
HET LAND VAN NEVELE

VINKT EN MEIGEM IN MEI 1940

Samenstelling:

André Bollaert, Raf De Baene, Stefaan De Groote, Herman De Vilder, Jozef De Vlieger, Etienne D'Haenens, Olga D'Haenens, Ilse Ghekiere, Xavier Hanotte, Eleke Langeroot, Jan Luyssaert, Daniël Pletinckx, Yvan Vandenbrande, Eline Vanonacker, Liesbeth Vandersypt, Céline Verhoye

Coördinatie:

Stefaan De Groote

september 2003

jaargang XXXIV

aflevering 3

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

Voorwoord door gouverneur Herman Balthazar	220
Inleiding	221
Algemene informatie	
S. DE GROOTE, Vinkt en Meigem anno 1940	224
S. DE GROOTE, De gebeurtenissen in Vinkt en Meigem eind mei 1940: een beknopt overzicht	228
R. DE BAENE en J. DE VLIAGER, Waarom een reflectieruimte in Vinkt	242
D. PLETINCKX en S. DE GROOTE, De wetenschappelijke en concrete aanpak van de reflexieruimte in Vinkt	246
A. BOLLAERT, De voorverkoop van de postzegel Ardense Jagers vond in Deinze plaats	252
Getuigenissen	
E. VANONACKER, L. VANDERSYPT, Jozef De Vlieger uit Vinkt verloor in Meigem zijn vader en tante	254
H. DE VILDER, Elza Van Braeckel vluchtte in mei 1940 per fiets met twee kleine kinderen van Tervuren naar Meigem	260
E. LANGERAERT, Agnes De Vogelaere (Hansbeke) afkomstig uit Meigem vertelt haar verhaal	269
I. GHEKIERE, Jacqueline Herteleer: “Dagenlang met de familie in grote angst rondzwerven in Vinkt, Meigem en Leerne”	273
C. VERHOYE, Carlos Cocqyut (Poesele) hoorde over hem zeggen: “Der Junge ist zu jung, er soll zurückfahren”	280
S. DE GROOTE, Verpleegster Maria Van Haute: “Gekwetsten Meigem werden verzorgd in ziekenhuis de Bijloke in Gent”	287
Y. VANDENBRANDE, “Ik was twaalf jaar. De eerste tien meidagen waren zonnig en warm”	289
S. DE GROOTE, Arsène Craeymeersch: “Onze hoeve lag tussen twee vuren en werd volledig verwoest”	294
O. D’HAENENS, Noteerde haar belevenissen	300
E. D’HAENENS, Als zestienjarige door het oog van de naald gekropen	317
Auteurs over Vinkt	
S. DE GROOTE, De Waalse schrijver Xavier Hanotte over Vinkt en het minimaliseren van oorlogsmisdaden	324
S. DE GROOTE, Monika van Paemel en “de vermaledijde vaders” in Vinkt en elders	329
Artikels en boeken over het onderwerp	333
Lijst voorintekeningen	335

“Het (dorp) kan Lidice, My Lai, Oradour, Putten of Vinkt heten. Alle dorpen zijn goed, en alle namen onvergetelijk. Een wegenkruispunt, een rivier of kanaal... Onverwachte tegenstand, een kogel in een generaalsjas, een opgeblazen brug... Elk voorwendsel kan worden aangegrepen, elk excuus is bruikbaar. Niet te begrijpen, maar wel uit te leggen”

Monika VAN PAEMEL in ‘De vermaledijde vaders’ (1985)

VOORWOORD

In de 20^e eeuw zijn in Europa twee grote oorlogen gevoerd, die wij - zeer veel betekenend - de Eerste en de Tweede Wereldoorlog hebben genoemd. Voor de eerste keer in de wereldgeschiedenis werd op verschillende continenten een totale oorlog uitgevochten met de grofste middelen en de nieuwste vernietigingswapens, van mosterdgas in de Eerste tot de atoombom in de Tweede. Er vielen miljoenen doden, soldaten en burgers. Op ontelbaar veel plaatsen vinden wij nu nog “lieux de mémoire”, die elk een stukje micro-geschiedenis zijn van dit verschrikkelijke oorlogsleed. Vinkt en de herinnering aan de gebeurtenissen in mei 1940 is er één van.

Hoe gaan wij om met “lieux de mémoire”? Hoe lang blijven ze een herinneringsplek? Voor wie? Waarvoor? 85 jaar na de Eerste en 58 jaar na de Tweede Wereldoorlog zijn de rechtstreeks betrokkenen verdwenen of zeer oud geworden. De natie-staten en de lokale overheden pogen via het onderhoud van soldatenkerkhoven en monumenten en via traditionele vaderlandse plechtigheden een soort herdenking in gebruik te houden, die zowel rouwbetoging voor de slachtoffers als zingeving van het menselijk offer op het oog heeft. Zowel de rouw als de zingeving zijn echter met de jaren aan het wegdeemsteren. Zo dreigen de “lieux de mémoire” het wakker houden van het collectief geheugen te verliezen.

De laatste jaren is er echter een nieuwe vorm van herdenken aan het ontstaan waarbij de ganse lokale gemeenschap en de bezoeker, vooral zelfs de jonge bezoeker interactief betrokken wordt. Dit is wat in Vinkt met de Reflectieruimte bedoeld wordt. Zoals op vele andere en echte “lieux de mémoire” zoekt men in Vinkt nieuwe middelen om het concrete, wetenschappelijk juiste verhaal van angst, dood en vernieling in de specifieke context van mei 1940 levendig te vertellen aan de niet meer rechtstreeks betrokken generaties, maar dit verhaal meteen ook in een universele context van tijd en ruimte te plaatsen. Wat in Vinkt gebeurde is waard om ont houden te worden in de mate dat het ons aanzet tot reflectie in om het even welke andere context van oorlog, waar ook ter wereld, gisteren en vandaag.

*Herman Balthazar
Gouverneur provincie Oost-Vlaanderen*

INLEIDING

“Een klein sociologisch onderzoek: vraag aan tien Vlamingen wat de gemeente Vinkt voor hen betekent. Niemand weet nog dat daar in mei 1940 meer dan tachtig burgers werden vermoord tijdens een wraakactie van het oprukkende Duitse leger. Vraag vervolgens aan tien Nederlanders naar de betekenis van de gemeente Putten, en zij zullen u perfect kunnen vertellen dat heel de mannelijke bevolking van deze gemeente in oktober 1944 werd afgevoerd naar een Duits concentratiekamp. De meesten onder hen keerden nooit terug” becommentarieerde Marc Hooghe zijn artikel over een boek van Joland Withuis in de Standaard van 9 januari 2003.

Bovenstaande gedachte is één van de achterliggende thema's van deze publicatie uitgegeven door de heemkundige kring Het Land van Nevele. Hoe komt het inderdaad dat de meest schokkende gebeurtenis van de Duitse Blitzkrieg van 1940 in Vlaanderen, al met al weinig aandacht krijgt. Was er niet de onverdroten belangstelling van Jozef De Vlieger, dan zou zelfs in de streek zelf het grote vergeten toeslaan. Maar dankzij zijn gedrevenheid komt er binnen enkele jaren wellicht een reflectieruimte in Vinkt. Ook daarover vindt u informatie in dit nummer. Jozef De Vlieger lag ook mee aan de basis van het 'monument' in Vinkt dat er pas na hard werken in 1968 is gekomen.

Vinkt en Meigem waren uiteraard geen uitzonderingen tijdens de oorlog. Vooral in Polen en de toenmalige Sovjetunie zijn onnoemelijke wreedheden gebeurd, zowel in de steden als op het platteland. Maar in West-Europa vonden eveneens een aantal misdaden plaats. In de meeste gevallen nemen al deze gebeurtenissen een prominente plaats in, in de (nationale) geschiedenis van het land en wordt die plaats zelfs een (toeristisch) aantrekkingspunt.

Misschien heeft het feit dat aan de moordpartijen in Vinkt (en Meigem) tot nu toe vrij weinig aandacht werd besteed, te maken met de verwarring die ontstond of werd gecreëerd na die gebeurtenissen. Men heeft immers – zowel tijdens als na de oorlog - getracht de verantwoordelijkheid af te wettelen op het Belgische leger. Zo werd de visie verspreid dat de Belgische soldaten zich hadden verkleed in burger en zij dus in feite de aanleiding en zelfs de oorzaak zijn geweest van de executies. De Ardense Jagers hebben

zich altijd zeer heftig verdedigd tegen deze aantijgingen, want ook hun verhaal van de dappere minderheid die het opnam tegen de grote overmacht diende koste wat kost intact blijven. De Duitsers zelf gingen eerst nog verder en stelden dat burgers en vrijeschutters hadden geschoten. Al deze verhalen gingen – door een gebrek aan onderzoek - hun eigen leven leiden en hadden hun ‘believers en non-believers’ die vaak tegen beter weten in hardnekkig op hun standpunt bleven staan.

Historische gebeurtenissen kunnen verdwijnen uit het collectieve geheugen als er niet voldoende aandacht wordt aan besteed. Erger nog, door het onbewust of bewust verspreiden van onjuiste gegevens raakt de historische waarheid op de achtergrond. Het is om die reden dat een artikel over het werk van Xavier Hanotte in het boekje werd opgenomen. Zijn roman ‘Des Secrètes Injustices’ gaat precies over de manipulatie van historische gebeurtenissen. En een deel van zijn boek gaat over Vinkt! Hij wil ons meedelen dat er opnieuw moet worden gepraat over gebeurtenissen zoals Vinkt. De auteur deelde ons trouwens mee dat hij graag wil meewerken aan de totstandkoming van een reflectieruimte in Vinkt.

Op dit ogenblik is vaak enkel de oudere bevolking in de streek enigszins op de hoogte van de gebeurtenissen en bepaalde omstandigheden. Ook het verdwijnen van de vertelcultuur heeft daar mee te maken. Zij die het meegevoeld hebben, vertelden het in veel gevallen aan hun kinderen, al dan niet met het boek in de hand van Frans Michem. Maar deze vertelcultuur is voor een deel verloren gegaan en dat betekent dat de kleinkinderen er nog minder over weten. Mondelinge overleveringen zijn bovendien ook niet steeds betrouwbaar, al was het maar omdat de betrokken personen hun verhaal opgesmukt hebben met onnodige details, al te dikwijls afgestemd op het overbluffen van de toehoorders. Deze toehoorders zijn dan ook vaak de kinderen of kleinkinderen, die met ingehouden adem hebben zitten luisteren naar de verhalen van hun moeders, vaders, oma’s of opa’s. Maar zelfs deze verhalen, al zijn het soms legenden geworden, hebben hun belang.

Wat geldt voor mondelinge bronnen, geldt ook voor geschreven materiaal. In (de weinige) boeken en artikels is het verhaal vaak gekleurd naargelang het standpunt dat de auteur heeft ingenomen op het ogenblik van het voorval of naargelang de evolutie van de achteraf.

Ondanks die problemen heeft de heemkundige kring toch een experiment gewaagd dat in onze streek vrij ongewoon is. Er werden jongeren aangezocht om mee te helpen bij het samenstellen van de publicatie. Er kwamen diverse reacties, mede dank zij de oproepen en medewerking van een aantal leerkrachten. Uiteindelijk hebben meer dan twintig mensen meegewerkt aan deze publicatie. Dat op zich is reeds belangrijk. Geschiedenis vermijdt verstarring als mensen van verschillende leeftijden en verschillende disciplines hierover gezamenlijk nadenken en werken, met de verschillende technieken die vandaag mogelijk zijn.

Wij danken hierbij de leerkrachten **Annick De Meester** van het Don Bosco Instituut in Zwijnaarde, **Johan Block** en **Joris Hoerée** van het KA Erasmus Deinze, **Martine Haerens** van het Emmaüsinstituut in Aalter en in het bijzonder **Bart Laureys** en **Christine Vaneckhaute** van het Sint-Hendriksen Zusters Maricoleninstituut in Deinze.

Voor de verschillende jongeren uit de streek, allemaal rond de achttien jaar, was het blijkbaar een hele ervaring om de getuigen van toen te interviewen. Maar zij hebben het met veel overgave gedaan waarvoor onze dank. Wij danken ook verschillende getuigen die zich hebben aangeboden of bereid waren ons te woord te staan en op die manier deze uitgave mogelijk hebben gemaakt.

VINKT EN MEIGEM ANNO 1940

Over de levensomstandigheden in Vinkt en Meigem tussen de beide wereldoorlogen zijn we vooral goed geïnformeerd door het recent verschenen werk van Yvan Vandenbrande¹ en enkele publicaties van Frans Michem.² Lucien Van Braeckel schreef een monografie over Meigem³, die trouwens ook informatie bevat over de beide wereldoorlogen.

Daarnaast zijn er algemene werken, zoals de licentiaatsverhandeling van Katleen De Beukeleer over volkse feestcultuur en modernisering: het platteland rond Gent (1860-1940)⁴.

De omstandigheden van toen verschilden sterk met de toestand vandaag. In vergelijking met de snelle evolutie sinds de jaren vijftig in vorige eeuw waren Vinkt en Meigem nog vrij gesloten lokale gemeenschappen, waarin sommige families al eeuwenlang woonden. Mensen uit een naburige gemeente werden bijna als vreemdelingen beschouwd, met wie op kermissen al eens werd gevochten.

Enkel de honger en de armoede, halverwege de negentiende eeuw maar ook later, dwongen een grote groep mensen tot immigratie. Het was de tijd van 'Het gezin Van Paemel' van Cyriel Buysse. Tussen 1900 en 1910 zou bijna tien procent van de bevolking van Vinkt uitwijken naar de Verenigde Staten, het land van belofte. Ook in de jaren dertig, tijdens de grote crisis, sloeg de armoede opnieuw toe, maar in de hoeven was er altijd voedsel beschikbaar. Velen kweekten konijnen om de eindjes aan elkaar te knopen of gingen stropen. Eind jaren dertig was het ergste leed geleden, dacht men.

Er was één belangrijk element dat vooral na de Tweede Wereldoorlog aan de basis zou liggen van zeer veel veranderingen. In de jaren dertig was ook in de landelijke dorpen de elektriciteit doorgedrongen, en was het groten-deels afgelopen met het gebruik van petroleum- en gaslampen. Dit bete-

---

¹ Yvan Vandenbrande, *Vinkt tussen de twee wereldoorlogen, 1918-1940*, 2001.

² Frans Michem, *Vinkt in mei 1940*, 1968

³ Lucien Van Braeckel, *Meigem*, 1990

⁴ Zie: e-thesis.sintlodewijk.com.

kende in eerste instantie (straat)verlichting maar ook de komst van de radio. 's Avonds ging de hele familie zich rond de radio (en de Leuvense stoof) zetten. De meer welstellenden konden zich bovendien een wasmachine kopen. Voor de landbouwers en zelfstandigen betekende dit het begin van de mechanisering.

Voor het grootste deel van de bevolking was er niet direct veel verandering in de leefomstandigheden. De huisjes waren doorgaans klein. Kinderen sliepen vaak op zolder, boven de dierenstal. Een WC-hok en een pomp bevonden zich vaak buiten. Om zich te verwarmen werden kolen gebruikt. Enkel in het centrum van het dorp waren enkele meer luxueuze huizen van mensen met een vrij beroep of zelfstandigen.

Er waren in 1940 nog heel wat mensen die werkzaam waren in het dorp zelf, meestal op één van de bijna tweehonderd hoeven en kleine boerderijtjes in Vinkt en Meigem, maar ook in de talrijke kruidenierszaken, slagerijen, bakkerijen en tientallen herbergen... Sommige mensen waren bedrijvig als ambachtsman (klompenmakers, kuipers, schrijnwerkers, hoefsmeden...). Maar de concurrentie van de grootschalige industrie liet zich al voelen. De Deinse maalderijen zorgden er voor dat de windmolens uit gebruik werden genomen. Het verdwijnen van deze windmolens (twee in Vinkt en twee in Meigem) was een eerste aantasting van het dorpsbeeld dat zich na de oorlog in versneld tempo zou voltrekken. Sommige ambachtlieden zouden hun zaak stopzetten en de arbeiders vervoegen in één van de Deinse textiel-, kinderrijtuigen- en speelgoedbedrijven of maalderijen. Een paar tientallen arbeiders trokken naar Noord-Frankrijk of de steenkoolmijnen in Wallonië.

De kinderen gingen meestal maar tot hun veertiende naar school. De schoolplicht werd in 1914 ingevoerd, maar drong maar langzaam door. Kinderen waren vlug volwassen. Na hun schooltijd werden de jongeren vaak direct ingeschakeld in het landbouwbedrijf. Toch was er een evolutie. In 1936 werd de leerplicht verlengd tot 16 jaar. Maar kinderen die werk hadden werden daarvan vrijgesteld! Meer en meer jongens kozen voor een technische opleiding, maar sommigen trokken ook naar het college in Deinze. Bij de grote boeren bestond nog de regel dat de oudste zoon het erf overnam en de tweede zoon priesterstudies begon. Veel meisjes traden in het klooster. Binnen de grote gezinnen hadden meisjes veel minder studiekansen, hoewel de humaniora bij de Zusters Maricolen in Deinze dateert van 1911. Sommigen brachten het wel tot onderwijzeres of verpleegster.

Een voor ons nog moeilijk te bevatten regel uit die tijd was dat onderwijzessen niet mochten huwen.

De gemeentepolitiek werd beheerst door twee clans van welstellende katholieke landbouwers. Liberalisme en socialisme waren op dat ogenblik vooral (klein)stedelijke verschijnselen. Vrouwen mochten niet stemmen want de stemplicht voor vrouwen werd pas in 1948 ingevoerd. De kandidaten voor de verkiezingen gaven vlak voor de verkiezingen heel wat traktaties in de vele herbergen. Dit zorgde voor een feestelijke stemming. Het was tussen de verkiezingen in niet zozeer de burgemeester die de eigenlijk machtsfiguur was, maar de gemeentesecretaris.

Tegen 1940 was er een toename van vrije tijd, hoewel er nog werd gewerkt van maandagmorgen tot zaterdagmiddag (48u). In 1936 werd een eerste week betaalde vakantie ingevoerd. Sommige gezinnen maakten hiervan gebruik om voor het eerst een bezoek aan de Noordzee te brengen en zorgden voor een schuchtere start van het massatoerisme.

Tijdens de kermis was het dorp even het centrum van de wereld. Men kon oude vrienden en familieleden uitnodigen voor een feest. Het was ook een gelegenheid om in contact te komen met nieuwe mensen. De fanfare Sint-Cecilia (patroonheilige van de muzikanten) uit Vinkt speelde een belangrijke rol om kermissen en feesten op te fleuren. Voor de kinderen was er natuurlijk het Sint-Niklaasfeest, waarbij jongeren zich verkleedden in Sint-Niklaas of zijn knecht Nikodemus en alle huizen met kinderen bezochten. Vooral eer ze snoep kregen, dienden de kinderen wel eerst te bidden.

Het verenigingsleven bestond uit kerkelijke genootschappen, bijvoorbeeld de Bond van het Heilig Hart, en verenigingen binnen de christelijke zuil, zoals de boeren- en boerinnenbond. Voor jongeren was er de Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ) of de opkomende voetbalsport. Soms was er een lokale wielrenner die grote of kleine successen boekte. Het hele dorp leefde met hem mee. In Meigem werden tussen de beide wereldoorlogen ook toneelvoorstellingen georganiseerd. Maar de volksmensen zaten in hun vrije tijd vooral veel te praten met elkaar voor hun huisje en speelden met de duiven of de vinken. De meer welstellenden waren lid van een boogschuttersvereniging.

De herberg was nog steeds de centrale amusementsplaats. Maar in de jaren dertig was de livemuziek vervangen door de radio of de fonograaf.

Heel wat vrije tijd werd gebruikt voor een deelname aan wat toen als kerkelijke verplichting werd omschreven. De parochiepastoor, die werd bijgestaan door een onderpastoor, was in het dorp dé centrale figuur. Een aantal activiteiten die vanaf de jaren zestig geleidelijk aan zouden verdwijnen, werden nog massaal en intensief beoefend: de vele kerkelijke feesten, vespers, processies. De bedevaarten of begankenissen waren rituelen die vooral het gemeenschapsgevoel dienden te versterken. ... Yvan Vandenbrande deelde mee dat de vespers (een gebedstonde op zondagnamiddag) één van de weinige gelegenheden was waar jongens en meisjes elkaar konden ontmoeten.

Op het einde van de jaren dertig hing de oorlog als een grote dreiging over het dorp. Velen herinnerden zich op dat ogenblik nog de Eerste Wereldoorlog, toen heel wat jonge mannen aan het IJzerfront vochten en sommige dorpswoningen en de kerk in 1918 door de terugtrekkende Duitsers werden opgeblazen of gebombardeerd door de artillerie. In september 1939 was de oorlog eigenlijk al gestart met de Duitse inval in Polen en waren ook uit Vinkt en Meigem dienstplichtigen tot 35 jaar gemobiliseerd. Sommige burgers volgden oefeningen, bijvoorbeeld om zich te beschermen tegen luchtaanvallen en bouwden een onderstand of abri (schuilplaats in de grond).

En dan kwam die mooie en zonnige meimaand van 1940!

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

DE MEIDAGEN 1940 IN VINKT EN MEIGEM: EEN BEKNOPT OVERZICHT

Onderstaand artikel is gebaseerd op diverse schriftelijke bronnen die op het einde van deze publicatie werden opgenomen in een beknopte bibliografie.

Het militaire verhaal

Vanaf 10 mei 1940 rolde een Duitse Blitzkrieg over ons land. Het Belgische leger, dat nochtans in de jaren dertig gedeeltelijk was gemoderniseerd, was geen partij voor die oorlogsmachine. Men diende zich noodgedwongen meestal te beperken tot vertragingsacties, zoals het opblazen van bruggen en in de Ardennen het omhakken van bomen. Maar de Duitse tankeenheden rolden zonder veel problemen eerst door de Ardennen en vervolgens Frankrijk binnen, richting kust (Pas de Calais). In Vlaanderen verliep de opmars iets trager.

De Franse en Britse versterkingen raakten in het slop door de duizenden mensen die langs de smalle wegen op de vlucht sloegen.

Men dacht dat het op het platteland veiliger zou zijn. Velen herinnerden zich nog de terreur die in sommige steden had plaatsgevonden tijdens de Eerste Wereldoorlog, zoals in sommige Waalse steden maar ook in Vlaanderen (bv. Leuven). Het verkeer liep echter vast, want autowegen waren er toen nog niet. De aanvallen van de stuka's met hun huilende sirenes zorgden nog voor bijkomende paniek.

Vanaf 21 mei hoorden de mensen uit de streek van Vinkt en Meigem in de verte het kanongebulder dat dag na dag steeds luider zou klinken.

Ondertussen hadden Duitse tankeenheden in de buurt van Calais de kust bereikt.

Honderdduizenden Franse, Britse en Belgische soldaten waren omsingeld. Op 23 en 24 mei trokken de Belgische troepen zich terug achter een laatste linie: de Leie en het Kanaal van Schipdonk. De opdracht was duidelijk. Standhouden zodat het omsingelde Britse leger zich kon hergroeperen en opnieuw in de aanval gaan, zo dachten de grootste optimisten toch.

Op papier zag het Belgisch leger er nog vrij stevig uit. Langs het Kanaal van Schipdonk en de Leie lagen verschillende divisies met tienduizenden soldaten en nog een aantal regimenten in reserve. Deze troepen hadden zich echter constant moeten terugtrekken en waren doodop en gedemoraliseerd. De meeste soldaten hadden nog geen contact gehad met de vijand en waren niet tuk (meer) op een confrontatie.

Op net dezelfde plaats als in 1914 (tussen Vosselare en Meigem) staken de Duitsers na een artilleriebombardement met gummibootjes op 25 mei vanaf 7u20 uur de Vaart over.⁵ Brullend vielen ze de verraste Belgische soldaten van de 4de infanteriedivisie aan in Meigem, die zich massaal overgaven. Elders werd wel weerstand geboden, bv. in Nevele, door eenheden van de 4de divisie. De soldaten van de linieregimenten (7de, 11de, 15de) waren echter doorgaans te uitgeput om de aanval af te slaan. De rangen waren uitgedund en veel officieren waren verdwenen.⁶ Vooral het 15de linieregiment liet het afweten. De Duitsers legden snel een pioniersbrug over de Vaart. De krijgsgevangenen werden aan de overkant van het Kanaal gebracht. Ondertussen bleef de Belgische artillerie de brug bestoken.

Veel weerstand in Nevele en Kruiswege (Meigem)

Toch boden bepaalde – beter bewapende (Franstalige) eliteregimenten - zoals de Ardense Jagers en de Jagers te Voet – samen met Vlaamse eenheden van het 7de linie nog hardnekkig weerstand in Nevele en omgeving. Dezelfde 25ste mei bezetten Duitse militairen de dorpskom van Nevele. Zij werden er geconfronteerd met het Eerste Regiment Jagers te Voet die het centrum van Nevele op 26 mei wisten te heroveren. De Duitsers zetten voor de herovering op hun beurt een elite-eenheid in die reeds veel ervaring had opgedaan in Polen, namelijk het Machinegeweerbataljon 6. In Nevele zouden aan beide zijden heel wat slachtoffers vallen. Ook een aantal burgers

---

⁵ Pogingen van de Duitsers om via de kapotte bruggen in Merendree en Landegem de Vaart over te steken zouden in eerste instantie mislukken.

⁶ Andere officieren probeerden dan weer een tegenaanval op gang te brengen. Hierbij werden kapitein-commandant Lochs en luitenant Mutsaerts gedood. Na de oorlog werden Vlaamse eenheden door sommigen met de vinger gewezen en beschuldigd van weerspannigheid en defaultisme.

Sporen van de inslag van een obus op de binnenmuur van de kerk van Meigem op 27 mei 1940

vonden de dood. Andere gevechten vonden plaats in de richting van Vinkt. Maar de Duitsers waren op dat ogenblik al behoorlijk zenuwachtig geworden door de plotse weerstand (tegenaanvallen in Nevele en Vinkt) en het precieze artillerievuur dat achter de Poekebeek stond opgesteld. Er zijn verhalen bekend van krijgsgevangen soldaten die aan de overkant van het Kanaal werden mishandeld en ter dood gebracht.

Het eerste regiment van de Ardense Jagers dat in Vinkt was gestationeerd, was op 25 mei ondertussen opgerukt in de richting van Nevele en kon de opmars stuiten ter hoogte van het gehucht Kruiswege. De Ardense Jagers (tweede divisie) zouden overigens ook elders in de streek zwaar slag leveren (in Deinze en in Gottem). Maar de druk werd te groot en uiteindelijk trokken de militairen van het eerste regiment zich terug tot in de dorpskom van Vinkt.

Ondanks aanvallen in Nevele en vanuit Vinkt bleef het bruggenhoofd aan het kanaal veroverd en de Wehrmacht installeerde een commandopost in Meigem. Van over het kanaal stroomden de versterkingen toe die werden ingezet om de bres te vergroten.

De Duitse opmars raakte geblokkeerd tussen Meigem en Vinkt. Bij één van de aanvallen in de richting van Vinkt door de Duitsers werden Belgische krijgsgevangen soldaten (15de linie) gedwongen voorop te marcheren (o.a. ter hoogte van de hoeve Vermeulen langs de Heerdweg). Dit was flagrant in strijd met alle oorlogsconventies. De Ardense Jagers wilden echter ten allen prijze de Duitse aanval stopzetten en openden het vuur. Dit kostte het leven aan een tiental Belgische soldaten. De Duitsers werden ook ditmaal teruggedreven.

Bij het vallen van de nacht van zaterdag op zondag kwam een tweede grote Duitse aanval op gang. Het werd meer en meer een ongelijke strijd, waarbij de Duitsers bovendien nog werden ondersteund door stuka's en kanonnen. De Duitsers leden zware verliezen, wat uiteindelijk zou leiden tot de fameuze gebeurtenissen. Vooral het verlies van een aantal officieren dreef de woede altijd maar op. De Ardense Jagers trokken zich in eerste instantie terug tot aan de kerk, maar hun tegenaanval verraste de Duitse voorhoede en leidde tot de herovering van de volledige dorpskom. De inwoners van het dorp en de vele vluchtelingen zaten ondertussen met veel angst verborgen in allerlei schuilplaatsen en wisten niet wat er gaande was.

Diezelfde nacht (van zaterdag op zondag) werd de Belgische eenheid vervangen door nieuwe troepen (derde regiment Ardense Jagers) die zich in Lotenhulle bevonden. Het was één van de laatste reserves waar het Belgische leger over beschikte. Vinkt was plots een zeer strategische plaats geworden. Wanneer de Duitsers een doorbraak zouden forceren, konden zij immers snel doorstoten in de richting van de kust en was er van een aaneengesloten Belgische verdediging geen sprake meer.

Ook bij de Duitsers, waarvan de voorhoede zich in Kruiswege bevond, werden de troepen vervangen. De eenheid (56ste Duitse infanteriedivisie) werd afgelost door de nog weinig ervaren maar goed bewapende 225ste infanteriedivisie onder leiding van generaal Schaumburg. De euforie was groot. Zij dachten dat de verovering van Vinkt een gemakkelijke klus zou worden. Zij waren op het vlak van manschappen (drie regimenten) ook driemaal sterker dan de Ardense Jagers (drie bataljons). Het zijn vooral deze troepen die in paniek zijn geslagen door de harde weerstand en hun woede zouden koelen op de burgerbevolking. De Ardense Jagers zaten ondermeer verborgen in het klooster⁷ van Vinkt en sommige boerderijen.

Heel de dag door wordt Vinkt door artillerie en vanuit de lucht beschoten. Het dorp wordt langzamerhand een brandende of rokende puinhoop. Tot verbijstering en woede van de Duitse troepen raakt men de hele dag door geen stap vooruit. Talloze doden en gewonden worden afgevoerd.

Het zijn de nieuwe Duitse eenheden die dezelfde maandagmorgen op 27 mei werden ingezet voor de verovering van Vinkt. De Ardense Jagers hadden zich goed verscholen in het klooster, in het koren en op de zolders van verschillende hoeven en zouden pas na veel strijd wijken. Zij beschikten over een drietal pantserwagens die de Duitsers zware verliezen toebrachten.

---

⁷ De soldaten van de 7de compagnie van de Ardeens Jagers werden door de zusters in het klooster rijkelijk van boterhammen en koffie voorzien. Zij worden wel door de bejaarden gehinderd die door dit onvoorzien en kosteloos vertoon erg geprikkeld zijn geworden (blz. 377 van 'De Veldtocht van het Belgisch leger in 1940').

Na een zeer intensief Duits artilleriebombardement begon een nieuwe infanterieaanval. Op een bepaald ogenblik werden de Belgische soldaten echter beschoten door hun eigen artillerie die dacht dat de Ardense Jagers Vinkt al hadden verlaten. Er vallen slachtoffers en het moreel zakte tot een dieptepunt.⁸ Vanaf de middag zouden de Belgische militairen zich definitief terugtrekken uit Vinkt om nadien nog wat weerstand te bieden in de buurt van Tielt. Voor de verovering van Vinkt sneuvelde 170 Duitsers, waaronder 11 officieren (vooral compagniecommandanten). Een veelvoud raakte gewond. De Ardense Jagers hadden 39 doden te betreuren, meestal door bombardementen.

De zinloze dood van de burgers en vluchtelingen

Toen de Ardense Jagers op 27 mei rond 14u30 Vinkt hadden verlaten, trokken de Duitsers (377ste regiment) rond 15u het dorp binnen. Een paar uur later begon het drama. Het zijn ongetwijfeld de grote Duitse verliezen, de zware en onverwachte tegenstand en de mythe van burgers die hebben geschoten, die hebben geleid tot een georganiseerde liquidatie. Maar verontschuldigen voor het barbaarse optreden zijn er uiteraard niet. Volgens de Duitsers waren deze ‘executies’ geen misdaden omdat het ging om spionnen in burger en vrijeschutters, die volgens de Haagse conventie van 1899 en 1907 mochten terechtgesteld worden. Een argument dat ook later door Amerikaanse militairen in Viëtnam zou worden ingeroepen. Het cynische was dat de Duitsers foto’s namen van de slachtoffers, wat later als bewijsmateriaal zou dienen. In ieder geval werden de twee hoofdschuldigen van het bloedbad, majoor Kühner en luitenant Lohman aan het Belgische gerecht uitgeleverd. Tijdens het proces na de oorlog probeerden zij de verantwoordelijkheid af te wentelen op de hogere officier luitenant-kolonel Hodissen, die in 1941 was gesneuveld Maar zij werden tot twintig jaar dwangarbeid veroordeeld.⁹

Onder het mom ‘die Zivillisten haben geschossen’ werd een klopjacht georganiseerd die trouwens op 26 mei reeds startte in de buurt van Kruiswege. Het kwam toen bijna al tot executies maar een Duitse officier voorkwam

---

⁸ Er wordt gewag gemaakt van deserteurs bij de Ardense Jagers.

⁹ De veroordeling gebeurde door de Krijgsraad in Gent op 8 december 1948 op basis van talrijke getuigenissen uit Vinkt.

een aantal moorden. Uiteindelijk werd de burgerbevolking gedeporteerd naar de kerk van Meigem. Een dag later verlegde de razernij, die nog was toegenomen, zich naar Vinkt.

De oorlogsmisdaden die voor het grootste deel plaatsvonden op maandag 27 mei kunnen worden gegroepeerd in drie delen.

Langs de Heerdweg (verbinding Vinkt-Nevele)

Voltreffer door een obus op één van de woningen langs de Heerdweg in Vinkt.
(Verzameling Denis Pieters)

Deze weg vormde de as van de Duitse aanval die onder vuur lag van de Belgische artillerie. Het was ook de plaats waar de Duitse militairen werden teruggedreven en waar de meeste Duitse doden vielen. Meer dan honderd Vinktenaren werden in een kleine loods samengebracht op de hoeve van René Van der Vennet. Op verschillende plaatsen werden mensen beestachtig afgemaakt of vonden georganiseerde executies plaats. Het grootste aantal mensen (twaalf) werden omgebracht aan café 'het Zwart Huizeken' dicht bij het centrum van Meigem langs de weg Vinkt-Nevele. Het ging om Vinktenaren en vluchtelingen. De mensen werden afgemaakt met bajonetsteken. Frans Michem spreekt in zijn boek over 'een walgelijke orgie van

dierlijk sadisme'. Het heeft vrij lang geduurd vooraleer men het massagraf vond. Iets dichter bij Vinkt op de wijk De Spoele werden vijf andere mannen uit Meigem deze keer met geweerkolven doodgeslagen en drie anderen op de hoeve Van der Vennet. Vlak in de buurt – hoeve Van Steenkiste – werden nogmaals vijf mensen afgemaakt.

De mensen die vanuit hun huizen naar Meigemkerk werden gejaagd kregen deze dode burgers niet te zien, maar werden zwaar aangegrepen door het zien van de vele dode soldaten. Heel wat families dienden in de vuurlijn te lopen om de Belgische soldaten het vuren te beletten. Zo konden de Duitsers beetje bij beetje vooruitkomen.

In Meigemkerk

De Duitsers besloten op bevel van hun Hauptman Lohman vanaf zondag 26 mei de burgers uit het oorlogsgebied te groeperen in de kerk van Meigem,

Oude foto van het centrum van Meigem. In deze kerk verloren meer dan twintig mensen het leven en werden er vele tientallen zwaar gewond toen op 27 mei 1940 (wellicht) een obus insloeg in het dak van de kerk. Deze foto werd genomen vóór Wereldoorlog I door de Deinse fotograaf Gustaaf Claerhout. In 1918 werd het dorpscentrum zwaar getroffen door artilleriebombardementen.

(Verzameling Denis Pieters)

terwijl de Belgische artillerie nog vuurde in de richting van het Kanaal van Schipdonk om de Duitse opmars langs de noodbrug af te remmen. De sfeer werd alsmar grimmiger. “Alle in die Kirche! Zivilisten haben geschossen” luidde het bevel. De kerk werd steeds voller. Maandagmorgen (27 mei) mochten de vrouwen, bejaarden en kinderen de kerk verlaten en voedsel meebrengen voor de achtergebleven mannen. Maar geleidelijk aan werden opnieuw mensen binnengedreven en op een bepaald ogenblik waren er meer dan driehonderd personen aanwezig. Die maandag gebeurde rond 16 uur het drama. Er was een ontploffing en 27 mensen waren op slag dood. Veertig anderen waren gewond. Heel wat onder hen zouden nadien overlijden of levenslang invalide blijven.

Op deze luchtfoto zien we een overzicht van de dorpskom van Vinkt. De Duitsers kwamen vanaf 25 mei vanuit het noorden langs de Heerdweg en via de weiden en akkers. De Ardense Jagers hadden Vinkt als een vesting uitgebouwd. Na deze gevechten volgde een bloedbad. Er waren drie plaatsen waar op 27 mei groepen mannen (42) werden doodgeschoten. Een groep bejaarden en de onderpastoor werden gedood ter hoogte van het klooster. Een andere groep werd neergeknald recht tegenover het kerkhof en tenslotte werden anderen ter dood gebracht rechts net voorbij het kerkhof, langs de pastoriemuur. In totaal werden veertig personen geëxecuteerd.

In totaal zouden ongeveer 40 mensen uit Meigem de dood vinden. De meesten vonden de dood in de kerk, maar anderen werden op andere plaatsen geraakt door een obus of geweervuur. Er werden ook enkele mensen uit Meigem geëxecuteerd. In tegenstelling tot Vinkt is er nooit een monument gekomen voor de omgekomen Meigennaars.

Na de ontploffing in de kerk ontstond een hevige controverse die nog altijd voortduurt. De Duitsers en hun bondgenoten beweerden onmiddellijk dat het om een verdwaalde Belgische obus ging. Ook later onderzoek van het Belgisch leger bevestigde deze thesis. Enkele getuigen van buiten de kerk meenden eveneens dat het om een obus ging die door het dak van de kerk ging.

Maar de meerderheid van de getuigen verklaarden – soms tot op de dag van vandaag - dat er granaten werden geworpen. Heel wat mensen die zich in de kerk bevonden, hadden volgens eigen zeggen met eigen ogen gezien dat het de Duitsers waren geweest die granaten hadden gegooid, meer bepaald twee Duitsers die zich op het oksaal bevonden. Dit gebeurde volgens hen kort nadat woedende Duitsers hadden gezegd dat een vrachtwagen door burgers onder vuur was genomen. Jozef De Vlieger die toen aanwezig was,

Oude prentkaart van het dorpscentrum van Vinkt, genomen door Gustaaf Claerhout vanuit de richting Meigem. Rechts zien we de muur van de slagerij De Laere waar een groep mannen uit Vinkt werd terechtgesteld. We zien dezelfde kinderen.

verklaarde dat een Duitse militair in het koor eerst een schot loste en dat er toen een ontploffing plaatsvond.

Wat er precies is gebeurd, zullen we dus nooit weten. Er werd te weinig onderzoek gedaan om de ware toedracht te kennen. Granaten of een obus, of allebei. Hoe dan ook, de gevolgen waren verschrikkelijk.

Na de explosie in de kerk van Meigem werden de nog valide mensen via de noodbrug in de richting van Sint-Martens-Leerne gedreven. De gewonden werden overgebracht naar het Bijlokeziekenhuis. De doden werden begraven in een massagraf.

Het was een zware tocht voor de groep overlevenden die opgesplitst waren in vrouwen en kinderen enerzijds en mannen anderzijds. De groep mannen werd doorlopend gepest. In eerste instantie werd halt gehouden aan de naburige hoeve Schollier, waar een angstaanjagende schijnexecutie werd opgezet. Bij het vallen van de avond kwam de groep terecht in de kerk van Sint-Martens-Leerne. Pas dinsdag 28 mei, de dag van de wapenstilstand, werden deze mensen vrijgelaten.

In het centrum van Vinkt

Een Duitse militaire fotograaf maakte een foto van de oorlogsgruwel in het centrum van Vinkt. De slachtoffers links en rechts zijn nog duidelijk zichtbaar.

(Verzameling Denis Pieters)

Op maandag 27 mei na het binnenrukken in Vinkt begonnen de Duitsers met het organiseren van een ware klopjacht op de mannen die hen zagezegd hadden beschoten.¹⁰ Vooral de ongeveer 180 vluchtelingen in het klooster werden heel brutaal aangepakt. Onderpastoor Verstraeten probeerde tevergeefs te bemiddelen. Hij zou later zelf een slachtoffer worden. Elders werden huisdeuren ingebeukt en de mensen werden in eerste instantie samengedreven op de weide Jules D'Oosterlinck, vlak buiten het dorp langs de Heerdweg. Onder de onfortuinlijken bevonden zich zowel inwoners van Vinkt als vluchtelingen.

Foto van het begin van de twintigste eeuw van Vinkt. Rechts zien we de kerkhofmuur, waar veertien mannen uit Vinkt werden doodgeschoten. Op de foto staan onderwijzer François De Vlieger met zijn leerlingen.

Het moet vreselijk geweest zijn. Mannen werden gescheiden van vrouwen en kinderen. De omvangrijke groep mannen werd eerst in de richting van Meigem gedreven, maar diende plots terug te komen. De familieleden op de weide zagen hen voorbijlopen, vreesden het ergste en vielen elkaar huilend in de armen.

---

¹⁰ Toen na Duits onderzoek bleek dat er zich in Vinkt geen wapens bevonden, werd het verhaal verspreid dat de Ardense Jagers zich in burger hadden verkleed, zagezegd om Vinkt van alle blaam te zuiveren.

Op drie verschillende plaatsen werden inderdaad groepen mensen geëxecuteerd. In totaal 42 personen, waarbij de jongste dertien en de oudste 91 jaar was. Zo werd een groep onschuldige burgers (16) gedood tegen de muur van de pastoriemuur in Vinkt. Schuin ertegenover aan de muur slagerij De Laere werd een tweede groep geëxecuteerd (17). Een aantal bejaarden vond tenslotte de dood ter hoogte van het klooster (7). Vier mensen overleefden hun executie. Zij zouden na de oorlog aan de commissie voor oorlogsmisdaden cruciale informatie bezorgen.

Op de dag van de wapenstilstand (dinsdag 28 mei) was het lijden nog niet ten einde en vonden nog een aantal willekeurige executies plaats, waarbij nog eens tien mensen de dood vonden. Er waren honderden Vinktenaren en vluchtelingen bijgedreven, deze keer op de weide van René

In de kerk van Sint-Martens-Leerne werden in de nacht van 27 op 28 mei 1940 een paar honderd mannen opgesloten. Het waren vreselijke uren. Door de hitte begonnen de mensen het plantenwater op te drinken.

De Duitsers voerden allerlei pesterijen uit. Er werd op de deur van de kerk genageld. Op een bepaald ogenblik vuurden de bewakers die buiten stonden in de lucht. Pas op 28 mei kwam een Duitse officier binnen met de mededeling dat de koning zich had overgegeven en iedereen kon naar huis.

(Verzameling Denis Pieters)

D'Oosterlinck aan de Poekestraat en de Molenstraat. Ten aanschouwe van de massa werden daar vijf mensen ter dood gebracht, o.a. drie leden van de familie Pieters van Zeveren.

Daarnaast werden op die dag 118 Vinktenaren in een hermetisch afgesloten kuikenbroeierij van René De De Clercq opgesloten. Zij zouden er drie dagen blijven en dienden de pesterijen van Duitse soldaten te ondergaan.

Binnen de Vinktse context zouden uiteindelijk 87 mensen de dood vinden. Het gaat om bewoners van het dorp en vluchtelingen. Maar het is mogelijk dat gewonde vluchtelingen door hun familie werden meegenomen en elders overleden. Opvallend is dat er bij die 87 slachtoffers een kindje is dat nooit werd geïdentificeerd.

Nawoord

Puur militair bekeken, waren de gevechten aan de Leie één van de redenen – maar niet de enige - waarom de zogenaamde “operatie dynamo” is gelukt. Via deze operatie werden 300.000 soldaten (Britten, Fransen maar ook 10.000 Belgen) met bootjes overgebracht naar Zuid-Engeland. Wanneer men deze theorie doortrekt zou men kunnen stellen dat de gevechten in Vinkt en in het verlengde ervan in Deinze maar ook elders in Oost- en West-Vlaanderen vrij cruciaal waren voor de Tweede Wereldoorlog. Dank zij dit verzet werd de capitulatie van het Belgische leger één, misschien zelfs twee dagen uitgesteld. Dit was voldoende voor de 300.000 omsingelde soldaten om via bootjes te ontsnappen over Het Kanaal. Dank zij dit relatieve succes putte het Verenigd Koninkrijk de moed om de oorlog verder te zetten. Hitler zag af van een landing in Engeland. Deze Britse-Frans-Belgische troepenmacht zou de ruggengraat vormen van het leger dat in juni 1944 samen met de Amerikanen zou landen in Normandië.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

WAAROM EEN REFLECTIERUIMTE IN VINKT?

Opzet

Een museum–tentoonstelling uitbouwen waarin de herinnering aan de gebeurtenissen van Vinkt mei 1940 bewaard wordt. Dit veronderstelt een zo objectief en exact mogelijke weergave van de feiten. Daarnaast een poging ondernemen om de confrontatie aan te gaan met de gebeurtenissen en de zinfragen die ze oproepen.

Waarom

De achtergrond blijft in ieder geval het levendig houden van de herinnering die herhaling moet vermijden. In die zin wordt dit project toch gedragen door een wil tot vrede, tot meer menselijkheid.

Anderzijds gaat deze morele intentie meestal uit van een aantal al te eenvoudige veronderstellingen. De gruwelijkheid van de feiten roept onze afschuw op, die zich vertaalt in de morele veroordeling. Maar juist deze morele veroordeling gaat er al te gemakkelijk van uit dat:

1. wij die het oordeel uitspreken, helemaal verschillend zijn van de daders;
2. onze morele superioriteit ons zou behoeden voor dergelijke wandaden, waarbij we vergeten dat de morele uitsluiting de eerste stap is naar de reële liquidatie;
3. vrede en menselijke maatschappij in hoofdzaak afhankelijk zijn van de goede wil, de vrije beslissing goed te zijn.

In de morele veroordeling worden de gebeurtenissen een voltooid verleden, vormen een afgesloten hoofdstuk. In alle helderheid presenteren zij datgene wat voortaan onmogelijk is.

Nu weten wij immers heel duidelijk dat dit nooit meer kan en moeten we dus vastbesloten zijn dit nooit meer te herhalen.

Er wordt geen vraag gesteld want het antwoord is er altijd al. De feiten zijn gebeurtenissen uit een lang vervlogen verleden, een soort curiosa, waarvan inderdaad niet duidelijk is waarom iemand ze in de herinnering zou willen bewaren.

Daartegenover is Vinkt mei 1940 veeleer iets dat te denken geeft. Wij willen niet zozeer een oplossing geven, als wel bestaande zekerheden, al te gemakkelijke simplificaties en opsplitsingen van menselijk–onmenselijk op losse schroeven zetten. Juist omdat we vermoeden dat dergelijke zekerheden aan de basis liggen van een uiteindelijk nietsonziend activisme. Door zijn eigen goede bedoelingen niet meer te laten aanspreken door wat Vinkt mei 1940 te zeggen heeft, krijgt een project van wereldverbetering vernietigende oneindige pretenties.

We trachten Vinkt mei 1940 te begrijpen. Maar begrijpen betekent niet begrip opbrengen voor, noch verklaren in een positief-wetenschappelijke zin.

Na een voorlopige begraving vlak na de gebeurtenissen in een massagraf op het kerkhof, kregen de slachtoffers een definitieve rustplaats aan de rand van het kerkhof van Vinkt, tegen de pastoriemuur.

Een deel van de executies gebeurde op enkele meters afstand aan de straatkant.

(Verzameling Land van Nevele)

Het gaat namelijk niet om begrip opbrengen in de zin van verontschuldigen, omdat de schuldvraag in de morele zin van het woord geen zin heeft, want zij veronderstelt juist de vrijheid, basis van morele veroordeling (zie hierboven). Dit ontslaat de daders echter niet van hun verantwoordelijkheid. Dat zij gedaan hebben wat ze gedaan hebben, blijft voor eeuwig waar en voor eeuwig even afschuwelijk.

“De kern van onze schaamte ligt niet in een persoonlijke fout van ons, maar in de vernedering te moeten zijn wie we zijn zonder dat hebben gekozen, en het ondraaglijke gevoel dat die vernedering aan alle kanten zichtbaar is” (citaat uit “Onsterfelijkheid” van Milan Kundera, Ambo, Baarn, 1990, blz. 267).

Het ontbreken van vrijheid laat anderzijds geen positief-wetenschappelijke verklaring toe, omdat dit laatste een determinisme veronderstelt volgens universele wetmatigheden. Wij zijn daarentegen niet van mening dat in identieke omstandigheden alle mensen hetzelfde zouden doen. Het handelen van mensen grijpt immers plaats in een betekenisgeheel, in een geheel van overtuigingen en ervaringen, in een levensverhaal. Wat gebeurt, gebeurt noodzakelijk, maar dan wel op basis van wie waar staat in het verhaal. Juist daarom moet het verhaal van Vinkt 1940 verder verteld worden, als gebeurtenis van belang waar niemands verhaal om heen kan. Slechts in deze zin kan het effect hebben, weliswaar ook weer een onvoorzienbaar effect.

Ons begrijpen van Vinkt mei 1940 heeft niet de bedoeling afgesloten deterministische verklaringen te bieden, maar een poging om een aantal lijnen te schetsen, van waaruit het beeld van dergelijke monsterachtigheid kon opdoemen. Belangrijk hierbij is de ontstellende gedachte dat ook deze Duitsers ‘doodgewone mannen’ waren.

Hier stelt zich de vraag naar de rol van een ideologie van de superioriteit van het eigen ras of volk en bij uitbreiding van elke ideologie van het grote gelijk (Dresden, My Lai, Tsjetsjenië, Golfoorlog...). Wreedheid is er slechts een noodzakelijk kwaad ter verwezenlijking van het grote doel.

Hierbij toch de bedenking dat dit geenszins de volledige verklaring van Vinkt mei 1940 kan zijn: natuurlijk schept zij wel de voorwaarden voor het initiële geweld, met name de oorlog, maar verklaart niet deze uitbarsting,

die de grenzen van de conventionele oorlogsvoering te buiten gaat. In het Westen werd overigens op een vrij 'propere' manier gestreden, zeker in vergelijking met de Duitse aanpak van de Slavische volkeren.

De vraag kan eveneens gesteld worden naar de omstandigheden waarin de gebeurtenissen tot stand kwamen. Is het inderdaad niet begrijpelijk dat iemand in de uiterste spanning van een strijd wraak wil nemen op de onrechtvaardige werkelijkheid, wie daar dan ook het slachtoffer moge van zijn? Bloed vraagt om bloed; niet dat dit een natuurnoodzakelijk gegeven zou zijn, maar dit valt te begrijpen vanuit een cultuur die de werkelijkheid ultiem als rechtvaardig en evenwichtig beschouwt. Dan eist de logica dat dit evenwicht hersteld wordt, of nog anders: de ontgoocheling over de chaotische werkelijkheid eist genoegdoening door wraak.

Een ander element is misschien terug te vinden in een cultuur waar plicht en gehoorzaamheid, discipline en efficiëntie een grote rol spelen. Is er geen analoge structuur in de techniek (de lopende band) en de militaire disciplineren? En in het management en de menswetenschappen?

Raf DE BAENE en Jozef DE VLIAGER, Vinkt

DE WETENSCHAPPELIJKE EN CONCRETE AANPAK VOOR EEN REFLECTIERUIMTE IN VINKT

Lidice, My Lai, Putten, Vinkt... zijn dorpen die plots werden gegrepen door niets ontziend oorlogsgeweld. Ook in Vinkt liet mei 1940 een diep litteken na. Na de oorlog werd in 1967-'68 een oorlogsmemoriaal opgericht, waarop alle 87 burgerslachtoffers vermeld worden. Een dorpscomité organiseert jaarlijks, samen met de Ardense Jagers, een plechtige herdenking van deze slachtoffers.

Enkele inwoners uit Vinkt, zoals Jozef De Vlieger en Raf De Baene meenden dat er meer kan gebeuren. Zij hebben de jongste jaren intensief nagedacht op welke manier men de drie gruwelijke dagen die het anders zo rustige dorp Vinkt in mei 1940 heeft doorgemaakt, nog beter zou kunnen verankeren, op een manier die jong en oud het meest kan aanspreken.

Jozef De Vlieger maakt als 10-jarige knaap dit alles mee. Samen met Peter Taghon, die reeds meerdere belangrijke werken publiceerde over de Tweede Wereldoorlog, verzamelde hij gedurende al die jaren een enorme hoeveelheid informatie en een beklijvende serie van (vrijwel uitsluitend Duitse) foto's over Vinkt. Het is een indrukwekkend stuk nationaal en zelfs Europees erfgoed.

Na jarenlang zoeken en tasten is geleidelijk aan de idee van een reflectieruimte gegroeid. Het doel is een ruimte die dank zij de moderne technologie de klassieke museumformule overstijgt, maar waarin zeker de herinneringen aan de gebeurtenissen van Vinkt mei 1940 bewaard wordt. Er wordt tegelijkertijd een poging ondernomen om de confrontatie aan te gaan met de gebeurtenissen en de zinvragen die ze oproepen.

De geplande bouw van een nieuw klooster in Vinkt tegen 2005 heeft op het vlak van infrastructuur één en ander in beweging gebracht en een interessante mogelijkheid geopend.

Na een zoektocht voor financiële steun is het o.a. de provincie Oost-Vlaanderen die onder impuls van gedeputeerde Alexander Vercamer bijspringt door voor de investeringen te zorgen en de richting van Ename aanwezig voor de realisatie. Zijn vader, Roger Vercamer, leverde als burgemeester van Vinkt reeds heel wat inspanningen om tot het monument te komen.

De eerste herdenkingen waren echte bedevaarten door de Ardense Jagers. Vanaf 1968 werd het militaristische aspect bijgestuurd door meer het zinloze leed van de burgerbevolking te beklemtonen. Later werd daar een vredesboodschap aan toegevoegd. Het militaire element is gebleven. Dit deel van het monument in Vinkt verwijst naar het verzet van de Ardense Jagers

Totaalproject bestaande uit website, educatief project en reflectieruimte

Het Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting, dat een internationale faam geniet, stelt zijn technologische know-how ter beschikking om tot de realisatie van deze reflectieruimte te komen. Hiervoor werkt het Expertisecentrum, met steun van de Provincie Oost-Vlaanderen, een totaalproject uit dat bestaat uit een website, een educatief project en een reflectieruimte in een in 2005 te realiseren nieuwbouw in het centrum van Vinkt. Eén onderdeel van de presentatie in deze reflectieruimte, nl. het Tijdsvenster Vinkt, werd reeds voorgesteld op Open Monumentendag 2002 in de vrije basisschool van Vinkt. Dit Tijdsvenster bestaat uit een virtuele wandeling door het hedendaagse Vinkt waarin beelden uit mei 1940 werden verwerkt.

Het globale project werd door de provincie vorig jaar op 28 augustus 2002 bekendgemaakt via een persconferentie. Dirk Callebaut van het Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting stelde toen: “Het belangrijkste materiaal hier bestaat uit de herinneringen en de gevoelens van de inwoners van Vinkt en het feit dat zij er zich van bewust zijn dat hun verhaal een universele les bevat voor een wereld die nog steeds geplaagd wordt door geweld, onmenselijkheid en zinloze wreedheid jegens burgerslachtoffers in oorlogstijd. De onmenselijkheid van de mens jegens zijn medemens tonen

is vanzelfsprekend heel wat moeilijker dan een tiende-eeuws kasteel of een Romeins forum reconstrueren”.

Naast de eigenlijke herdenkingsruimte in Vinkt wordt samen met de Erasmusschool te Deinze een educatief project voorbereid, dat getuigenissen van mensen, die de meidagen 1940 meemaakten, plaatst tegenover de historische informatie. Hiervoor wordt een aangepaste versie gebruikt van de software, die het Ename Expertisecentrum samen met IBM ontwikkelde om interactieve verhalen te creëren. Het resultaat zal een CD-rom zijn waarmee humaniorastudenten, door interactief verhalen en informatie te vergelijken en te combineren, kunnen leren hoe mensen deze gebeurtenissen ervaren, weergeven en verwerken. De oorlog in Irak maakt deze analyse opnieuw brandend actueel, spijtig genoeg.

Ondertussen heeft een ruime groep mensen zich achter de idee van reflectieruimte geschaard. In Vinkt zelf zijn dat o.a. Jozef De Vlieger, Raf De Baene, Jozef Verheye en oud-Vinktenaar Alexander Vercamer. Maar ook professor Sophie De Schaepdrijver die veel over de oorlog publiceerde, is zeer enthousiast.

De inhoud van de reflectieruimte wordt geleverd door informatie en foto's. Hierbij is het archief van de reeds vermelde Peter Taghon van groot belang. Maar ook andere personen hebben hun bijdragen geleverd. Het is de bedoeling om die informatie via bijkomende interviews nog verder aan te vullen en te verfijnen. Onder leiding van Daniël Pletinckx, coördinator van het Ename Expertisecentrum wordt het historische materiaal verwerkt in een evocatie.

Wat mogen we verwachten in de reflectieruimte?

In de multifunctionele ruimte zal de bezoeker aan de hand van grote projectieschermen mei 1940 in Vinkt kunnen ervaren, zowel in interactieve als in niet-interactieve vorm. De interactieve schermen laten een virtuele wandeling toe door het Vinkt van vandaag. Dit gebeurt door de confrontatie (superpositie) van oude foto's op de hedendaagse beelden.

In eerste instantie wordt een afzonderlijk objectieve voorstelling van de feiten aangeboden. Eerst een historische situering met een zakelijke schets van

de opkomst van Hitler en het nazisme, de oorlogs- en veroveringspolitiek. Vervolgens komt de Achtttiendaagse Veldtocht aan bod, met een situering van de slag om Vinkt. Dan zijn er de gebeurtenissen in Vinkt en Meigem zelf, zo mogelijk chronologisch. Er komen foto's met een korte verklaring: waar en wat. Hierbij een eerste duiding, indien mogelijk, van het feit dat de Duitsers niet bepaald meer monsterachtig, abnormaler zijn dan wij, via foto's van het gewone leven.

Er wordt dus een poging tot vraagstelling gedaan, eventueel duiding, in ieder geval tot denken zetten, in een afzonderlijke ruimte via installaties, teksten, foto's, beelden.

Naast de beelden zijn er de verhalen van de mensen zelf. De informatie-ruimte zal de bezoeker toelaten op eigen tempo de omvangrijke informatie te raadplegen. Dit gebeurt aan de hand van de interactieve verhalen, gestructureerd volgens verschillende verhaallijnen. Het nieuwe complex zal om meerdere redenen uniek zijn, ook voor de experts van Ename die doorgaans ervaring hebben met archeologie. Want het erfgoed dat hier centraal staat, is immers geen verzameling archeologische vondsten of historische teksten, maar zijn in de eerste plaats de herinneringen en de gevoelens van de inwoners van Vinkt. Het plan past binnen het concept van cultureel erfgoed. Het is de bedoeling om dit erfgoed zo in beeld te brengen dat het een universele betekenis krijgt. Zo legt het zogenaamde tijdsvenster-systeem op een beklijvende manier de link tussen het verleden en het heden. Een belangrijke link, want deze reflectieruimte biedt geen informatie om de informatie, wel om de relevantie ervan voor de hedendaagse samenleving.

In de komende periode worden ook de concepten vastgelegd voor het informatie- en bezinningsgedeelte van de herdenkingsruimte, en wordt een voorstel gemaakt voor een website over Vinkt, mei 1940. Dit project wordt begeleid door prof. Sophie De Schaepdrijver die als historicus gespecialiseerd is in beide Wereldoorlogen.

De initiatiefnemers in Vinkt denken ook al verder in de toekomst. Het is de intentie om een internationale werkgroep of comité samen te stellen met een link naar de andere plaatsen in de wereld waar dergelijke gebeurtenissen plaatsvonden.

Daniël PLETINCKX, Ename Expertisecentrum
Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

De geschiedenis van het monument

Na de meidagen in 1940 bleven de familieleden van de slachtoffers verslagen achter en tijdens de oorlog waren er nagenoeg geen mogelijkheden om de slachtoffers te herdenken. Pas vanaf 1947 kwam de hulde op gang, die echter werd gedomineerd door de Franstalige Ardense Jagers. Het ging er onder leiding van kolonel Rogiers wel eerst heel gemoedelijk aan toe.

Onder impuls van enkele leden van de vereniging van familieleden van de slachtoffers ontstond de wens om een memoriaal of 'monument' te realiseren. Burgemeester Roger Vercamer die in 1958 werd verkozen, zette er mee zijn schouders onder.

In eerste instantie was het de bedoeling van de Ardense Jagers en hun voorman Hubert om een militair monument te bouwen. In Vinkt groeide daar geleidelijk aan weerstand tegen. De mensen wensten hun nabestaanden in eerste instantie piëteitsvol te herdenken. Toen de Ardense Jagers eisten dat de slachtoffers van de andere eenheden zouden worden geweerd - en dat waren vooral Vlamingen - nam het verzet nog meer toe. Ook de komst van de (Franstalige) militairen met verschillende bussen voor de jaarlijkse en zeer Belgicistische herdenking werd niet door iedereen gesmaakt. Pas in de jaren zestig begon een comité de nodige middelen te verzamelen voor een memoriaal. Zowel Josef De Vlieger, hoofdonderwijzer, pastoor Michem en anderen zoals Irène Graveel gingen zich daarvoor inzetten.

Tijdens het vuur van de lokale verkiezingen in die periode vielen er enkele ongelukkige woorden tussen de beide dorpspartijen (groep Vercamer tegen de CVP) over de aanpak van het monument en de jaarlijkse hulde. Ondanks deze moeilijke momenten slaagde het comité er toch in de doelstellingen te bereiken.

Uiteindelijk is het een monument geworden van en door de mensen van Vinkt zelf en op initiatief van de vereniging van familieleden van de slachtoffers.

Het eenvoudige geheel (beeldhouwwerk, muur met namen en de parallelle rijen kruisjes) werd in 1967-'68 gerealiseerd. Centraal staat het aangrijpende beeldhouwwerk, een piëta van Denijs Goossens, directeur van de kunstacademie van Eeklo, naar een ontwerp van Jozef De Vlieger. In het kader van een aantal activiteiten in 1990 - vijftig jaar later - werden op de muur vlakbij de namen Meigem en Vinkt, maar ook de plaatsen Oradour, Lidici, Ardea, Marzabotto, Bande, Putten, My Lai, Katyn en Distomo aangebracht.

DE VOORVERKOOP VAN DE POSTZEGEL ARDENSE JAGERS VOND IN DEINZE PLAATS

Op 28 oktober 1974 werd in ons land een bijzondere postzegel uitgegeven naar aanleiding van de veertigste verjaardag van de overhandiging van de vaandels aan de regimenten van de Ardense Jagers.

Op 15 september 1934 had koning Leopold III immers op de vlakte van Waltzing, bij Aarlen, de vaandels aan het 1ste, 2de en 3de Regiment der Ardense Jagers overhandigd. Vanaf de volgende dag gingen ze in garnizoen respectievelijk in Aarlen, Bastenaken en Vielsalm. Alhoewel er nationaal gerekruteerd werd, waren het vooral Ardenners die tot de divisies toetraden. Bij de Jagers heerst een typische korpsgeest. Hun kledij is origineel waarbij de groene baret met de kop van een everzwijn vooral opvalt. Ook de militaire mars van het regiment is speciaal. Het is een samenraapsel van oude melodieën uit de Ardense folklore. De leuze van de jagers is “Résite et mords” (hou stand en bijt van je af). De eerste twee regimenten kregen omwille van hun dapperheid in de gevechten tijdens de Tweede Wereldoorlog de eervolle vermelding “Ardennen, de Dender, Vinkt en de Leie”.

Op 11 mei 1952 onthulde koning Boudewijn te Martelange, langs de snelweg N4, Aarlen-Bastenaken, een monument ter ere van de Jagers. Het monument, een groot bronzen everzwijn, is van de hand van beeldhouwer André Fontaine uit Virton. Het werd opgericht door de provincie Luxemburg om de offers en de verdiensten van zijn zonen te eren. Na de verbredingwerken aan de N4 werd het monument verplaatst en voorzien van een nieuw voetstuk. Op 21 juni 2002 had aan het monument een speciale plechtigheid plaats om de 50ste verjaardag van de oprichting te herdenken. Het Hof werd toen vertegenwoordigd door kroonprins Filip.

De postzegel stelt het embleem van de regimenten van de Ardense Jagers voor: een everzwijn in aanvalshouding, zoals het op het monument van de Jagers staat, naar een tekening van M. Severin. Hij werd gedrukt, in vellen van dertig, in de zegeldrukkerij te Mechelen op zeven miljoen exemplaren en heeft een postwaarde van 3 Belgische frank.

De voorverkoop van de zegel had plaats op zaterdag 26 en zondag 27 oktober 1974 in het Postmuseum te Brussel, de Gemeentelijke Feestzaal te Geel, het Koninklijk Atheneum te Vielsalm, het Centre de Promotion Culturelle

te Châtelineau en de zaal “Olympia”, Gaverse Steenweg 128, 9800 Deinze (Petegem).

De voorverkoop in de zaal Olympia te Petegem was een initiatief van postzegelclub “de Leiestreek” die daar zijn maandelijkse vergaderingen houdt. Voor deze gelegenheid werd een postzegeltentoonstelling ingericht samengesteld door de leden van de club.

Op de gelegenheidspoststempel van Deinze staat een vlag afgebeeld met de eervolle vermeldingen van de Ardense Jagers “Ardennes, La Dendre, Vinkt, La Lys” en daarnaast de jaartallen 1934 en 1974 met daaronder de dag van de afstempeling. Bovenaan staat “Ardense Jagers - 40e verjaring” en onderaan “9800-Deinze”.

André BOLLAERT, Poesele

JOZEF DE VLIEGER UIT VINKT VERLOOR IN MEIGEM ZIJN VADER EN TANTE

Op een koude wintervoormiddag in februari 2003, tijdens een sneeuwbuï stonden we voor de deur van Jozef De Vlieger in de Aarselestraat in Vinkt. Na heel wat capriolen (de bel deed het niet) konden we binnengaan. We waren wel wat zenuwachtig, maar toen Jozef De Vlieger, in een klein kamertje volgestouwd met informatie over Vinkt 1940, begon te vertellen, maakten de zenuwen vlug plaats voor interesse en verbazing.

Een stukje familiegeschiedenis

Jozef De Vlieger is een lid uit een oude Vinktse familie. Een van zijn voorouders stichtte zelfs de meisjesschool van Vinkt. Jozef was dus wel voorbestemd om onderwijzer te worden! Zijn ouders waren getrouwd in 1929 en een jaar later werd hij geboren. Hij had ook nog een jongere zus. De familie woonde in de Deinzestraat, waar zijn vader en oom respectievelijk een drukkerij en een bakkerij uitbaatten. Een aantal leden van de familie hadden in Vinkt ook een kuiperszaak.

De kleine Jozef was gefascineerd door de Eerste Wereldoorlog. Zijn oom Adiel die zelf had meegevochten aan de IJzer, vertelde hem er vaak over. Hij was ook erg geïnteresseerd in de drukpersen.

Hij leidde dus een erg vredig leventje. Dat was het geval voor de meeste inwoners van het dorpje Vinkt. “Vinkt was een zeer gesloten gemeenschap” vertelde Jozef: “Zo erg zelfs dat ze de inwoners van het nabijgelegen Aarsele als vreemdelingen beschouwden”.

De dreiging neemt toe

Maar de geborgenheid van het dorp werd doorbroken. Om 10 mei keerde Jozef met zijn vader Frans terug naar huis, na de begrafenis van een oom. Jozef: “Iedereen stond buiten en iemand riep: ‘Frans ’t is oorlog’. Er had ook iemand een vliegtuig gezien met zwarte strepen, een balkenkruis. De vrouwen stonden in de deuropening en er werd druk gepraat. ‘k Weet nog goed dat mijn vader toen zei dat hij het niet zou overleven”. Hij had precies een voorgevoel.

Er waren maar een paar zaken waaraan Jozef tijdens de eerste dagen van de gevechten kon merken dat het oorlog was. Jozef: “Ik herinner me dat we niet naar school hoefden, dat vond ik natuurlijk fantastisch”. De burgers moesten ook hun wapens inleveren, net als in WO I.

Er passeerden Franse soldaten. Na enkele dagen verschenen de Belgen. Ze legden zandzakjes en hadden mitrailleurs bij. De soldaten bezetten ook de huizen. Ondertussen sloegen de mensen druk aan het hamsteren, ze luisterden vaak naar de radio en plozen de kranten uit. Aan vluchten werd er nog niet gedacht in Vinkt, maar er kwamen wel al vluchtelingen aan.

Ondergedoken in de kelder en dan op de vlucht

Eerst hoorden we kanongebulder, maar op 25 mei barsten in Vinkt zware gevechten los.

Er vonden heel wat vuurgevechten plaats en Vinkt werd bestookt met obussen. De mensen zaten in hun schuilkelders. In de kelder van de familie De Vlieger zaten er 13 mensen. Jozef: “Wij lagen onderaan de kelder, de matrassen waren daar gebracht, wij lagen onder een deken. Der hing daar zo’n lamp in ’t midden en aan die lamp hing dan zo’n draad en die lamp hing daar zo te bengelen. ‘k Herinner mij nog goed die spookbeelden die op de muur getekend werden. Eigenlijk was ik niet bang, ‘k ben nooit bang geweest omdat ik bij mijn ouders was, ge zijt bij uw familie. Maar ik was meer bezig met de angst die ik op mijn vaders gezicht zag. Die was bang, die trilde, die beefde”.

Buiten regende het obussen. De mensen in de kelders wisten niet dat er Duitse soldaten neergeschoten werden door de Ardense Jagers. Op maandagvoormiddag wilde de familie De Vlieger vluchten. Een van Jozefs ooms kende een boer die hen zou helpen. Ze waren al onderweg toen ze werden tegengehouden. Jozef: “We zijn om 11 uur vertrokken en onmiddellijk springen daar twee Ardense Jagers te voorschijn. En wij moesten terug. Ze hadden gelijk, want waren wij doorgestaan, dan kwamen we daar midden in ’t veld, eigenlijk maar 500-600 meter van de grote weg van Deinze naar Tielt, waar de Duitsers zaten”.

De familie keerde dan maar terug naar de kelder. Daar was het opnieuw bang afwachten. De mensen zaten te bidden, tot er plots op de deur bonkt

Jozef De Vlieger (°1930) is telg van een familie die al verschillende generaties in Vinkt woont. Jozef was jarenlang onderwijzer van het vijfde en zesde leerjaar en schoolhoofd van de gemeentelijke jongensschool in Vinkt. De heemkundige kring het Land van Nevele biedt Jozef op 3 oktober 2003 het lidmaatschap van de orde van de Nevelse huwier aan als erkenning voor jarenlang verzamelen en bewaren van een archief over de gebeurtenissen in Vinkt en diens inzet voor het monument, de herdenkingen en de realisatie van een reflectieruimte.

werd. Jozef hoorde iemand roepen: “Frans, kom uit uw kelder, ze gaan een handgranaat smijten”. En inderdaad, op het achterkoertje stond een Duitse soldaat die er nogal nerveus uitzag. Hij had een handgranaat klaar om te gebruiken. Na wat gekraak moest iedereen de kelder verlaten. Eén voor één kregen we een duw, we moesten uit de kelder. We moesten allemaal tegen een muurtje gaan staan met de handen omhoog. Alles werd uit hun zakken gehaald. Jozef: “Ik was maar tien jaar, ‘k was niet groot, ‘k was maar een klein manneke en der stond een grote slungel voor mij. Wat ik me zeer goed herinner is die gesp. Daar stond een arend op met daaronder dan een eikenkrans en er stond bij: Gott mit uns. Dat kon ik niet begrijpen: Gott mit uns! Wij met onze neus naar de kerktoren. Alle dagen naar de mis, de communie, de catechismuslessen. God, de goedheid zelve. En dan komt

zo'n soldaat ons hier bedreigen met een revolver en met op zijn buik: Gott mit uns”.

Vreselijke ogenblikken in het centrum van Vinkt

Na het fouilleren moesten we terug naar binnen gaan, maar dat duurde niet lang. Na een tiental minuten moesten we al terug naar buiten. Daar lagen twee bloedplassen. Pas later ontdekte Jozef waar die vandaan kwamen. Ze waren afkomstig van mensen die in het gebouw tegenover Jozefs huis schuilden. Op dat gebouw was een obus gevallen en dat had natuurlijk die bloedplassen veroorzaakt.

We werden weggeleid langs de kerk. Een van onze vrienden, Marinus, zat daar met zijn ingewanden in zijn handen. Duitsers duwden zo nu en dan een geweer in zijn rug. Marinus riep: ‘Mensen alstublieft, help mij toch, help mij, help mij!’ Maar de familie kon niet helpen, want ze werden verder geduwd tot aan de kerk.

Jozef: “En wij komen daar met ons dertienen af aan dat wit muurke recht tegenover het gemeentehuis. En iedereen kijkt zo bang, of ze keken niet, want ge moogt niet in de ogen kijken, lichaamstaal hé. Mijn nonkel die onderwijzer was, zag er zeer streng uit, hij had een zeer streng gezicht. En een van die Duitsers gaat er naar toe. Hij had zijn dochttertje op zijn arm en die hebben ze hem afgepakt. Hij werd tegen de muur gezet. Die Duitser gaat achteruit en zijn geweer ligt al aan. Mijn tante die ook een kind op haar arm had – want ze hadden twee kinderen – vliegt ernaartoe en zo, met één hand pakt ze dienen Duitser zo achterwaarts. Ik zie dat geweer nog en die helm die een beetje achteruit gaat. En dan roept er een officier aan de overkant: ‘Nein, nicht machen!’ Gelukkig kwam er toen ook nog een jongen die Frans sprak zodat onze groep zich stilletjes kon verwijderen. De jongen leidde de aandacht wat af maar erg genoeg werd hij later gefusilleerd.”

Naar Meigem

We gingen verder, eerst via de steenweg naar Lotenhulle en daar zagen we een dode Belgische soldaat liggen, de eerste. Jozef: “Van de verdere weg kan ik me bijna niets meer herinneren. Ik was geschokt door het zien van die dode soldaat, ik kon dat niet verwerken”. Onze groep werd nu naar

Meigem geleid. De kogels floten langs onze oren en langs de weg (Markettestraat) lagen dode Duitse soldaten. Onze familie zat tussen twee vuren in en werd door de Duitsers als levend schild gebruikt.

We passeerden café 'De Haring' in Kruiswege. Toen we daar aankwamen zagen we landbouwer Vermeulen en zijn gezin op de grond liggen. Daarna moesten de boer en zijn zoon recht staan. De zoon vroeg nog een kruisje aan zijn moeder. Daarna werden hij en zijn vader gefusilleerd.

Toen kwamen we eindelijk aan in Meigemkerk. De Meigemnaars zaten al een tijdje opgesloten in de kerk en de vrouwen mochten naar buiten. Nu was er naast die kerk een veld, van waaruit een Duitse soldaat neergeschoten was. Dit was vreemd, want Belgische soldaten waren er normaal gezien niet meer. Het gerucht ging dan ook al vlug dat burgers geschoten zouden hebben, hoewel de Duitse officieren zelf zeiden dat dit niet kon. Jozef en zijn familie kwamen dus aan op een plaats waar er een voelbare spanning in de lucht hing.

Jozef: "De kerk was stampvol en er klonk geroezemoes, het was er ook vuil. Ik schat dat er 300 tot 500 mensen zaten. Nadat iedereen binnen was, sloeten de Duitsers de deuren. Ondertussen was mijn nonkel al bezig met ons alle gevaarlijke plaatsen te tonen. Hij deed dat, omdat er iets in de lucht hing".

Toen kwamen er twee Duitsers binnen, een jongen vertaalde wat ze zeiden: er was een camion van de Duitsers beschoten, de mensen in de kerk zouden daar de gevolgen van moeten dragen.

De dodende ontploffing

Toen ging alles heel snel. Ik hoorde het geluid van een ontploffing en er kwam een witte steekvlam over ons. Overal was er wit stof, kalk. Iedereen probeerde te vluchten, de mensen liepen door elkaar. Ik sprong over een hoop mensen om buiten te geraken. Toen dat gelukt was, bleef ik buiten staan kijken. Ik hoorde geroep: 'Frans! Cyrilla!' Ze kwamen niet naar buiten. Mijn vader en mijn tante zijn dus in de kerk gestorven.

Adiel, een oom van Jozef, was zwaar gewond. Een Duitse soldaat wilde

hem een genadeschot geven, maar Adiel riep: ‘Doe mij hier weg, ze gaan mij neerschieten!’ Een man legde hem op een luik (van een raam) en bracht hem in veiligheid.

Daarna strompelden de verbijsterde overlevenden over de noodbrug in de richting van Leerne. Daar sliepen ze bij een boerenfamilie, op een hooitas. Op woensdag keerden ze langs dezelfde weg terug naar huis. Ook nu troffen ze lijken aan. Er waren in de buurt van Aarsele nog steeds gevechten met Ardense Jagers. Het ging eigenlijk over goed bewapende commando’s, waarmee de Duitsers ondanks hun grote overmacht het zeer moeilijk hadden. Maar de gevechten liepen op hun laatste benen...

Na meer dan zestig jaar

De gebeurtenissen bleven Jozef achtervolgen. Hij heeft zich vrij vlug ingezet om iets te doen. Hij raakte eerst betrokken bij de herdenkingen. Jozef wou echter vrij vlug af van die puur militaire hulde. In de jaren zestig was hij de gangmaker van een werkgroep die het monument zou realiseren.

Op dit ogenblik wordt gewerkt aan de realisatie van een reflectieruimte. Het is niet de bedoeling dat die ruimte een museum wordt, het zal eerder een reflexieruimte zijn, een ruimte om te herdenken. Er is een budget voor beschikbaar. Zijn archief werd overgedragen aan de wetenschappers van het archeologisch museum in Ename. Ondertussen werd ook een website opgestart en wordt een educatief programma samengesteld, waaraan ook jongeren kunnen meewerken.

Maar dat betekent niet dat Jozef stilzit. Hij doet nog steeds opzoekingen. Hij heeft ook contact met kinderen van Duitse soldaten die in 1940 in Vinkt waren. Van hen krijgt hij veel informatie over wat er toen gebeurd is. Zelf heeft hij die mensen ook geholpen. Zo heeft hij bijvoorbeeld een vrouw geholpen bij haar zoektocht naar de plaats waar haar vader gestorven is.

Tijdens het interview was Jozef zijn emoties nauwelijks de baas. We waren sterk onder de indruk van dit verhaal.

Eline VANONACKER, Petegem
Liesbeth VANDERSYPT, Sint-Martens-Leerne

ELZA VAN BRAECKEL VLUCHTTE IN MEI 1940 PER FIETS MET TWEE KLEINE KINDEREN VAN TERVUREN NAAR MEIGEM

Wanneer men meer dan zestig jaar na de feiten een bepaalde gebeurtenis wil beschrijven heeft men te kampen met heel wat moeilijkheden. Om te beginnen dient men te beseffen dat de historische gegevens, die neergeschreven werden in één of ander artikel of boek, vaak gekleurd werden naargelang van het standpunt dat de auteur heeft ingenomen op het ogenblik van het voorval of naargelang van de evolutie van de gebeurtenissen daarna. Mondelinge overleveringen zijn ook niet steeds betrouwbaar, al was het maar omdat de betrokken personen hun verhaal opgesmukt hebben met onnodige details, al te dikwijls afgestemd op het overbluffen van de toehoorders. Deze toehoorders zijn dan ook vaak de kinderen of kleinkinderen, die met ingehouden adem hebben zitten luisteren naar de fraaie verhalen van hun moeders, vaders, oma's of opa's.

Tot deze groep kinderen behoort de schrijver van deze bladzijden, Herman De Vilder¹¹, alsook zijn oudere broer Renaat. Beiden waren wel aanwezig

---

¹¹ Herman De Vilder (Etterbeek, 1937) woont van kindsbeen af te Tervuren. Na een lerarenopleiding voor talen (Nederlands, Frans) en geschiedenis behaalde hij Eerste Prijzen voor Voordrachtkunst en Dramatische Kunst aan het Koninklijk Conservatorium te Brussel. Sindsdien heeft hij les gegeven aan diverse middelbare scholen en aan kunstacademies. Hij schreef en bewerkte een aantal toneelstukken (o.a. Faust, Don Quichot) en publiceerde talrijke artikels over woordkunst, plastische kunsten en muziek. Sinds 1988 is hij redactiesecretaris van het kunsttijdschrift dat uitgegeven wordt door de v.z.w. De Vrienden van de School van Tervuren, "Het Hof van Melijn". Hij publiceerde daarin o.a. een artikelenreeks over Edouard Huberti, dichter met het penseel, over de Artistieke activiteiten in het Zoniënwoud door de eeuwen heen en leverde eveneens verscheidene bijdragen in verband met de Europese kunstenaarskolonies. Hij is co-auteur van drie kunstboeken: Joseph Coosemans (1828-1904) - Schilder van de School van Tervuren (1993), Het leven van de mens in de spiegel van de tijd - Edmond Dubrunfaut, belangrijk vernieuwer van het Belgisch wandtapijt (1994) en het standaardwerk over de Tervuurse Schilderschool, nl. De School van Tervuren (uitgegeven in 2000).

tijdens die meidagen te Meigem, maar ze waren nog kleine kinderen. Herman was drie jaar oud en herinnert zich dus bijna niets van de feiten, Renaat was zes en een half jaar en heeft zich toen toch heel wat scherpe details in het hoofd kunnen prenten.

Om de gebeurtenissen van 26 en 27 mei beter te kunnen situeren en begrijpen, lijkt het ons nuttig een kleine voorgeschiedenis te geven. We starten ons verhaal bij de geboorte van Elza Van Braeckel, die later de moeder werd van Renaat en Herman.

Kinder- en jeugdjaren

Marie Emma Elza Van Braeckel - roepnaam Elza - werd te Meigem geboren op sinterklaasdag, 6 december 1907, als tweede dochter in het gezin van kleermaker en herbergier Petrus Van Braeckel, gehuwd met Zulma Van Speybroeck. Op de identiteitskaart van Elza vindt men als geboortedatum 3 december terug. Deze vergissing is naar verluidt te wijten aan het feit dat de gemeentesecretaris boven zijn theewater was op het ogenblik dat hij de akte diende in te vullen. Nu ja, bij de geboorte van een gezonde baby werd door de vader menig rondje “getrakteerd”. Je moet weten dat het huis waar de gelukkige gebeurtenis plaats vond een herberg was, eigenlijk een oude afspanning met het opschrift “*In den Hert*”, met als bijschrift “*Hier logeert men te paard en te voet*”. In de gevel zaten ringen om de paarden van de reizigers vast te maken en op het erf achter het huis was een stal voorzien om deze dieren een nachtje onder te brengen. Onder het dak bevonden zich een paar logeerkamers. Veehandelaars, handelsreizigers en rondwalende kunstschilders uit de Leiestreek kwamen hier al eens overnachten. De leden van deze laatste groep behoorden meestal tot de kunstenaarskolonie van Sint-Martens-Latem.

In het landelijke Meigem, gelegen ten zuidoosten van Gent aan het Kanaal van Schipdonk (‘de vaart’ genoemd door de inwoners), met als buurgemeenten Nevele, Vosselare, Poesele en Vinkt, kende Elza als kind slechts enkele gelukkige jaren, want toen ze nog geen zeven was brak de oorlog 1914-1918 uit. Het waren magere jaren. Ze liep intussen lagere school bij de zusters te Meigem. Na de oorlog volgde ze de lessen bij de ‘Franse Zusters’ te Nevele tot haar zeventiende jaar. Haar jongemeisjesjaren verliepen dus met wat minder kommer en kwel. De schooljaren te Nevele werden

met succes doorgebracht. Huishoudkunde, handvaardigheden (zoals naaien, borduren en haken), schoonschrift, rekenen en Frans waren de belangrijkste vakken. Vooral dat ‘Frans’ werd beklemtoond: wie bijvoorbeeld op de speelplaats het eigen ‘Vlaamsch’ durfde te gebruiken, werd onmiddellijk beboet en gebrandmerkt en werd verplicht ‘de signe’ op te spelden, een teken dat men gezondigd had tegen ‘les règlements de l’institut’.

De beste vriendin van Elza in die jaren was Marie De Vilder, een meisje uit Vosselare. Deze jarenlange vriendschap, die eerst werd bemoeilijkt door de verhuis van Marie naar Brabant en later jammer genoeg bruusk werd afgebroken door het overlijden van Marie (in 1928), heeft enkele jaren later toch gelukkige consequenties gehad, maar daar hebben we het even verder over.

Petrus en Zulma Van Braeckel-Van Speybrouck met hun tien kinderen.

Van links naar rechts: Yvette, Antoon, vader Petrus, Hilaire, Gaston, Marie, Laurent, Céline, moeder Zulma, Raoul, Elza; zittend op kussen: Yolande. De foto dateert van 1932 of 1933.

Toen Elza 19 jaar oud was, werd haar jongste zus Yolande geboren. Overgelukkig mocht ze als meter het zusje boven de doopvont houden. Daardoor ontstond een speciale band tussen beiden, die standhield tot de dood van Yolande in 1988. Intussen waren er in het gezin Van Braeckel zo

maar eventjes vijftien kinderen geboren. Daarvan bleven er tien in leven, vijf dochters en vijf zonen. In volgorde van leeftijd: Céline, Elza, Marie, Yvette, Hilaire, Raoul, Antoon, Gaston, Laurent en Yolande. Allen zijn ze getrouwd en de meesten vestigden zich in Oost-Vlaanderen. Alleen Elza week uit naar Brabant: de vrouw diende de man te volgen, weet u wel!

Eerste Wereldoorlog en volgende jaren

Hoe kwam Elza in Brabant terecht? Dit had te maken met de familie De Vilder uit Vosselare. Vriendin Marie was samen met twee broers en twee zussen opgegroeid in Vosselare op het kasteel van de adellijke familie de Kerckhove d'Ousselghem. Haar vader Petrus was er in dienst als oppertuinman. Zelfs tijdens de moeilijke oorlogsjaren slaagde vader erin om voldoende voedsel op tafel te brengen. In de herfst van 1918 gingen de Duitsers op de vlucht. De dorpen in Vlaanderen werden beschoten met kanonnen. In Vosselare werden de kerk en de jongensschool in puin gelegd en het kasteel brandde af. De familie De Vilder zocht onderdak in een nabijgelegen boerderij, maar niet voor lang, want ook daar werd de omgeving onder vuur genomen, nu door de aankomende Franse soldaten, die de Duitsers verjoegen. De familie keerde ijlings terug naar het terrein van het kasteel, waar het eigen huisje grotendeels gespaard was gebleven tijdens de beschietingen. Het kasteel werd opnieuw opgebouwd, maar enkele jaren later stierf de kasteelheer en zijn echtgenote nam haar intrek in een groot herenhuis te Gent. Alleen tijdens de zomermaanden verbleef zij een tijdje in het kasteel. Vader Petrus De Vilder bleef met zijn echtgenote Emilia Vanderhaegen, zijn drie dochters (Marie, Adrienne en Anna) en zijn twee zonen (Jozef en Gerard) voor de landerijen en tuinen zorgen.

Jozef was de iets jongere broer van Marie. De beide meisjes gingen regelmatig bij elkaar op bezoek en zoals dat gaat, kreeg Jozef een oogje op de vriendin van zijn zus. Ondanks het feit dat de familie De Vilder in 1924 naar Tervuren verhuisde, bleef de vriendschap tussen Elza en Marie bestaan en mede daardoor bleven ook Elza en Jozef contact houden. In de volgende jaren groeide dit stilaan uit tot echte liefde zodat ze er spoedig aan dachten de huwelijksklokken te laten luiden.

Hoe de familie De Vilder in Tervuren terecht kwam, werd door Jozef beschreven in zijn 'Memoires voor het nageslacht' (gepubliceerd in het tijd-

schrift De Horen van de Heemkundige Kring van Tervuren in 1992). We nemen hier een korte passage over: “Vlaanderen werkt verder aan de heropbouw van wat door de oorlog vernield werd. (We zijn in 1923). Er komt stilaan weer welstand bij de bevolking, er is werk voor iedereen en de lonen blijven stijgen. Ook vader wil meer verdienen, trekt zijn stoute schoenen aan en vraagt verhoging van maandloon. De kasteelvrouw wil op dit verzoek niet ingaan, dus geeft vader zijn ontslag en met spijt in het hart maar vastbesloten, verlaten we het vertrouwde Vosselare. Een vriend van vader, eveneens tuinman, is reeds vroeger uitgeweken naar Brabant. Hij bericht ons dat er een tuinman wordt gevraagd bij de zoon van zijn baas. De adellijke familie de Hemricourt de Grunne heeft veel eigendommen en landerijen in Tervuren. Daar zijn plannen voor het bouwen van een kasteel, met daarrond aangelegde tuinen. De graaf (Eugène A.H.G. de Hemricourt de Grunne, 1883-1940) komt vader opzoeken en vindt hem de geschikte man om samen met een tuinarchitect de aanleg van het landgoed te beginnen. Zodoende plannen onze ouders de verhuizing naar Tervuren”.

Huwelijk en vestiging te Tervuren

Het huwelijk tussen Jozef De Vilder en Elza Van Braeckel werd ingewijd te Meigem op 23 april 1933. Dezelfde dag vertrok het jonge paar naar Tervuren, waar Jozef reeds negen jaar verbleef en waar hij een eigen woonst had ingericht in de Tabaksbergstraat. Ondanks de crisisjaren verging het de jonge mensen niet zo slecht. Spoedig werd zoon Renaat geboren. Door een val van moeder Elza in de achtste maand was de jonge spruit wat te vroeg op de wereld gekomen, zodat hij de eerste jaren extra verzorging behoefde. Jozef verdiende echter goed zijn brood als schrijnwerker-meubelmaker en Elza - die bij haar vader een degelijke opleiding had genoten als kleermaakster - verdiende al snel een centje bij met het vervaardigen van mantels, kostuums en uniformen voor een belangrijk kleermakersatelier te Brussel. In 1937 werd de tweede zoon, Herman, geboren en datzelfde jaar verhuisde het gezin naar het nummer 8 van de Gaystraat.

Op de vlucht richting Meigem in de meidagen van 1940

De crisis begon steeds maar harder toe te slaan en in mei 1940 brak de Tweede Wereldoorlog uit. Vader Jozef was het jaar daarvoor al gemobiliseerd en toen de Duitsers naar België oprukten, werd hij onmiddellijk weer

onder de wapens geroepen. Tijdens zijn legerdienst (1928-1929) had hij tot de Eerste Compagnie Genie-Wielrijders behoord. Deze compagnie werd in de eerste dagen van de oorlog ingezet om te zorgen voor de verplaatsing van legereenheden en voor de overbrenging van berichten. Jozef kreeg spoedig een motorfiets onder het zitvlak geschoven en werd een zogenaamde ‘estafette’ om allerlei papieren van kazerne tot kazerne te vervoeren.

Met zijn motorfiets op weg van Brussel naar Leuven (of naar Mechelen) - waarschijnlijk was dat op 10 mei - maakte hij een kleine omweg en stopte hij niet alleen in de Gaystraat om zijn gezin te begroeten, maar vooral om zijn echtgenote op het hart te drukken zo snel mogelijk Tervuren te verlaten en zich naar het westen te begeven, om aldus als het enigszins kon haar familie te Meigem te bereiken. De vlucht was begonnen!

De zware fiets werd beladen met wat eten en kleren. Renaat nam plaats op de bagagedrager en de driejarige Herman kreeg een zitje vlak achter het stuur. Of was het andersom? Stel je voor: een jonge vrouw met twee kleine kinderen begaf zich op weg met een zware fiets om bijna 100 kilometer af te leggen naar haar geboortedorp. Ze ontvluchtte het oorlogsgeweld om terecht te komen in een echt oorlogsdrama. Over dit laatste hebben we het zo dadelijk.

Het waren gelukkig warme meidagen en de reis verliep dan ook vrij goed. Onderweg werd er overnacht op een boerderij of in een soort garage. Uitgeput, maar toch enigszins opgelucht, bereikte Elza met haar kinderen het ouderlijke huis te Meigem. Een mens kan veel op zulke ogenblikken.

“Alle in die Kirche” in Meigem

Intussen rukten de Duitsers steeds verder op. Via Nijmegen (10 mei), Tilburg en Breda kwamen ze België binnengedaverd. De 19de mei stonden ze aan de Schelde en de 23ste en 24ste vorderden ze via Kontich, Mechelen, Dendermonde, Wetteren en Aalst tot vlak voor Gent. Diezelfde 24ste mei bevonden de Belgische soldaten van het 15de Linieregiment zich in Meigem met de opdracht het Kanaal van Schipdonk te verdedigen. Ze waren echter totaal uitgeput en beschikten over onvoldoende wapens om de Duitsers tegen te houden. Toen het Duitse leger op zaterdag 25 mei het kanaal overstak, ondervond het dan ook erg weinig tegenstand.

De intocht van de Duitsers ging gepaard met het angstwekkende lawaai van overvliegende vliegtuigen en bulderende kanonnen. De bange bevolking trachtte zich zoveel mogelijk te verschuilen in kelders en schuren. Het gezin Van Braeckel zocht, samen met andere familieleden en enkele burens, een onderkomen in de kelders van de herberg 'In den Hert'. Ze werden echter spoedig door Duitse soldaten ontdekt en uit de kelder gehaald. Samen met enkele gevangengenomen Belgische soldaten werden allen in de gelagzaal onder bewaking gehouden. Onder hen bevond zich ook Elza met haar twee angstige kinderen.

Wat er toen op het dorpsplein gebeurde, wordt verhaald door Bertrand Van Braeckel (de broer van Lucien Van Braeckel die een beknopte geschiedenis van Meigem schreef). We citeren: "Toen zagen we drie tot de tanden gewapende Duitsers met zwartgemaakte gezichten naar het dorpsplein trekken. Ter hoogte van herberg 'Schuttershof' van Astère Standaert hielden ze halt om een stafkaart te bestuderen. Toen ze aanstalten maakten om te vertrekken, klonken er geweerschoten van op de Berg, een straat die uitgeeft op het dorpsplein. Één van de soldaten stortte dodelijk gewond neer. Hij werd door zijn makkers op een ladder gelegd en zo keerden ze terug, richting kanaal. Later bleek het luitenant Helmut Hase van de 9de Compagnie 376 Infanterie Regiment te zijn die het leven liet te Meigem".

Of deze Duitse luitenant werd neergekogeld door een Belgische militair of door een burger zullen we wel nooit te weten komen. En of er naar dit voorval verwezen werd toen de Duitsers de mensen van Meigem gijzelden en in de kerk opsloten met de woorden "Alle in die Kirche, Zivilisten haben geschossen" is ook onduidelijk. We weten dat in het buurdorp Vinkt ongeveer hetzelfde gebeurde, maar of deze gebeurtenissen verband houden met elkaar hebben we nergens kunnen ontdekken. In elk geval werden de eerste Meigemnaars om vier uur zondagnamiddag met barse bevelen hun kerk binnengejaagd en onder strenge bewaking gesteld. Vermits het schuiloord van de Van Braeckels zich op nog geen vijftig meter van de kerkpoort bevond, behoorde deze familie waarschijnlijk tot de eerste groepen die de kerk werden binnengedreven. Zoals al hoger vermeld werd, was Renaat zes en half jaar oud en Herman drie jaar, maar deze laatste dan exact dag op dag. Een angstwekkende verjaardag!

Spoedig verspreidde zich onder de opgesloten het gerucht dat de kerk met dynamiet zou opgeblazen worden, met alle mensen erin. Aan de oost-

kant klonken inderdaad geluiden van hakken en delven, doch achteraf bleek dat men er graven had gedolven voor drie gedode Duitse soldaten.

De herinneringen van Renaat

“Ik herinner mij dat we in de kelder zaten van het huis van peter Petrus Van Braeckel (vader van moeder Elza en dooppeter van Herman) en dat er plots een ontploffing was boven in het huis. De kelderdeur sloeg open en heel wat puin viel van de trappen. In de muur tussen de twee aanpalende huizen waren op voorhand al enkele stenen verwijderd en onmiddellijk werd het gat groter gemaakt en kropen er enkele mensen naar de kelder van het aanpalende huis. Ik werd door iemand aangegeven en kwam zo samen met mijn nonkel Laurent in die kelder. Vandaar vluchtte hij met mij en nog enkele andere mensen naar boven en achter het huis naar buiten. Wat verder aan een boerderij kropen wij in een ondergrondse ‘abri’, van waaruit wij de obussen zagen overvliegen en de ontploffingen hoorden.

Opeens liep iedereen uit deabri en ik bleef achter met een vrouw die jammerde omdat een obus haar boerderij had getroffen. Na enige tijd kwam nonkel Laurent mij halen en langs enkele hagen verdoken, kwamen wij in het dorp en later in de kerk terecht. Hoe, dat weet ik niet. In de kerk was ik dan samen met moeder en Herman en veel mensen van het dorp. Nonkel Laurent en nonkel Hilaire waren er ook. De pastoor deelde hosties uit aan de volwassenen om zoals hij zei “ze te beschermen tegen ontering”. Iedereen zat stil neer op de stoelen. Ondertussen hoorden wij kappen en slaan tegen de muren van de kerk.

Na lange tijd werd het stil en kwamen enkele soldaten zeggen dat vrouwen en kinderen buiten mochten. Moeder nam Herman op de arm en mij bij de hand. Wij verlieten de kerk langs het kerkhof waar de Duitse soldaten riepen dat we vlug moesten doorgaan en niet rondkijken. Moeder zei later dat we tussen veel doden door moesten lopen en daar herinner ik me toch nog iets van.

Hoe het dan verder gegaan is, weet ik niet. Alleen hoorden we dat er na ons vertrek handgranaten werden geworpen in de kerk en dat de beide nonkels erin geslaagd waren te ontkomen langs de sacristie “over een hele hoop fietsen”.

Uit latere verhalen

Na het lezen van deze herinneringen van mijn broer Renaat schieten mij

nog enkele details te binnen uit latere verhalen die verteld werden door moeder of door één van de nonkels. In verband met de uitdeling van de hosties bijvoorbeeld werd verhaald dat ik heftig weende omdat ik geen hostie kreeg van pastoor Van Zandijcke. Broer Renaat, die op dat ogenblik reeds zijn eerste communie had gedaan, mocht wel een hostie aannemen, maar ik niet. Dat schijnt voor mij erg frustrerend geweest te zijn. Misschien had ik op dat ogenblik grote honger. Naar het schijnt zou ik op het einde toch nog een ‘ongewijde’ hostie gekregen hebben om mij te kalmeren.

Uit allerlei mondelinge verhalen en uit geschriften blijkt dat de vrouwen en kinderen pas de kerk hebben mogen verlaten op maandagvoormiddag. De woorden “na lange tijd” uit de herinneringen van broer Renaat slaan dus waarschijnlijk op de hele nacht en een deel van maandag 27 mei. Dat we die tijd niet zo bewust hebben meegemaakt, zal wel te wijten zijn aan het feit dat wij, zoals de meeste kinderen, een groot deel van die tijd slapend hebben doorgebracht.

Na het verlaten van de kerk gingen een aantal Meigemnaars onmiddellijk op de vlucht. Verscheidene woningen rond de kerk lagen gedeeltelijk in puin of waren uitgebrand. Naar verluidt zouden onze familieleden zich eerst bekommerd hebben om het huis (Herberg Den Hert) waar het puin diende geruimd te worden. De dag voordien was er, zoals Renaat zich herinnert, een obus ingeslagen op het ogenblik dat allen zich in de kelder bevonden. Wat er dan die dag en de volgende dag nog gebeurd is, blijft onduidelijk. De dag daarop, woensdag 29 mei, kwamen de meeste vluchtelingen terug naar hun dorp en het gerucht deed spoedig de ronde dat koning Leopold gecapituleerd had. Iedereen werd kort daarop vrijgelaten.

Na enkele dagen slaagde moeder Elza erin om met pak en zak en haar twee kinderen terug te keren naar Tervuren. Daar was vader De Vilder intussen ook thuisgekomen. Dit was het begin van vier jaar oorlogsontbering, maar dat is een ander verhaal.

Herman DE VILDER, Tervuren

AGNES DE VOGELAERE UIT MEIGEM VERTELT

Niet alle Meigemnaars waren rechtstreeks getuige van de verschrikkelijke gebeurtenissen om en rond de kerk of op het dorpsplein. Het is niet verwonderlijk dat in een plattelandsdorp als dit de bewoners van de verderaf gelegen boerderijen en hofstedekes niet goed wisten wat er precies gaande was “op ’t dorp”. Wat niet wil zeggen dat ze met rust gelaten werden...

Agnes De Vogelaere, ondertussen reeds 51 jaar Hansbekenaar, woonde in mei 1940 in de Diepestraat nr. 6 te Meigem, op een grote hofstede met haar ouders, twee oudere broers en een oudere zus. Haar ouders waren landbouwers. De twee oudere broers werden al heel snel opgeroepen als soldaat.

Ontwaken in de oorlog

De oorlog leek altijd iets veraf en onbekend tot moeder op een ochtend de 13-jarige Agnes riep *“Toe, uit uw bed, de Duitsers zijn daar, ’t is oorlog”*. Nauwelijks deze woorden uitgesproken kwamen er *“wel honderd Duitsers met auto’s en keukengerief en geweren op den hof, en ze begonnen te koken en te doen”*. De Duitse troepen kozen gedurende minstens 14 dagen het hof van de De Vogelaeres als rustpunt en uitvalsbasis. Ze namen ook stro uit de schuur en ontruimden heel de voorplaats. In die voorplaats vonden ze een oude fonograaf met een hoorn en daarop draaiden ze hun muziek. Wanneer moeder De Vogelaere durfde protesteren en aanhaalde dat haar twee zonen al opgeroepen waren om te gaan vechten, dat ze dus al miserie genoeg had, lachten de Duitse soldaten dat weg *“Ach Muti, laat ons, wij spelen de muziek die wij willen”*. De Duitsers geneerden zich voor niets: Agnes en haar zus moesten bij de ouders slapen want alle kamers van het huis waren bezet door de Duitse soldaten. Zelfs geen tafel of stoel was er nog over, en ook de radio was afgepakt. Buiten installeerden ze zich met een muziekje en drank, veel drank. Soms stonden ze zelfs in groepjes te dansen. *“Ze geneerden zich voor niets, alles alles werd ingenomen”*. Wanneer de radio teruggevraagd werd, antwoordden ze *“als de oorlog gedaan is”*. Maar van de radio schoot niet veel meer over als de Duitsers vertrokken... Het was duidelijk: *“We waren geen baas meer op ons eigen hof”*.

Naast deze troepen met auto’s kwamen er even laten ook nog tientallen Duitsers met de fiets aan. *“Onzen hof lag vol met fietsen”*. Wanneer hun

eigen proviand verorberd was zochten de Duitse soldaten naar vers voedsel. Moeder De Vogelaere werd gevraagd om alle eieren te koken die ze in huis had. Vader melkte de koeien en gaf alle melk aan de bezetters. Hierdoor wist de familie De Vogelaere in de gunst te komen bij de soldaten, *“ze waren zulder vree content”*.

Wanneer de voorraad ten huize De Vogelaere uitgeput was, gingen de soldaten op strooptocht in de gemeente: koffie, bloem, suiker, melk, ... Het was een echte roverij. Het zijn dingen die Agnes nooit zal vergeten.

Agnes herinnert zich ook nog een zekere Max die wel een oogje had op haar oudere zus. Moeder was zeer streng: *“Gij gaat niet meer buiten, gij gaat hier bij mij blijven”*. Een romance met een Duitser, dat was uit den boze! Max ging na de oorlog zeker en vast weerkeren... maar hij werd niet meer gezien.

Het gevaar schuilt in een verstopt hoekje

De familie De Vogelaere heeft zeer veel geluk gehad heelhuids uit het avontuur met de Duitse ‘inwijkelingen’ te komen... twee riskante feiten hadden daar weleens een stokje kunnen voor steken.

Eerst en vooral was er de nonkel van Agnes, broer van haar vader. Deze man woonde een erf verderop. *“In mijn nonkels kleerkast stond een geweer. De Duitsers hadden dat geweer gevonden, en verdachten hem ervan op hen te willen schieten”*. Gelukkig dat de moeder van Agnes zo bereidwillig geweest was eieren te koken voor het hele regiment Duitse soldaten, anders was nonkel er waarschijnlijk niet zo eenvoudig van af gekomen.

Een tweede en nog veel groter gevaar school op zolder: op de zolder van het gezin De Vogelaere zaten twee Belgische soldaten, waarvan één luitenant, ondergedoken. Zij waren komen aankloppen kort voor de Duitse soldaten op het erf arriveerden. Stiekem werd hen dagelijks wat voedsel toegestopt, ze hadden wat dekens en een nachtemmer en kregen natuurlijk ook water en soms melk. Deze mannen zaten werkelijk in het hol van de leeuw *“godzijdank dat ze die nooit gevonden hebben, of het zou met ons niet zo goed afgelopen zijn”*. Met de luitenant Marijn Lauwens, hij kwam uit St-Truiden, heeft Agnes zeer lang contact gehouden, tot hij enige jaren geleden overleed. De man is Agnes en haar familieleden altijd dankbaar gebleven om de gastvrijheid. *“Ik besef soms nog niet wat voor een gevaar we eigenlijk liepen door die mensen op onze zolder te steken”*

Schoten in de verte

Op de hoeve van Agnes en haar ouders werd gelukkig nooit geschoten. Wel herinnert ze zich nog de rookpluimen in de verte en de verschrikkelijke verhalen die hen met enige vertraging bereikten.

“Mijn moeder riep mij eens bij haar en zei: ‘Kijk daar in de verte, achter de mesthoop, die onderstand staat daar te roken dat ’t geen naam heeft’. Achteraf hoorden we dat er daar 16 mensen in gebleven waren, ook jonge meisjes”. Ook de familie De Vogelaere had een onderstand waarin ze kropen als er teveel geschoten werd. De Duitsers stelden hen wel gerust, maar ze vertrouwden het toch niet altijd en namen dan het zekere voor het onzekere.

Ook kent Agnes het tragische verhaal van aan het Zwart Huizeken, even verderop. Het kwam haar pas enkele dagen later ter ore maar het boorde de angst er nog maar eens dieper in: *“Die onschuldige mensen moesten een put maken en ze moesten op de rand van die put gaan staan. Toen werden ze doodgeschoten en vielen ze in die put. Dat waren gewone burgers, die bijvoorbeeld weggelopen waren van angst om hun leven te redden”.*

Eén van de buurjongens van Agnes, Julien Vermeulen heette hij, was in de kerk gedreven wanneer hij op het dorp was. Langs de sacristie probeerde hij op handen en voeten te ontvluchten maar daar werd hij geslagen door Duitsers met handgranaten. Hij overleefde dit en kon verder ontkomen langs de brug naar Bachte. Velen volgden dit voorbeeld tot de Duitsers begrepen dat de brug als vluchtroute gebruikt werd; ze werd opgeblazen. Enkelingen probeerden nadien nog zwemmend aan de overkant te geraken, maar velen konden niet zwemmen en hadden dus geen mogelijkheid meer om nog ver weg te vluchten.

Agnes en haar zus en ouders bleven gespaard van de gruwel in de kerk, maar ze kan er wel levendig over vertellen: verhalen van burens en familieleden die ze nooit zal vergeten. *“Buurmensen van een beetje verderop zijn in de kerk gestampt geweest, met kleine kindjes erbij. De Duitsers waren gelijk razend en hebben handgranaten gesmeten van op ’t oksaal. Er is daar geroepen en getierd geweest, en het missiekruis was met bloed besmeerd. Dat is achteraf grondig opgekuist, dat kruis, maar als ge goed kijkt kunt ge precies nog wat vlekken zien. André De Smul, die mens van de burens heeft het nog allemaal verteld: hij had een kindje van een jaar en een half, dat zo’n grote honger had. De kerk zat stampvol en ze moesten er hun behoef-*

ten en al, allemaal binnen doen. De kerk was potdicht. Geen eten of niets. Verschrikkelijk.” Honderden mensen zaten in de kerk, ook veel vluchtelingen uit naburige gemeenten. Daarnaast werden ook haar nonkel en zijn vrouw, tante Klara, met hun kinderen opgesloten in de kerk, dit naar aanleiding van het hierboven beschreven voorval met het gevonden geweer. *“Tante Klara had 6 kinderen, sommige daarvan waren opgeroepen. Twee kinderen van haar waren ook in de kerk en die zijn er helaas in gebleven. Wanneer nonkel en tante Klara terugkeerden naar hun erf, was heel de boel daar kort en klein geslagen, de voorraad, de drank, alles was weg, en heel de inboedel was kapot gemaakt.”*

Agnes kan tientallen kennissen en vrienden opnoemen die in Meigem het leven lieten bij bombardementen, zo onder andere de 3 dochters van Lieske Claeys. De meeste slachtoffers werden niet onmiddellijk begraven op het kerkhof van Meigem, maar pas als het opnieuw rustig was in het dorp. Het heeft ook weken geduurd vooraleer er weer eucharistievieringen doorgingen, want de kerk moest heel grondig gekuist worden.

Uit dankbaarheid

Agnes' moeder beloofde dat als haar twee zonen heelhuids weerkeerden van het front, ze een kapelletje zou oprichten. Nog één geluk na alle kommer en kwel: de twee zoons kwamen behouden terug uit Brabant, waar ze geplaatst waren geweest gedurende de oorlog.

Het kapelletje is nog steeds te bezichtigen in de Diepestraat en wordt heel stipt onderhouden door Agnes.

Eleke LANGERAERT, Hansbeke

JACQUELINE HERTELEER: “DAGENLANG MET DE FAMILIE IN GROTE ANGST RONDZWERVEN IN VINKT, MEIGEM EN LEERNE”

Ik moet eerlijk zijn dat ik voor dit interview wel een beetje zenuwachtig was. Wat moet je aan iemand vragen die zoiets vreselijks heeft meegemaakt? Ik kom uit een generatie die enkel met oorlog wordt geconfronteerd via televisie en geschiedenislessen. De afstand is groter en we nemen er gemakkelijker een standpunt over in. Toch was deze ontmoeting een heel positieve ervaring. Ik besepte dat dit de laatste getuigen van de Tweede Wereldoorlog zijn en dat ik geluk heb dat ik verslag mag brengen over dit levende stukje geschiedenis.

In Zeveren werd ik ontvangen door Jacqueline Herteleer. Jacqueline is opgegroeid in Vinkt en later naar Zeveren verhuisd. Als twaalfjarig meisje heeft ze de oorlog in Vinkt meegemaakt. Ze was bereid haar verhaal voor mij nog eens over te doen. Het eerste wat ze zegt: “Tja, als kind beseft ge da nog nie, nu weete wa dat er tons gebeurd is...”.

Kan je jouw familiesituatie in 1940 schetsen?

Ik was toen twaalf jaar en was de jongste van een gezin met drie kinderen. Mijn ouders waren, zoals de meeste mensen toen, landbouwers. We woonden in Vinkt langs de Deinzestraat op een boerderij met een grote boomgaard. Mijn broer, zus en ik hielpen op de boerderij en gingen ook naar school.

Wanneer heb je het eerst de oorlogsdreiging gevoeld?

Dat was eigenlijk op school. Ik weet nog goed dat de juffrouw ons daarop voorbereidde. Ze leerde ons een rijmpje dat ik nog altijd uit het hoofd ken. Toen hebben we dat allemaal moeten leren, maar als kind besepte ik niet wat dat verhaaltje inhield. Pas als ik ouder werd, begreep ik wat de juffrouw wilde vertellen. Het ging over een gezin dat gescheiden werd door de oorlog en op de vlucht moest. Iets wat ik ook meegemaakt heb.

Toen de oorlog uitbrak, mochten we niet meer naar school en bleven we thuis. Als kind voelde ik de angst van de volwassenen rondom mij. Iedereen vreesde erge tijden.

Hoe merkte je dat het oorlog was?

Dat was op 10 mei. Samen met mijn vader bracht ik de koeien naar de weide die voor ons ‘hof’ lag. Plots vlogen drie vliegtuigen over ons en begonnen te schieten. De oorlog was nu echt uitgebroken.

Onze boomgaard langs de Deinzestraat werd een tiental dagen later omgebouwd tot een loopgravencomplex, dat door de Belgische soldaten werd gebruikt om de Duitsers in hun opmars te remmen en in ons huis werden gewonde soldaten verzorgd. Tijdens de hevige schietpartijen konden we in de loopgraven schuilen. Dit waren angstige momenten. Mijn moeder en zus werden gevraagd om mee te helpen bij het verzorgen van de soldaten. Toen mijn zus uit de loopgraven durfde, zag ze overal soldaten in grijze uniformen. Ons vader zei dat het de Duitsers waren en dat we ons beter overgaven. Met onze armen omhoog kwamen we de loopgraven uit. Op dat moment werd ik voor het eerst geconfronteerd met een Duitse soldaat. Hij zei dat we onze handen mochten laten zakken en dat we naar de Meigemse kerk moesten gaan.

Wat herinner je nog over de tocht naar Meigem?

Dat was echt vreselijk. Overal zag je dode mensen, zowel soldaten als burgers. Later bleek dat die burgers geëxecuteerd waren. Je hoorde mensen roepen, maar we mochten niet omkijken. Op een bepaald moment bevonden we ons zelf tussen de Duitse en de Belgische linies en moesten we al kruipend verder gaan om de kogels te ontwijken. We wisten nog niet wat er ons in de kerk te wachten stond.

Wat gebeurde er toen?

De Duitsers zeiden dat alle vrouwen en kinderen de kerk moesten verlaten, maar niemand volgde het commando op. Dan herinner ik me een enorme knal. Ik moet bewusteloos geweest zijn, want toen ik bijkwam was iedereen naar buiten gerend. Mijn vader, moeder en broer waren gewond. We kregen het bevel naar het Schipdonkkanaal te stappen. Daar werden de mannen weer gescheiden. Wij vluchtten naar Leerne, zonder te weten wat er met ons vader gebeurde, want hij was door granaatscherven ernstig gewond aan zijn knie.

In Leerne aangekomen, kregen we onderdak bij kennissen van mijn moe-

der. Toen we daar eten kregen, zagen we dat een groep mannen het huis voorbij stapten, in de richting van Leernekerk. Mijn vader was één van hen. Een tijd nadien besliste mijn moeder terug naar Vinkt te gaan, want ze wilde weten wat er met ons vader gebeurd was. Dit werd haar afgeraden, maar een vrouw, Maria Maroy, kende goed de binnenwegen naar Vinkt en zo konden we veilig terugkeren.

Hoe zag je huis en de omgeving eruit?

Alles was verwoest, alle dieren lagen dood in de weide en overal lagen dode soldaten. We waren nog geen twee uur thuis of we werden door de Duitsers uit ons huis gehaald, omdat we naar de kerk van Vinkt moesten. Ik weet dat ik toen vreselijk heb gehuild, na wat er in Meigem was gebeurd was ik doodsbang. Maar de kerk zat al overvol, dus werden we naar de weide van René D'Oosterlinck gestuurd.

Was je daar getuige van de executie?

Nee, eigenlijk heb ik daar niets van gezien. Ik heb trouwens geen idee hoelang we daar waren. Wat vooral belangrijk is, was dat we daar mijn vader terug ontmoetten. Hij was in Leerne losgelaten. Het regende toen erg en er werd beloofd dat we naar huis mochten gaan. In groep gingen we naar Vinkt, maar aan de jongensschool werden de mannen onverwacht opnieuw afgezonderd. De vrouwen en kinderen mochten naar huis, maar de mannen werden vastgehouden in de kippenbroeierij van Vander Eecken. Zij hebben dan nog enorm afgezien en kregen geen eten. Na een tijdje lieten de Duitsers hen gaan en dan werd er ook niet meer geschoten.

Toen volgde de bijna vijf jaar lange bezetting. Hoe was die tijd om in op te groeien?

Zeer angstig, armoedig en droevig. Mijn vader is drie maanden na zijn vrijlating gestorven aan zijn verwonding. Mijn moeder stond er alleen voor en er was nauwelijks een inkomen. We hebben echte honger gekend, want we kregen zelfs geen broodzegels. Gelukkig mochten we wel terug naar school. In Vinkt voelde je onder de volwassenen een gespannen sfeer. Iedereen hield zich rustig en was voorzichtig. Dat was de enige manier om te overleven.

Heb je mensen zien vluchten?

Er kwamen dikwijls vluchtende gezinnen om eten smeken. Maar we hadden zelf nauwelijks eten, dus konden we hen niet helpen. We moesten er vooral voor zorgen dat we zelf overleefden. Zo gaat dat in een tijd van oorlog.

Hoe herinner je je het einde van de oorlog?

Dat was één groot feest. We waren toen juist met de fiets naar de bloedprocessie in Brugge geweest. Iedereen was blij en danste op de straten. We zagen de Duitsers woedend en ontgoocheld vertrekken. Het waren net schapen, maar het verstandigste was dat te negeren. Mijn moeder zei dat je anders in problemen kon komen.

Hebben deze traumatische ervaringen je leven beïnvloed?

Dat is zeker. Tot mijn achttien jaar durfde ik niet alleen de straat op en was ik doodsbang voor vliegtuigen. Het geluid riep alle herinneringen weer op. Zelfs als ik wilde slapen, hield ik mijn moeder bij haar slaapkleed vast, omdat ik schrik had om alleen te zijn.

Had je eigenlijk voordien ooit over Hitler of het nazisme gehoord?

Nee hoor. Het is pas vele jaren later dat we daar iets over te weten kwamen. Toen ik ouder werd, ben ik veel boeken beginnen lezen. Aan de ene kant zou je al die gruwel liever vergeten, maar aan de andere kant heb je vragen en wil je antwoorden. Ik moet eerlijk zeggen dat ik niet erg graag mensen hoor vertellen over de oorlog, maar toch ben ik gefascineerd door documentaires en boeken. Nu zie ik die gebeurtenissen anders, want ik ben geen kind meer.

Dit is misschien een lastige vraag. Kon je het gedrag van de Duitsers verstaan?

Ik weet niet of je dat zomaar kan verklaren, want het zijn uiteindelijk maar mensen. Tussen de Duitsers zaten zeker ook goede mannen. Men zei altijd dat ze waarschijnlijk een beetje te veel gedronken hadden, anders doe je zulke dingen niet. Die soldaten zijn uiteindelijk ook allemaal slachtoffers.

Ieder jaar trokken de Vinktse landbouwersfamilies Herteleer, Dhaenens, De Muynck en Coryn naar Gistel om de zegen af te smeken van de heilige Godelieve voor ogen en keel. Om de motivatie aan te wakkeren werd ook een uitstapje naar de Belgische kust ingelast. De kinderen lieten zich hier kijken in de sloep “Maurice” op een golfbreker. Hoewel het juli was in 1935 is iedereen op zijn of haar paasbest. We herkennen onderaan Olga Dhaenens, Paula Dhaenens, Jacqueline Herteleer en Yvonne De Muynck. Staand zijn dat Henriëtte Herteleer, Firmin, Carlos en Simone Coryn en Irené Herteleer.
(Verzameling Jacqueline Herteleer)

Vind je dat jouw getuigenis en dit verslag nog belang heeft? Want je hebt al elders je verhaal gedaan.

Het mag gewoon niet vergeten worden. Ik apprecieer het enorm dat jonge mensen daar aandacht blijven aan schenken. De geschiedenis is meer dan wat men leert op school.

Een klassieke slotvraag: Heeft de mensheid hier nu iets uit geleerd?

Ik vrees van niet. Als je nu die situatie ziet in Irak, denk ik aan wat ik heb meegemaakt. Zoveel mensen zullen moeten vluchten, niet wetend wat er aan de hand is. Een oorlog is ook zo onduidelijk. Het zijn vooral grote machtige mannen die beslissen wat er gebeurt, terwijl de burgers er het slachtoffer van zijn.

Graag zou ik willen afsluiten met het rijmpje dat Jacqueline vóór de oorlog op school leerde en dat ze na al die jaren nog probleemloos kon opzeggen.

't Zijn droeve tijden

*Als de oorlog loeit
als ze mensen slachten als dieren
als het mensenbloed in beken vloeit
als vrede en liefde lijken geboeid
als haat en kwaad, als nood en dood
krijzen, vloeken, roepen en tieren.*

*Waar is nu toch mijn arme man?
'k Verga van angst en 'k sterf ervan.
Ah, wat verschil bij't vorig jaar
We zaten hier zo blij tegaar
Bij het wiegje van ons jongste kind
En nu, zo vaag door sneeuw en wind en vorst.*

*O God, O God,
Heb medelijden met mijn lot.
Ju, roept het jongentje, paardeke ju!
He moeder, waar is vader nu?
Als vader komt dan krijg ik een paard,
een levend paard en een blinkend zwaard,
een helm en een groot banier
Dan rijden we ver van hier en maken we oorlog
En nog en meer...*

*Zeg moeder, wanneer komt vader weer?
Oh, zegt het dochtertje, moederlief,*

*ik heb vader geschreven in enen schonen brief
en dat we bidden op beide knieën voor hem
en hem zo gaarne zien
en of hij toch niet wederkeert.*

*De moeder aanhoort het eenvoudige schrift
en keert zich om met koortsige drift
en grijpt uit de wieg 't onnozele wicht
en altijd naar de hemel gericht
en roept en smeekt.*

O Heer, O Heer

*Geeft u ons genade en de vader weer
Terwijl de moeder aan't bidden was
Terwijl het meisje haar briefje las
Terwijl het jongentje reed en liep
Terwijl het wicht in zijn wiegje sliep
Daar verre in't vreemde verwoeste land
Verlaten aan de eenzame kant
Met doorboorde borst en ijlend van de dorst
Daar lag de vader, de dappere held,...
te sterven.*

Ilse GHEKIERE, Nazareth

CAROLUS COCQUYT HOORDE OVER HEM ZEGGEN: “DER JUNGE IST ZU JUNG, ER SOLL ZURÜCKFAHREN”

Zaterdagochtend, een uur of tien. Een grijze, regenachtige dag. We rijden richting Poesele en ik voel de zenuwen prikkelen wanneer we steeds maar dichterbij de woning van Carlos Cocquyt komen. Carlos was vijftien jaar oud toen de oorlog uitbrak. Hij woonde samen met zijn ouders, broer en zus in Nevele. Carlos is bereid me te vertellen over zijn persoonlijke belevenissen van de jaren veertig. We ontvluchten de kou en gaan naar binnen waar de stoof haar diensten bewijst. Ik start mijn bandopnemer en Carlos doet zijn relaas.

Wat waren voor jou de tekenen waaraan je kon zeggen: ‘Dit is oorlog’?

De oorlog was begonnen begin mei. De oorlog was zeker al veertien dagen aan de gang toen de Duitsers hier aankwamen. Op een zaterdagmorgen kwam mijn vader ook bij ons in de onderstand zitten. De Duitsers kwamen juist aan en hun eerste schot was voor mijn vader bedoeld... maar ze misten hem. Mijn vader stak zijn armen omhoog terwijl de Duitsers riepen: ‘Wir müssen Wasser haben ,wir müssen Wasser haben.’ Mijn vader haalde water en de onrust ebde weg. Niettemin kregen we in de tijd die daarop volgde vaak obussen te verwerken. We hebben veel tijd doorgebracht in de onderstand. Soms vlogen de obussen ons om de oren, soms was het rustiger. Mijn vader moest vaak de koeien gaan melken die in de weide stonden terwijl ik boter moest maken. Ik maakte die boter achteraan in een schuurtje en ik heb zonder overdrijven zeker dertig à veertig Duitse soldaten zien doodschieten. Voor mijn ogen, op mijn weide! Boven mij zat een Duitse soldaat met een mitrailleur die de Belgische soldaten aan de overkant van de beek neerschoot.

Kun je ons wat meer vertellen over ‘de onderstand’?

De onderstand bevond zich niet ver van mijn huis. Het was een gegraven put met allemaal bomen daarboven. Daar kropen we in als vorm van beveiliging. Overal gluurde gevaar. De Duitse soldaten haalden ons uit de onderstand terwijl Belgische soldaten boven ons in de bomen zaten. We werden gedwongen er onmiddellijk uit te komen. Iedereen moest eruit. Mijn vader

wilde echter niet, maar hij werd gedwongen, het geweer tegen zijn lichaam. Hij moest ook mee met ons, samen met ongeveer een 20- of 25-tal andere mensen. Dikwijls ook oudere mensen die niet goed te been meer waren. Verschillenden gingen zelfs met een wandelstok.

Weet je iets meer over wat er gebeurd is in Meigem of Vinkt?

Nadat we uit de onderstand werden gehaald kon ik, samen met mijn nicht Rosa Cocquyt, mijn vaders fiets nemen. We vertrokken met de fiets voorop maar de anderen kwamen ons achterna. De vliegtuigen boven ons zagen onze groep van twintig mensen en ze dachten dat we soldaten waren. Ze openden het vuur en wij vluchtten weg. Samen met mijn nicht nam ik een andere weg. Toen we 500 meter verder waren, hoorden we het geluid van obussen. Er was een vuile gracht en ik sprong de andere kant op. Wat een geluk want de bom viel in die gracht en ik was gered. Van daar moesten ik en mijn nicht naar Meigem. Op weg naar Meigem werden we opnieuw beschoten met obussen, net toen we aan het Zwart Huizeke waren. Ik wist dat we moesten vluchten en we liepen een straatje in. Wat verderop zag ik een put gedolven door een Duitse soldaat met daarnaast een Duitse soldaat met zijn machinegeweer klaar om me te schieten. Opnieuw kwam er een salvo obussen aan en landden recht in de put van die Duitse soldaat. Ik zal je er direct bijvertellen dat we die Duitse soldaat teruggezien hebben met wel honderd gaatjes in zijn helm. Toen trokken we verder naar Meigemdorp. Dat was daar wat anders. Duitse soldaten schreeuwden “We zullen je kapotmaken.”

Wat gebeurde er vervolgens?

Mijn nicht en ik vluchtten in een stalletje bij het hof van Van Braeckel. Aan de andere kant woonden Mietje Geiregat en Jantje Kabba en op de hoek Lies Bruyne, de cafébazin van café “Het gemeentehuis”. Ik zag de Duitse soldaten daar met mijn oom Emiel Ysebaert en zijn gezin verschijnen. Ik zag hoe ze werden afgetast en hoe de Duitse soldaten uit de handtas van tante Irma zakjes met zilveren muntstukken haalden die ze in allerijl meegenomen had net voordat ze gevlucht waren. Ik zag toe hoe de soldaten de zakjes met geld opensneden en hoe het geld over de weg rolde. Ze werden meegenomen door de soldaten.

Enkele ogenblikken later werd ik uit de schuur gehaald en zag ik de burgers die kapotgemaakt waren door de handgranaten, uit de kerk van Meigem al tierend en huilend buitenkomen. Ik had nog de fiets bij mij en ik heb ontelbare schoppen op mijn achterste gekregen opdat ik de fiets zou laten vallen. Maar ik bleef hem vasthouden tot ik hem uiteindelijk toch los heb moeten laten. Mijn nicht werd een eindje verderop gestuurd.

Ik moest aan de andere kant, op de hoek van Hauttekeete, bij vier andere mannen gaan staan. Ik zag hoe een bajonet me op een haartje miste. Met vijf mannen werden we dus naar de Vaart toe gedreven. De weg richting Deinze, ergens aan een café maar zo'n 50 meter verder, schreeuwden de Duitse soldaten dat we vooruit mochten lopen. De eerste man werd na zo'n 30 meter neergeschoten, de tweede man ook. De derde man, die de broer was van de eerste, kreeg hetzelfde lot te verduren. De vierde man was mijn oom Emiel. Met één enkel schot werd hij neergehaald. Ik was de volgende, de Duitse soldaat keek mij aan en zei: "Der Junge ist zu jung, er soll zurück-fahren". Ondertussen kwamen die mensen uit de kerk van Meigem aan die over de Vaart moesten. De Duitse soldaten vertelden me dat ik moest meegaan met die mensen. Toen zag ik mijn nicht en mijn tante met haar kinderen samen met Jules Ryckaert, een andere oom van, mij terug.

We werden verplicht de Vaart te volgen, over de brug richting Sint-Martens-Lerne. Daar werden we met zijn allen in de kerk gestopt. We zaten allemaal samen in de kerk en plots hoorden we zeggen 'ze zullen de kerk in brand steken.' De Duitse soldaten staken hun bajonetten in de deur totdat de houten splinters eraf sprongen. Mijn oom vertelde me dat we ons achter het altaar moesten verstoppen voor het geval er granaten aan te pas zouden komen. Gelukkig kwamen er geen granaten. De volgende morgen om negen uur kregen we bericht dat de vrede getekend was en de oorlog gedaan was en we vrij waren om te gaan. Wie er natuurlijk wel niet bij was, was mijn oom die neergeschoten was. We waren in volle overtuiging dat hij niet langer meer leefde. Later bleek van wel.

Roger alias Carlos Cocquyt, enkele jaren na de oorlog, op 18-jarige
leeftijd
(Verzameling Roger Cocquyt.)

Wat deed je toen ze je vertelden dat je vrij was om te gaan?

Mijn nicht vertelde me dat we naar de boerderij van De Boever gingen die melkvoerders waren in Sint-Martens-Leerne. Haar vader werkte immers in de melkerij te Nevele. Samen met mijn nicht ben ik meegegaan naar die boerderij. Daar zijn we van dinsdagmorgen tot woensdagnamiddag gebleven. Toen ben ik naar huis vertrokken. Ik ben in Nevele over een balk gelopen die over de Vaart lag, die maar twintig centimeter breed was. Ik zou het niet opnieuw doen indien ik niet moest. Je kunt je niet voorstellen hoeveel Belgische en Duitse soldaten ik zien liggen heb voordat ik thuis aankwam.

Op welke manieren hebben jij en je familie zich moeten aanpassen aan de oorlog?

Ja, 't was moeilijk. Het was niet gemakkelijk, ook voor mij niet. Weet je dat ik er zelf vannacht nog van gedroomd heb, na al die tijd. Na meer dan 60 jaar blijft het moeilijk.

Waar vond je steun in deze oorlogsdagen?

Steun, nu ja in mijn directe omgeving is niemand gestorven dus dat ligt anders. Ik heb niemand verloren. Ja, we moesten wel oppassen en als jonge gasten konden we niet meer weggaan.

Waren alle Duitse soldaten in jouw ogen zoals ze de dag van vandaag afgeschilderd worden?

Het is moeilijk te zeggen. We hoorden vele dingen tijdens de oorlog. Een soldaat is en blijft een soldaat. Maar die mensen zaten misschien onder dwang. Indien alle Duitse soldaten doortrapt waren geweest, hadden ze mij niet van een executie gespaard. Anderzijds werd de zoon van het Zwarte Huizeke op veertienjarige leeftijd met een bajonet neergestoken. Een menselijke daad kan je dat niet meer noemen.

Had je enig idee hoe groot de oorlog wereldwijd was en wat er gebeurde, had je er bijvoorbeeld enig idee van wat een concentratiekamp was?

Nee, dat nog niet. Nog niet in de jaren veertig. We wisten niet wat er

gebeurde internationaal. We woonden zoals ze zeggen op de boerenbuiten en we werden hier dom gehouden tot en met. Er waren bijna nog geen radio's. Er was buiten het dorp zelfs geen sprake van elektriciteit, alles gebeurde nog met petrol. Toch had mijn vader een radio, maar die mocht niet afgestemd worden op een zender die niet Duits was. Indien de Duitsers je betrapten wanneer je naar een andere zender aan het luisteren was, dan namen ze je radio af en kreeg je zelf nog een boete op de koop toe.

Nadat je hoorde dat de oorlog definitief afgelopen was, wat was het eerste dat je toen dacht of deed?

Op het eerste moment heb ik mezelf kwaad gemaakt. We hadden een tasje met geld rond onze nek. Toen we vrijgelaten werden uit de kerk ging ik bij de eerste boer die ik zag melk halen. Ik moest hem een briefje van vijf frank geven voor één liter melk, terwijl dat normaal gezien maar een halve frank kostte. Ik was direct kwaad.

Spreek je nog vaak over wat er zoal gebeurd is in de oorlog?

Hoe minder, hoe liever. Wat me het meest bijgebleven is, is toen de Duitse soldaten me vertelden dat ik te jong was en mocht terugkeren.

Carlos stelt me voor om een tochtje per wagen te maken door Meigem en Poesele. We houden halt bij Etienne Van Braeckel, Carlos' neef, die als acht dagen oude baby de oorlog onbewust meemaakte. Ook hem laten we aan het woord. Hij vertelt over de erbarmelijke omstandigheden waarin hij als zuigeling leefde. Hij steekt van wal en legt me uit waaruit zijn voeding bestond. "Mijn voedsel bestond uit borstvoeding en wat water waarin suikerklontjes werden opgelost. De fles suikerwater werd toen op de buik verwarmd. Samen met mijn moeder en tante zijn we drie dagen op de vlucht geweest. Al die tijd werd ik als jonge spruit geen enkele keer ververst. Er waren vele obussen, toen er één gedropt werd, nam een Duitse soldaat mij als baby uit de armen van mijn moeder. Mijn moeder huilde en werd gek omdat een Duitser haar baby afgenomen had. Nadat het gevaar wat geweken was, bracht de Duitse soldaat mij terug naar mijn moeder. Nu weet ik dat het waarschijnlijk mijn redding was. Doordat die Duitser mij meegenomen had in een schuurtje heb ik geen giftige gassen opgenomen. Elke keer er bommen gedropt werden, liet mijn tante, die mij droeg, zich vallen als

bescherming. Mijn moeder zei: “laat je zo niet vallen, hij gaat het niet overleven als jij je constant op dat kleine kindje laat vallen”. Maar ik heb het overleefd. Wanneer de oorlog voorbij was en ze mij mijn doeken en kledij afdeden zag ik eruit als een monstertje.”

Vervolgens toont Carlos mij de onderstand en zijn ouderlijke woning. We rijden verder door Meigem en hij toont me waar de Ardense Jagers zich opstelden en de Meigemse kerk. Carlos heeft een foto bij de hand van hoe Meigemdorp er al die tijd geleden uitzag. We bemerken dat het dorpsbeeld inderdaad al veel veranderd is, vreemd is het toch als je na al die tijd toch nog een huis voor je ziet waarvan je weet dat het er toen ook stond.

Dit hele interview, deze voormiddag heeft me van mijn stuk gebracht. Vaak zie je op televisie wel één of andere documentaire of film die een oorlogsbeeld schetst, maar dit was anders. Ik besef dat de volgende generatie niet meer de kans zal krijgen om een dergelijk interview af te nemen. De zaken die Carlos me vertelde en toonde waren voor mij indrukwekkend. Ik ben nog steeds enorm onder de indruk en kan me slechts in een wanhopige poging voorstellen hoe het wel moet geweest zijn.

Céline VERHOYE, Gotten

VERPLEEGSTER MARIA VAN HAUTE VERTELT: “GEKWETSTEN MEIGEM WERDEN VERZORGD IN ZIEKENHUIS DE BIJLOKE”

Op 18 mei 1940 startte de jonge verpleegster Maria Van Haute met acht andere collega's haar eerste stage in het ziekenhuis De Bijloke in Gent. Maria is afkomstig uit Zele. Zij en haar klas studeerden aan de provinciale verpleegsterschool in Gent. Nauwelijks tien dagen later gebeurde er iets dat zij nooit zou vergeten.

Rond halftien 's avonds op 27 mei 1940, werden meer dan honderd gekwetsten binnengebracht. De groep was zo groot dat men hen in eerste instantie in de tuinen rond het Bijlokecomplex op brancards diende te leggen, iets wat zelden is gebeurd. Dit is later nog eens gebeurd na het bombardement van het station van Merelbeke. In mei 1940 was het weer zeer schitterend. Al de gekwetsten kwamen van de kerk van Meigem, hoorde zij zeggen. De kwetsuren waren dan ook vooral verwondingen door granaatscherven. Hoe het vervoer gebeurde is niet duidelijk. Vermoedelijk werden alle beschikbare (leger)ambulances uit de streek van Gent opgetrommeld en werden vrachtwagens gebruikt.

Het was alle hens aan dek in het ziekenhuis. De artsen en verpleegsters hebben toen 36 uur aan een stuk in de operatiekamer gestaan. Voor de hoofdchirurg professor De Beule was het een erezaak om iedereen een zo goed mogelijke behandeling te geven. Door de oorlogssituatie was het moeilijk om veel chirurgen snel te mobiliseren. Hij werd geassisteerd door dr. Verlot. Eerst werden de zwaarst gekwetsten verzorgd. Er waren zeer veel vrouwen en kinderen bij. Maria herinnert zich een jongentje, van wie de voet diende te worden geamputeerd. Het ziekenhuis De Bijloke was het grootste uit de streek en het best uitgerust om de gekwetsten te opereren. Er was toen nog een universitaire afdeling aan verbonden.

Op het ogenblik van de operaties was er vaak geen familie van de slachtoffers aanwezig. Het heeft lang geduurd voor sommige familieleden erin slaagden om hun verwanten voor het eerst te zien. Na de behandeling volgde een lange revalidatie, waarvoor de zusters cisterciënzers instonden.

Voor Maria is die gebeurtenis, en dan nog tijdens haar stage als beginnend verpleegster, één van de meest ingrijpende gebeurtenissen van haar loopbaan geweest.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne

YVAN VANDENBRANDE: “IK WAS TWAALF JAAR. DE EERSTE TIEN MEIDAGEN WAREN ZONNIG EN WARM”

We moesten door de oorlog niet meer naar school

De tiende mei beleefde ik mijn eerste oorlogservaring. Op onze fietsroute naar het college in Deinze, een eindje voorbij de herberg ‘De Wandeling’ op de grens Vinkt en Zeveren, zagen we plots twee laag boven ons hoofd scherende vliegtuigen, getekend met een zwart kruis. Zulke vliegtuigen hadden we nog nooit gezien. We zagen twee voor ons rijdende fietsers plots de gracht in duiken. We hadden schrik en deden hetzelfde. Binnen de kortste tijd waren die vliegtuigen verdwenen. Het waren Duitse jachtvliegtuigen hoorden we later vertellen.

In het college vernamen we dat er oorlog was. De Duitsers waren ons land binnengevallen. We mochten terug naar huis. Men zou ons laten weten wanneer de school opnieuw zou beginnen.

Het beeld van die twee snelvliegende ‘jagers’ bleef ons toch bij. We stelden ons vragen. Ons leger bezat zulk geen vliegtuigen, hoe moesten zij dan de Duitsers tegenhouden.

Michel en Roger, mijn twee broers, waren gemobiliseerd en moesten hun plicht doen voor het vaderland. Iedere avond las mijn moeder een paar tientjes van de paternoster opdat haar zonen behouden uit de oorlog zouden kunnen terugkomen. Mijn ouders hadden nog levendige herinneringen aan de Eerste Wereldoorlog; het was trouwens maar een goede twintig jaar geleden. Zij wisten welk gevaar aan een oorlog verbonden was.

De onderstand

Zoals iedere bezorgde Vinktenaar, bouwde mijn vader, tijdens de eerste meidagen, op een stuk landbouwgrond, een vijftigtal meters van ons huis, een ‘onderstand’. Stel je nu niet een betonnen constructie voor. Neen, het was eenvoudig een grote vierkante in de grond gedolven put, met aan de noordzijde een toegangsruimte waarin een kleine trap was geplaatst. De put werd bedekt met houten balken en daarboven oude metalen golfplaten. Om

Yvan Vandenbrande ter gelegenheid van zijn plechtige communie in 1940.
(Verzameling Yvan Vandenbrande)

het geheel wat te camoufleren plaatsten wij nog wat fijne takken van een knotwilg. De onderstand had een oppervlakte van ongeveer zes vierkante meter en was 1m80 diep. Het was een droge winter geweest en het grondwater vormde op die plaats geen probleem. Toch was het er zeer kil, wat zou je anders wensen. Om de toch vochtige bodem enigszins wat te isoleren, plaatste mijn vader wat roggestro. Langs beide zijden was er een zitbank geïnstalleerd. Die bestond eenvoudig uit een brede houten balk die op enkele grote zenderstenen was geplaatst. Primitiever kon het allemaal niet. Tijdens eventuele beschietingen van het dorp zou de onderstand onze toevlucht worden. We hadden het uitgeprobeerd, we konden er inderdaad met ons gezin (vier personen) in schuilen. Toch hoopten wij intens dat het niet noodzakelijk zou zijn.

Via radio, dagblad, factuur en leurders vernamen we dat de Duitsers zeer snel oprukten en dat ons leger te zwak was om weerstand te bieden. Het duurde inderdaad niet lang vooraleer we in de verte kanonnenvuur hoorden. Moeder kocht in de dorpswinkels een bepaalde hoeveelheid tarwebloem, rijst, koffie en suiker. 'Je kunt nooit weten' zei ze. Dat we in de onderstand geen vuur hadden om iets te bereiden, daar dacht eigenlijk niemand aan.

We hoorden het oorlogsgeweld naderen. Op 25 mei hoorden we reeds heel nabij granaten en obussen ontploffen. Belgische soldaten, die Frans spraken en een groene muts droegen, bezetten het dorp. Het waren Ardense jagers, hoorden we vertellen. Ook in ons huis kwamen ze logeren. 'Het is beter dat je hier niet blijft' zei een officier in moeilijk verstaanbaar Nederlands, 'het is hier te gevaarlijk'. Vader, moeder, mijn zus en ik begaven ons onmiddellijk naar onze onderstand. Moeder nam wat brood, enkele droge worsten, boter, een pot confituur en een kan koffie mee. Op straat was er heel wat beweging van soldaten, legerwagens en kanonnen. Soldaten droegen wapens en munitie. Andere soldaten groeven kleine schuilplaatsen waarin zij zich konden nestelen tijdens de gevechten.

Eens in onze onderstand werd het inderdaad zeer benauwd. We hoorden de obussen fluitend hun weg zoeken, gevolgd door hevige ontploffingen. 'Ge moet niet benauwd zijn van deze die ge hoort overvliegen' zei mijn vader. We zaten heel stil en vol schrik te luisteren. Moeder bad voortdurend aan haar paternoster. Ik had eigenlijk nog het minste schrik. Wat wist ik af van een oorlog. De oorlogsverhalen van oud-strijders had ik altijd vol belang-

stelling en met aandacht beluisterd. Er viel tijdens een oorlog toch heel wat te beleven aan avontuur, dacht ik.

Eén dag konden we het in onze onderstand uithouden. ‘De ontploffingen komen te dicht’ zei vader. ‘We gaan hier vertrekken, want één obus op onze onderstand en we zijn er allemaal aan’. Maar waar naartoe, dat was de cruciale vraag. ‘Laat ons naar het magazijn van Octaaf Cluyse gaan’ zei moeder ‘dat is zeer sterk en Octaaf zal ons wel binnenlaten.’ We verlieten onze schuilplaats. Moeder droeg heel veel zorg voor haar ‘kaba’ (boodschappen-tas) want daar zaten haar papieren en haar geld in. Intussen was ook mijn oudste zus naar huis gekomen met haar baby van drie maanden. Zij woonde in Aarsele en haar man was gemobiliseerd.

Octaaf Cluyse ontving ons inderdaad zeer vriendelijk in zijn kolenmagazijn dat hij uit veiligheidsoverwegingen langs de open kant had afgeschermd met balen geperst stro. We waren niet de enige vluchtelingen. Alle plaatsen, op en naast de kolen, waren praktisch bezet. Toch maakte men graag ook voor ons plaats. Algauw stelden we vast dat de meeste aanwezigen geen Vinktenaren waren. Er waren er zelfs bij die Frans spraken. Het oorlogsgeweld kwam dicht en dicht bij. De mensen zaten gebogen van de schrik. Er werd weinig of niets gezegd. We hoorden niets anders dan ontploffingen en biddende aanwezigen. Octaaf Cluyse, werd in zijn been geschoten toen hij gevolg wilde geven aan de aandringende Duitsers die al een hele tijd op de ingangspoort stonden te bonken. Enkele aanwezigen bonden zijn been af met een kleedje van mijn zusters baby. Veel tijd was er niet om Octaaf te verzorgen, want een inslaande obus vernietigde een deel van het magazijn.

Op de vlucht

Iedereen vluchtte en zocht een weg. Een deel kwam op straat terecht, een andere groep vluchtte langs achter weg. Moeder en ik doken een tijd onder in de maalterij van Octaaf.

Op een rustig moment verlieten we de graantrommel en begaven ons op straat, richting ons huis. Dat mocht niet van de Duitsers. ‘Laat ons naar de Klepelhoek gaan’ zei moeder. We gingen inderdaad langs de Lotenhullestraat naar de Markettestraat. Hier en daar zagen we een dode soldaat liggen. We voelden ons niet veilig, er werd immers links en rechts van ons geschoten. We keerden op onze stappen terug en deden een poging

om binnen te geraken bij Madeleine Dhaenens, in de herberg 'De Zwaan' op de Heerdweg. Dat lukte ons niet, maar we geraakten wel binnen bij Pol Martens, het huis ernaast. Daar mochten we in de kelder, die trouwens ook al vol zat. Daar hoorden we tegen de avond, vlak voor het huis, heel wat geweerschoten, kreten van mensen en getier van woeste soldaten. 's Morgens waagde ik mij om even naar boven te komen en eens te gluren door de brede spleet onder de oude voordeur. Ik zag heel wat dode lichamen liggen van burgers. Vlug ging ik dat vertellen aan de anderen in de kelder. De schrik groeide nog aan. De verlossing kwam echter toen een Duitse soldaat binnenkwam en ons meedeelde dat de Krieg voorbij was en dat we de kelder konden verlaten. Opgelucht vertrok iedereen zo vlug mogelijk naar zijn eigen huis.

Wat we daar zagen, was om te schreien. Niemand bleef echter bij de pakken zitten en onmiddellijk werd het nodige gedaan om het huis enigszins bewoonbaar te maken. De Duitse soldaten, hun wapens en wagens, de tanks en kanonnen maakten een grote indruk op ons. We stonden in bewondering voor de macht en de kracht die alles uitstraalde en toch was de haat groot. Ze hadden ons huis verwoest, we waren bestolen, ze hadden in ons dorp zoveel onschuldige burgers gedood. Nu wist ik wat oorlog was. Nu wist ik waarom oudere mensen zo'n schrik hadden. Hopelijk moet ik dat niet meer beleven.

Yvan VANDENBRANDE, Petegem

ARSENE CRAEYMEERSCH: “ONZE HOEVE LAG TUSSEN TWEE VUREN EN WERD VOLLEDIG VERNIETIGD”

Toen eind 2002 een oproep werd gedaan in de Deinse Infokrant voor getuigenissen en interviewers was Arsène Craeymeersch (°1930) uit Vinkt, die op dit ogenblik in Gent woont, één van de personen die spontaan zijn medewerking aanbood. We laten hem aan het woord.

Hoera geen school, het is oorlog!

Toen de oorlog uitbrak was ik tien jaar. Mijn ouders baatten een kleine hoeve uit aan de Heerdweg 88, vlakbij Kruiswege (Meigem) maar nog op het grondgebied Vinkt. Vader Adiel Craeymeersch had zich opgewerkt tot veehandelaar en moeder Martha De Muynck werkte mee op de boerderij. Ik was enig kind. Toen ik op 10 mei zoals altijd 's morgens te voet naar de gemeentelijke jongensschool trok, kwamen mij juichende terugkerende kinderen tegemoet. De school werd gesloten, want er was een oorlog uitgebroken. De Duitsers waren ons land binnengevallen.

De schrik sloeg ons een beetje om het hart toen we dezelfde morgen, rond 8 uur, een Belgisch vliegtuig zagen dat werd achtervolgd door Duitse jagers. Het waren zwarte dreigende vliegtuigen. We hebben naderhand vernomen dat het Belgische vliegtuig in Noord-Frankrijk zou zijn neergestort.

Na enkele dagen doken de eerste vluchtelingen op, ondermeer uit Antwerpen en Mechelen. Hieruit bleek dat de Duitsers zeer snel aan het oprukken waren. De mensen bij ons waren zeer ongerust, want de jongeren tussen 18 en 35 jaar waren al in 1939 gemobiliseerd en de iets oudere mannen werden deze keer ook opgeroepen. Mijn vader was actief bij de burgerwacht en moest niet bij het leger.

Mijn vader beschikte over een kleine silo voor veevoerders die in beton was gemaakt. Hij was deels onder en deels boven de grond. We hebben er een dak voor gemaakt. Het was de bedoeling om die als schuilplaats te gebruiken. Eigenlijk was het een kleine bunker die nadien vooral door soldaten werd ingepalmd.

Op vrijdag 25 mei zagen we voor het eerst een Duitser. Het was een schokkende ervaring. Hij wankelde ons huis binnen en vroeg koffie. Hij trok uiteindelijk met de hele kan naar buiten en twintig meter verder zagen we hem dodelijk zwaargewond neerstorten. Mijn vader heeft altijd gezegd dat het een groot geluk was dat die Duitser niet in ons huis was neergevallen, anders had men zeker gedacht dat hij iets zou te maken hebben met zijn dood.

Bij de hoeve Van der Vennet werd er op 25 mei nog Belgische artillerie in stelling gebracht, die de Leie en de bruggen beschoot in Deinze. De kanonnen zouden zich vrij vlug terugtrekken achter de Poekebeek, maar toen kregen wij nadien de volle laag toen de Duitsers hun artillerie op ons gingen richten. Het was erg vooral op zondag 26 mei. Bij iedere inslag kroop ik onder een zetel. Uiteindelijk verborgen we ons in de kelder.

Het werd vrij vlug duidelijk dat onze familie in een zeer hachelijke positie zat. De Duitsers vormden een vooruitgeschoven voorhoede, die onder vuur werd genomen door de Ardense Jagers, zowel met machinegeweren als artillerie. De Ardense Jagers, waren de elitetroepen van het Belgische leger en zeer goed uitgerust. In Vinkt beschikten ze zelfs over enkele tanks. Hun loopgraven lagen enkele honderden meter verder in de richting van Vinkt. In ons huis wemelde het van Duitse soldaten. Toen mijn vader tijdens een rustig moment de koeien ging melken, werd hij bijna doodgeschoten.

Ik speelde met een verrekijker van een Duitse soldaat

Op een bepaald ogenblik nam ik in de woonkamer een verrekijker vast van één van de soldaten om er mee te spelen. Mijn moeder was wit van schrik. Gelukkig kon de Duitse militair er mee lachen. Maar het lachen verging hen snel toen het aantal Duitse slachtoffers altijd maar toenamen. Wij werden nu vanuit verschillende kanten door kanonnen onder vuur genomen. Het was niet meer houdbaar en op 27 mei sloegen we op de vlucht. Ik zal het beeld nooit vergeten. Heel Vinkt stond in brand en vanuit het dorp kwamen vluchtende mensen.

Bij de Duitsers was de sfeer omgeslagen. Er was nu een woeste, wilde bende die vreselijk tekeer ging. “Du hast geschossen, Schweinhund” riep men tegen mijn vader. En bijna werd hij toen geëxecuteerd samen met een groep andere mannen uit de buurt van Kruiswege . Een officier hield de groep op het nippertje tegen.

De dodentocht naar Meigem

Bij de hoeve Van der Vennet zagen we de gebroeders Van Menen en De Ketelaere die reeds waren geëxecuteerd. We trokken verder. Langs de weg naar Meigem lagen heel wat dode soldaten en hier en daar burgers. Aan de wijk De Spoele zagen we tot onze ontzetting nog meer goede kennissen van ons die gedood waren. Ter hoogte van het Zwart Huizeke, mochten we niet meer door. We moesten via de weide naar het dorp van Meigem. De Duitsers verhinderden op die manier dat de vluchtelingen de twaalf doodgestoken mensen zouden zien. Vooral mijn vader had het hard te verduren. De Duitsers hielden hem voor een burger die hen had beschoten. Wij werden van hem gescheiden. Hij moest met enkele anderen de lijken van de burgers begraven, o.a. van de familie Vermeulen en werd doorlopend uitgescholden en vaak geslagen.

In Meigem werden mijn moeder en ik ondergebracht in de kerk samen met een massa mensen, vooral vrouwen en kinderen. Ondertussen stonden mijn vader en enkele andere mannen gebonden tegen de muur van de kerk. Zij werden bewaakt door Duitse schildwachten. Mijn moeder heeft hem gezien maar kon er niet bij. Urenlang zaten we in de kerk.

Plots was er een grote ontploffing en alles werd pikdonker in de kerk. Ik vermoed dat er achteraan de kerk een obus door het dak was geslagen. Zij die konden, snelden naar buiten, sommigen ontsnapten door de achterdeur. Ik stapte naar buiten over mensen die op slag waren gedood. Tientallen anderen waren gewond. Ook mijn moeder was gekwetst maar kon nog stappen. Mijn vader was gelukkig vrij, want de bewakers waren in paniek verdwenen. Hij zou nog de zwaar toegetakelde Maria Van Hamme op een camion hijsen. Dan zijn we hem uit het oog verloren.

De vrouwen en kinderen werden over de noodbrug gejaagd. Kogels en obussen vlogen ons nog om de oren. Iedereen liep gebogen en stond doodsaangsten uit. Mijn moeder en ikzelf trokken altijd maar verder. Toen zij aan Duitsers vroeg waar vader was, riep men ons toe: "Hij is dood, het zwijn". In Leerne was vlak bij de kerk een bakkerij waar de bakkersfamilie gratis brood uitdeelde aan de vluchtelingen.

Volledig uitgeput bereikten we Baarle. We werden verzorgd in het klooster waar eveneens overnachting mogelijk was.

Mijn vader werd geslagen en bijna ter dood gebracht

Mijn vader ontsnapte een paar keer op het nippertje aan een gewisse dood en kreeg heel wat klappen te verduren. Bij de hoeve Schollier vreesde de groep het ergste. Er werd een schijnexecutie uitgevoerd. Uiteindelijk kwam hij met een grote groep mannen terecht in de kerk van Sint-Martens-Leerne. Later vernam ik dat de Duitsers de hele nacht pesterijen zouden uitvoeren. Zo werd op de deur genageld en werd rond de kerk geschoten. Het gewijde water en het vuile water van de bloembakken werd snel uitgedronken door de talloze aanwezigen. De 28ste vertelde een Duitser dat de koning had gecapituleerd en iedereen naar huis kon. Maar toen mijn vader Kruiswege bereikte waren daar nog steeds razende Duitsers bezig. Hij werd de weide van Alfons Cocquyt opgejaagd. De groep van driehonderd vluchtelingen zag hoe nog enkele burgers werden doodgeschoten. Uiteindelijk verspreidde de groep zich. Mijn vader trok naar zijn hoeve.

Mijn moeder en ik waren ondertussen ook onderweg vanuit Baarle. Toen we Kruiswege bereikten, vertelde Irma Wauters ons dat het precies hevig had gebrand in de buurt van de kapel waar onze hoeve stond. Toen we de plaats bereikten, was de ellende eerst niet te overzien. Het huis was volledig plat. Alles was gestolen. We hadden geen geld en kleren meer. De stal was uitgebrand en de dieren waren verkoold. Maar plots dook ons vader op, levend en wel. Een zeer emotioneel moment, dat kan men zich best voorstellen. Vader zei: “’t Is wreed, maar we leven nog alledrie en we zullen opnieuw beginnen”. Mijn ouders zijn er inderdaad in geslaagd zich erdoor te slaan. Zij kochten nadien de grond waar de hoeve op stond.

De pastoor was verdwenen maar de wijn was er nog

De volgende dagen was er in al die misère een grappig maar ook schrijnend voorval. De pastoor van Vinkt (Michiels) had zich al die tijd verborgen gehouden in de dakgoot, zo werd ons verteld.¹² Tijdens het zoeken naar graven van mensen, stootte men plots op een grote wijnvoorraad. De pastoor had die in veiligheid gebracht door ze in de pastorietuin te begraven.

---

¹² De pastoor had zich niet verborgen in de dakgoot, maar had zichzelf op de zolder opgerold in een kerktapijt. Hij werd niet gevonden.

In 1942, bij het nemen van de foto, was Arsène Craeymeersch uit Vinkt twaalf jaar. We zien hem hier bij zijn ouders Adiel Craeymeersch en Martha De Muynck.
(Verzameling Arsène Craeymeersch)

Aangezien de pastoor er niet meer was om zijn wijn te beschermen, heeft zowat iedereen, jong en oud een fles meegenomen. We hebben die pastoor nooit meer gezien maar later las ik dat hij meer dan honderd jaar is geworden.

Eén jaar overleven in een oude bus

Ondertussen was mijn vader op zoek naar steun en huisvesting. Bij de Kommandatur kreeg hij een in beslag genomen bus mee die met paard en kar naar de restanten van onze hoeve werden gevoerd. Raar maar waar, wij zouden één jaar leven in die bus. De winter van 1941 was verschrikkelijk koud. Het eten werd gekookt in een braskotje dat was blijven staan, bijna in open lucht dus. Ik zie mijn moeder nog staan, eten kokend in open lucht, en wanneer het regende met een paraplu in de hand. Het volgende jaar werden in Vinkt drie kleine noodwoningen gebouwd, één voor ons en twee andere voor de families Van Rysseghem en Dhuyvelaere, wiens huizen ook compleet waren verwoest.

Hoewel onze familie minder werd getroffen dan de vele andere waar mensen werden gedood, zou het jaren duren voor ook bij ons de sporen van de oorlog waren verdwenen. Maar de gebeurtenissen staan mij toch voor altijd in het bewustzijn gegrift.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

OLGA D'HAENENS NOTEERDE HAAR BELEVENISSEN

Ons gezin, D'Haenens-Van Vynckt, woonde in de Molenstraat 13¹³. Vader Achiel was bakker, net zoals zijn vader Triphon, in het naburige Meigem. Om niet in elkaars vaarwater te vissen had Achiel zich te Vinkt gevestigd. Zijn vrouw Maria Van Vynckt was eveneens de dochter van een Triphon, een veehandelaar, te Meigem Kruiswege.

Achiel koesterde grootse plannen met zijn bakkerij en bouwde die stelselmatig uit. Maria, zijn vrouw, hield er een goedbeklante kruidenierszaak op na. De zaken gingen goed, ook in het huwelijk. Het gezin telde acht kinderen: Paul, Antoine, Etienne, Olga, Lea, Laura, Gabriël en Lionel.

Toen, op die onvergetelijke 10de mei, brak brutaal de oorlog uit. Antoine, toen 18 jaar, kreeg zoals alle jongelingen van zijn leeftijd, de opdracht zich naar Frankrijk te begeven. Ik, Olga, was 14 en half jaar oud toen de oorlog uitbrak.

Er is reeds veel geschreven over de oorlogsfeiten, de gruweldaden, de moordpartijen en de slachtingen die begaan werden tijdens de 18-daagse veldtocht van 10 tot 28 mei 1940.

Helaas zijn vele feiten nog onbekend. De heldenmoed, het martelaarschap van onze soldaten en medeburgers mag niet vergeten worden. Het is daarom dat ik wil vertellen wat mijn ouders, grootmoeder, broers en zusters hebben meegemaakt.

Vrijdag 24 mei 1940

Vroeg in de morgen kwam een stafsectie van de Ardense Jagers ons huis opeisen om er hun intrek te nemen.

De ganse groep kwam van het kasteel te Nazareth, zo vertelde ons de chefkok. Hij was razend van de tandpijn en zo zat als een Zwitser van de genever die hij had gedronken om de stekende pijn enigszins te verzachten. Hij kreeg geen toelating zijn werk te verlaten om zich te laten verzorgen, want “mon capitaine” had trek in een uitgebreid middagmaal. De kok had bezit

---

¹³ Nu Aarseleweg in Vinkt

genomen van onze bijkeuken waar naast een Leuvense stoof ook een elektrisch fornuis stond. De rest van het huis was ingenomen door burelen en een eetplaats. Na met zijn staf genoten te hebben van het klaargemaakt diner, mild overgoten met wijn en besloten met een lekkere koffie versterkt met een glas cognac, werden alle zetels samengeschoven waarop “mon capitaine” zich neervlijde voor een middagdutje.

In de late namiddag arriveerde een ijlbode met een boodschap die de kapitein persoonlijk moest overhandigd worden. Nadat deze kennis had genomen van de inhoud vertrok de ganse stafcompagnie. Ze namen hun intrek in het Hof Ter Borgt op de grensscheiding van Oost- en West-Vlaanderen, een drietal kilometer verderop in de richting van Aarsele.

Onze vader, die als soldaat de Eerste Wereldoorlog had meegemaakt, zag in deze beweging geen goed teken.

Die vrijdag was het een mooie, warme lentedag geweest. Zoals dit op de buiten wel meer voorkomt, zaten de inwoners ‘s avonds op de voetpaden of op de deur- en vensterdorpels. De gesprekken gingen in hoofdzaak over de onzekerheid van wat komen zou.

Obussen vlogen fluitend over het dorp, richting Nevele. Er hing onheil in de lucht. We wachtten angstig af want de ontploffingen leken steeds maar dichterbij te komen.

Belgische eenheden hadden een front gevormd aan het Schipdonkkanaal. De Duitsers probeerden een doorbraak te forceren. Het veldgeschut bombardeerde in openvolgende golven de Duitse stellingen. De Duitse doorbraak zou echter pas de volgende morgen (25 mei) lukken.

Nadat de stafcompagnie vertrokken was, bleef er één schildwacht achter. Hij moest eventuele orders afwachten en nasturen. Hij had post gevat in de greppel van de weg om goed zichtbaar te zijn. Ondertussen viel de avond in. Na lang wachten kwam een motor aangereden. Beiden hadden een druk gesprek waarna de motard verder reed.

De schildwacht kwam ons huis binnen en vroeg ons hem te volgen. Nogal paniekerig vroeg hij aan onze ouders of ze zinnens waren te vluchten voor de vijand en zo niet of ze bepaalde zaken in veiligheid wilden brengen. Het was hiervoor de hoogste tijd voegde hij er nog aan toe. De vijand was nu erg dichtbij. Hierop vertrok hij ijlings in de richting van het Hof Ter Borgt. De nacht viel in en iedereen ging, ondanks de onzekere situatie, toch naar bed. Van slapen was er geen sprake want de artillerie voerde haar beschietingen nog op. We hoorden in de verte de doffe ontploffingen. Iets voor middernacht, het kon ook 22 uur geweest zijn, riepen onze ouders dat we

naar beneden moesten komen en dat we onze matrassen, kussens en dekens moesten meebrengen. We verhuisden naar de kelder. Vader vertrouwde er op dat zijn grote sterke kelder bestand zou zijn tegen een eventueel bombardement. Onze ouders liepen er erg onrustig bij. De kwellende onzekerheid was een ware marteling.

Zaterdag 25 mei 1940

Reeds vroeg in de morgen kwam onze buurman, een eenzame brave burger, Louis Van der Vennet vragen of hij bij ons in de kelder mocht komen schuilen tijdens de bombardementen. Er was voldoende plaats. Later zijn nog twee oudere echtparen uit de buurt ons komen vervoegen. Angstig zochten de mensen elkaar op om bij mekaar steun te vinden. Merkwaardig hoe plots iedereen opnieuw kon bidden. Telkens als er een bom tot ontploffing kwam, werd het gebed intensiever en de weesgegroetjes volgden mekaar in versneld tempo op.

Het was omstreeks half acht dat de eerste bommen tot ontploffing kwamen in onze straat, de Molenstraat: één vlak voor de winkel deur van ons huis, twee op onze oprit en drie recht over ons huis in de poort van Dutoit (een huis dat we verhuurden).

Tijdens deze ontploffingen viel er een dode toen een motor met twee soldaten, en in de sidecar een luitenant, de Molenstraat kwam ingereden. De bestuurder van de motor was licht gekwetst en kon langs de huizen tot aan het schoolhuis kruipen waar hij verzorgd werd door mevrouw Corijn, de echtgenote van het schoolhoofd. (Toen jaren later mevrouw Corijn overleed, werd hij opgemerkt in de kerkdienst). De duo-zitter werd zwaar gekwetst en zou later overlijden in een ziekenhuis. De luitenant, die plaats had genomen in de sidecar, overleefde zijn kwetsuren niet. Het betrof luitenant Noël Paul van het 5de Ardense Jagers. Zijn wapenbroeders hebben hem neergelegd op de stoep voor ons huis en toegedekt met een deken. Buiten het bombardement was het in onze omgeving betrekkelijk kalm.

Op een paar kilometer van het dorp woedde de strijd in volle hevigheid. Vroeg in de morgen waren de Duitsers door de Belgische verdediging gebroken aan het Kanaal van Schipdonk tussen Deinze en Nevele. Het 15de Linieregiment werd omsingeld en enkele soldaten van het 7de en 11de Linieregiment werden gevangen genomen. Ardense Jagers, gekantonneerd te Vinkt, trachtten de Duitse opmars te stuiten maar moesten terugplooien onder de overmacht.

De Duitsers gebruikten Belgische krijgsgevangenen als levend schild. De gevechten waren bijzonder hevig aan Kruiswege waar de Duitse opmars tot staan werd gebracht. Hun woede was onbeschrijfelijk. Velen zouden hiervan het slachtoffer worden.

Zondag 26 mei 1940 - Een bloedbad verijdeld aan Kruiswege op de grens Meigem-Vinkt

Dit gebeuren heb ik persoonlijk niet meegemaakt. Het werd me verteld door een Ardense Jager die het gevecht heeft meegemaakt en enkele getuigen. Bij (één van) de eerste herdenkingsplechtigheden ter nagedachtenis van de oorlogsslachtoffers vertelde een Ardense Jager mij het relaas van hun strijd op die middag van 26 mei aan Kruiswege, waar de Duitse opmars werd gestuit en de Wehrmacht zich erg vernederd voelde. Van drie zijden, Nevele (Poekebeek), Vinkt en Meigem concentreerden de Ardense Jagers hun geschut op dit strategisch kruispunt. Vooral de kanonnen opgesteld achter de Poekebeek schoten bijzonder raak. Toen de groene mutsen Kruiswege hadden prijsgegeven sloeg meteen het uur van de wraak. De Duitsers brulden: “Zivilisten haben geschossen”. De bewoners en de vluchtelingen werden uit de kelders gejaagd en kregen het erg te verduren. Ze werden geslagen en werden de huid volgescholden als “Heckenschütze” en “Schweinhunden”. Een groep mannen werd afgezonderd en moest tegen een schuurmuur plaats nemen, met de handen omhoog.

Het executiepeloton stond schietensklaar, wachtend op een bevel. Plots kwam een Duits officier aangerend die hen een “Halt” toesnauwde. Enkele heetgebakerde Duitsers lieten zich niet zo maar de les spellen, maar na heftige palavers zetten ze toch het geweer aan de grond. Later is gebleken dat de reddende engel gekneld zat tussen het Belgisch kanonvuur aan de hoeve Noteboom (Kruiswege). Hij was perfect op de hoogte van wat wel en wat niet kon gebeurd zijn. Dank zij zijn krachtadig optreden werd een bloedbad vermeden. Daarna werden de burgers, als vee, naar de kerk van Meigem gedreven op bevel van ene Lohmann die zijn Feldwebel Junckmann gelaste met de uitvoering van deze deportatie.

Aangezien het betrekkelijk kalm was, mochten we even de kelder uit. Het stoffelijk overschot van luitenant Noël was nog steeds niet geborgen. Moeder vroeg aan vader de overledene eventjes te mogen zien. Vader vond dit onnodig omdat hij vreesde dat dit droevige herinneringen zou kunnen teweegbrengen. Maar aangezien ons moeder bleef aandringen, lichtte vader

even het deken op. Allemaal zijn we het beeld van deze jeugdige, zwartharige soldaat in ons geheugen blijven meedragen.

Het kan een troost zijn voor de familie Noël dat de dood een verlossing moet betekend hebben voor hun zoon die zwaar gekwetst was aan de rug, de dijen en het zitvlak.

Tegen de middag hadden de Duitsers zich tactisch teruggetrokken waardoor de strijd enigszins luwde. Nieuwe troepen zouden zijn aangevoerd onder het bevel van generaal Schaumburg. Ze waren gerekruteerd uit de omgeving van Hamburg en werden voor het eerst in de strijd geworpen.

Maandag 27 mei 1940

De weg Nevele-Vinkt vormde de as van de Duitse aanval op Vinkt. De nachtelijke stilte werd af en toe verstoord door geweerschoten en een patrouillerend vliegtuig wiens geronk akelig aandeed. Vroeg in de morgen voerde de Duitse artillerie een kort maar hevig bombardement uit op de dorpskom. Omstreeks 8 uur, misschien iets vroeger, overvlogen zwermen bombardementsvliegtuigen het front om hun vernietigende taak te voltrekken. Het geweld duurde uren en de bombardementen werden afgewisseld door het vuur van de boordwapens van vliegtuigen.

We knikten dubbel van de schrik. Het was net alsof onze kelder verschoof en trilde op zijn grondvesten. Iedereen dacht voor zichzelf dat dit het einde betekende, behalve de kleine Lionel (amper 2,5 jaar oud) die dacht dat het wellicht om een of ander spelletje ging. Gabriël, die de volgende dag 6 jaar werd, was kalm maar besepte toch dat wat nu gebeurde niet normaal was. Hij kroop dicht bij ons aan, bescherming zoekend. Mijn oudste zuster, Paula, zei met aandrang: "Laten we steeds dicht bij mekaar blijven, als er één sterft dan zijn we allemaal dood". Wat onze ouders dachten zal steeds een raadsel blijven.

Toen we eventjes uit de kelder mochten om wat frisse lucht te happen (hij was buiten al niet frisser dan binnen in de kelder want rook- en stofwolken dreven alom), vond vader op de verdieping een niet ontplofte bom. Hij werd door een onderofficier pionier weggehaald en in het veld onschadelijk gemaakt. Ons huis en het ganse erf leek een enorme puinhoop geworden, maar we leefden nog.

Het beetje lucht happen was van korte duur. We doken terug in de kelder want het vuren laaide wederom op in alle hevigheid. Het zou duren tot 14 uur.

Omstreeks 10u30 waren de Duitsers door de verdediging gebroken van de Ardense Jagers. De eigen artillerie stak een handje toe door te kort te schieten, wellicht het gevolg van verklaringen van vluchtelingen die zouden gezegd hebben dat Vinkt gevallen was.

Omstreeks 14u30 zouden de eerste Duitsers binnengedrongen zijn in het klooster waar luitenant Laurent in allerijl zijn aldaar opgestelde mitrailleurs had teruggetrokken. Op hetzelfde uur kwamen de eerste Duitsers in onze straat. Onze overbuur werd naar buiten geroepen. Doodsbenauwd kwam hij te voorschijn met de armen opgeheven, roepend “kameraad”. Goed zei de soldaat, gij moet de doden gaan begraven. Louis Van der Vennet die reeds sedert de zaterdagmorgen bij ons in de kelder was, had dit gezien. Haastig dook hij opnieuw de kelder in en zei tot mijn vader: “Achiël willen we vluchten?” “Zeker niet”, zei ons vader, “want nu is alles zo goed als voorbij. Ze zullen nog eens komen kijken als er geen verraad is en dan zal het ermee gedaan zijn”. Louis was op van de zenuwen. Ik ga nog eens zien als ze nog ver af zijn, zei hij, en tegen ons moeder: “Mariatje wilt ge dit voor mij bewaren?” Hij gaf zijn brieven af. Voor de zoveelste maal toog Louis naar buiten. We hoorden hem pogingen doen om de verandadeur te sluiten wat hem niet lukte door het vele steengruis en de glasscherven. Ik lag naast mijn moeder en hoorde haar tegen vader zeggen: “Louis is er van onder.” Langs onze hof kon hij zijn woning bereiken en daar ging hij waarschijnlijk naar toe. Nu was het buiten stil geworden, beangstigend stil. Plots een gebonk op de kelderdeur. We kropen op elkaar van de schrik. De deur werd opengegooid en een Duits soldaat brulde “Heraus... Jedermann...heraus... schnell... schnell...!”

We strompelden de trap op en vader hielp grootmoeder zo goed en zo kwaad als hij kon. Bovengekomen werden de mannen, ons vader, mijn broer Etienne, Mielke en nog twee oudere mannen uit de buurt, afgezonderd. De vrouwen en mijn andere familieleden moesten terug de kelder in.

We waren doodsbenauwd omdat de mannen niet meer bij ons waren om eventueel bescherming te bieden. Ons moeder zei: “Laat ons nu bidden, elk voor zich en gedenken we vader en Etienne en hun drie gezellen.”

We hadden nog maar net plaats genomen op onze matrassen of de kelderdeur werd brutaal opengegooid door een ander Duits soldaat die riep: “Heraus... schnell... schnell...” Duidelijk getekend door de angst kropen we terug naar boven, de oudjes hadden er wel wat last mee. Dertien treden beklimmen met bibberende benen was zeer zwaar. Iedereen functioneerde

maar op halve kracht meer, het was van de vrijdagavond geleden dat we nog gegeten hadden. Honger hadden we niet maar wel een verschroeiende dorst. Gelukkig zorgde moeder voor drank.

Op straat gekomen werden we naar het klooster gedreven. Aan het klooster werd halt gehouden. De vluchtelingen werden gescheiden van de inwoners van Vinkt en werden naar de kerk van Meigem verwezen. We stonden daar een hele tijd en niemand keek naar ons om. Moeder vroeg aan meetjen, ons grootmoeder, “willen we er stillekes van onder muizen naar ons huis?” De daad bij het woord voegend begonnen we aan de terugweg, dicht langs de huizen, zo onopvallend mogelijk. Het lukte. Op de terugweg ontmoetten we een groepje mannen die door Duitsers opgedreven werden, zeven in totaal. Allen leken erg triestig en hopeloos. In het voorbijgaan prevelde ons moeder “God beware u”.

Die mannen zijn later teruggevonden in een kuil rechtover het Zwart huizen, op de weg van Vinkt naar Nevele aan de aftakking naar Meigem. Ze waren ruggelings, twee aan twee aan mekaar gebonden met draad. Bij hun ontgraving werd vastgesteld dat ze gedood werden door slagen en bajonetsteken. Bovendien zouden ze nog in leven geweest zijn toen ze ingedolven werden, in rechtstaande houding.

We raakten heelhuids in onze woning in de Molenstraat. We bekommerden ons weinig over het haveloze uitzicht van onze woning, een en al puin. Deze beelden heb ik nooit uit mijn geheugen kunnen wissen.

Het werd nacht en niemand vermoedde dat er nog iemand in ons huis was, ook de over en weer lopende soldaten niet. We hadden de deur op een kier gelaten en werden voorlopig met rust gelaten.

Het bloedbad

18u30: iedereen dacht dat het ergste voorbij was. Toen begon een bittere lijdensweg van vrees en verschrikking, van doodsangst en van rouw.

De Ardense Jagers hadden bij de verdediging van Vinkt stelling genomen op strategische punten, beschermd door de natuur of gebouwen. Zo opereerden ze vanuit de verspreide hoeven en het klooster van waaruit ze een vergezicht hadden over de velden en de vijandelijke bewegingen konden gadeslaan en hierop reageren.

Vandaar de Duitse overtuiging dat burgers op hen hadden geschoten. De burgers waren niet gevlucht. Ze verbleven tijdens en na de gevechten, samen met vele vluchtelingen in hun kelders.

De Duitsers zwoeren dat voor ieder gesneuvelde Duitser er 30 burgers zouden neergeschoten worden.

Hun blinde woede zouden ze botvieren op de burgers die tussen Kruiswege en Vinkt woonden, waar de strijd het felst had gewoed. Vooral de mannen werden gevisieerd.

Omstreeks 18u30 werd in de dorpskom een genadeloze klopjacht gehouden. In het klooster hadden bijna alle bewoners van de Heerdweg een onderkomen gevonden alsook een groot aantal vluchtelingen. Allen werden op straat gedreven in de richting van de kerk, onder zeer strenge bewaking, zodat ontsnappen onmogelijk was. De Duitse soldaten stonden met hun wapens schietensklaar opgesteld. Toen de kop van de weerloze groep aan de kerkhofmuur gekomen was, werd het bevel gegeven tot vuren. Op enkele minuten tijd vielen aldus een 40-tal onschuldige slachtoffers. De oudjes uit het klooster die de colonne niet vlug genoeg konden volgen, werden neergekogeld aan de muur van de klooster.

Het was een afzichtelijk schouwspel, heel de dorpsstraat bezaaid met lijken. Tot toppunt van cynisme maakten de Duitsers foto's van het bloedig schouwspel.

Een tweede groep werd vermoord aan de hofmuur van de pastorie en nog een derde groep werd neergekogeld aan de muur van de beenhouwerij De Laere. Bij deze laatste groep werd ook onze onderpastoor C. Verstraeten neergekogeld. Meermalen had hij gevraagd dat ze hem zouden neerschieten en de onschuldige parochianen sparen, maar de Duitsers sloegen hem en lachten hem uit. Naast de onderpastoor lagen de jonge tweelingbroers Karel en Alfons Meyers van de Broeders van Oostakker. Hun kloosternamen waren broeder Jovinus en broeder Warnulfus. Ze waren samen op de wereld gekomen, samen hadden ze dezelfde roeping gevolgd, samen waren ze op de vlucht geslagen voor het geweld. Dagen voor het bombardement zagen we ze samen in de kerk met nog twee confraters. Samen hebben ze deze wereld verlaten, de ene broer lag als beschermend boven de andere broer. Velen der gefusilleerden lagen de ganse nacht te zieltogen tot iemand hen het genadeschot gaf.

Vier van hen overleefden de criminele moordpartij. Twee konden in het holste van de nacht onder de lijken vandaan kruipen en ontsnappen. Twee anderen werden 's anderendaags nog levend ontdekt en ontkwamen als bij mirakel aan de dood. Het is door de waardevolle getuigenis van deze vier ontsnapt dat de gruwelijke waarheid aan het licht is gekomen. Ook de vele foto's door de Duitsers genomen, zijn een onomstotelijk bewijs.

Een oude zuster, verzorgster van de oudjes in het klooster, had zich zo goed als mogelijk verscholen om dicht bij haar ouderlingen te zijn. Zij getuigt: "‘s Nachts had ik mij via de achterkant van het klooster toegang verschaft maar 's morgens vroeg werd ik er wederom uitgejaagd. Ik ben wellicht de eerste getuige geweest van het bloedbad, buiten de vier ontsnapt."

Deze gruweldaad staat geboekstaafd in geschriften over Vinkt en omstreken. Maar de werkelijkheid is met geen pen te beschrijven evenmin het leed dat de Vinktenaren ondergingen door bombardementen, plunderingen en mishandelingen.

Ik was toen nog maar een kind maar ik weet zeker dat geen enkele Vinktenaar de dood van een Duitser op zijn geweten heeft, tot moord waren deze onschuldigen niet in staat.

Dinsdag 28 mei 1940

Ons moeder gaf de moed niet op. Ze kookte een ketel water en zette koffie. We dronken de koffie tussen de steenbrokken, het stof en de glasscherven maar het smaakte lekker na drie dagen vasten.

Er was geen elektriciteit dus werd het water gekookt op een kolenvuur. Enkele soldaten hadden de rook uit de schouw opgemerkt. Meteen kwamen ze erop af. We stonden plots oog in oog met op ons gerichte wapens terwijl ene riep : “Was? Hier nog Zivilen? Schnell nach die Wiese!!!”.

De dag van de capitulatie is voor Vinkt allerminst een dag van vrede geweest. Het werd nog een dag van verschrikking. De volgende dagen van de week zou de reeks barbaarsheden nog voortduren.

We maakten ons op om naar de weide van René D’Oosterlinck te gaan. Prudence, een vrouw die ook al die tijd bij ons in de kelder had vertoefd, trok de straat op met Gabriëlken aan de hand. Meetjen, mijn grootmoeder, ging de anderen aanmanen tot spoed, vrezend dat bij getalm de Duitsers in woede zouden ontsteken, en keek meteen of niemand iets vergeten was, gelukkig maar voor Prudence, want in haar haast was ze haar kabas vergeten waarin haar geld stak.

Als we op de weide aankwamen keken we verwonderd op naar een grote witte vlag. Dit was bedoeld om kenbaar te maken dat België gecapituleerd had.

Wij waren nu ook echte vluchtelingen. We zaten in het gras rond ons moeder en meetje. Het ordewoord van ons moeder luidde: “Samen blijven, zo dicht mogelijk bij mekaar.” De hoop en vrees voor leven en dood waren niet meer weg te denken. Maar... wat kon er nu nog gebeuren? Na een tijdje riepen we ontsteld uit: “Kijk moeder, Louis”. De schrik sloeg ons om het hart. Waarom was hij niet bij ons gebleven, bij vader, Etienne en de andere mannen? Te laat.... Louis zag asgrauw, zijn ogen peilden de verte alsof er hulp van ginds zou komen. Arme sukkel. De soldaten stampten en sloegen hem, daarna maakten ze zijn zakken leeg, zijn rozenkrans mocht hij behouden, deze staken ze terug in een van zijn zakken. Het was voor hem wellicht nog een troost deze te mogen behouden. Zou moeder Maria voor hem nu geen wonder kunnen doen? Wat ging er in die arme man zijn hoofd om? Een groepje soldaten trok met Louis weg. Het kon een uur later zijn als ze terug kwamen, ze passeerden op een paar meters van ons en smekend zei Louis tegen ons moeder: “Mariatje, help me toch”. De soldaten luisterden niet naar wat hij zei. Ze gingen met hem de Poekestraat over tegen de gevel van

het huis. Ze gaven hem een spade en bevelen hem zijn graf te delven. Hij viel op de knieën, smeekte om genade, maar bars werd hem bevelen verder te graven. Toen moest Louis op het hoopje vers gedolven aarde gaan neerzitten met het gelaat naar de muur. Een vuurpeloton kwam dichtbij, nog wat geschreeuw en... Feuer... Louis viel zijdelings in het putje. Soldaten liepen naar hem toe en met hun voeten duwden ze het lijk tot het min of meer in de put lag. Pas toen diende men het genadeschot toe...

Het was doodstil op de weide. Iedereen was vol afschuw, maar niemand sprak een woord.

We waren nog niet gekomen van de wreedheid die zich in ons midden had afgespeeld of daar kwam een andere groep schreeuwende soldaten aan met drie gevangenen: vader Pieters en zijn twee zonen waarvan een getrouwd was en 4 kinderen had, allen uit Zeveren. De Duitsers riepen de mensen op de weide toe: "Die Schweinhunden haben geschossen". Het verhoor was kort. Ook zij kregen een spade aangereikt. Knievallen, smeken om genade, niets kon de barbaren vermurwen, ze moesten graven. De jongste der Pieters smeedt zijn spade weg en weigerde te graven. Enkele soldaten snelden toe en schoten hem neer. Daarna vervulden vader en de andere zoon Pieters, meer dood dan levend, hun luguber werk. De massa keerde zich vol afschuw af van dit walgelijk gebeuren, maar de soldaten brulden dat we moesten toekijken of dat we hetzelfde lot zouden ondergaan.

Enkele vrijwilligers kwamen toegesnel en vormden een executiepeloton. Een kort bevel en wederom vielen twee onschuldige slachtoffers.

De geur van het buskruit was nog niet verdwenen of daar verschenen andere schreeuwende soldaten met een vrij jonge man als gevangene. Hij leidde zijn fiets aan de hand met op het achterstoeltje een pak bagage. Het had er alle schijn van dat het een jongen betrof die terugkwam uit Frankrijk nu de oorlog gedaan was. De Duitsers paktten hem op onder beschuldiging van spionage. Ze smeten zijn fiets met bagage op de grond. Ook hij kreeg een spade ter hand gesteld en kreeg het bevel zijn eigen graf te delven. De jongen smeekte om genade. Als antwoord trad een vuurpeloton aan... Feuer... en opnieuw een onschuldig slachtoffer. De stilte op de weide was te snijden. Iedereen vroeg zich af of we allen zouden vermoord worden.

Het volgende slachtoffer was een pas aangekomen vluchteling, teruggekeerd uit Frankrijk: Gomaar Goeyvaarts (°1913). Hij kwam met zijn auto uit de richting van Poeke, samen met zijn vrouw, twee kinderen en zijn schoonouders. Gomaar Goeyvaarts werd beticht van spionage en kreeg het bevel zijn eigen graf te delven. Hij bleef echter halsstarrig weigeren en ver-

roerde geen vin. Enkele toegesnelde soldaten vormden een vuurpeloton, een salvo weerklonk, en even later lag de man zieltoegend op de grond waarop hem het genadeschot werd toegediend.

Onder het steeds groeiend aantal vluchtelingen op de weide ontstond grote paniek. De soldaten werden zenuwachtig. Ze scheidten de mannen van de vrouwen en de kinderen. Bij de mannen werden de Vinktenaren apart gesteld onder bijzondere bewaking. Voor ieder gesneuvelde Duitse soldaat zouden ze 30 burgers afmaken, schreeuwden ze.

Naast ons zat de jonge, nogal corpulente Julia De Prest die bij haar tante verbleef. Ze zat niet begrijpend het bloedig gebeuren gade te slaan. Plots kwamen soldaten tot bij haar, zwaaiend met een foto waarop burgers afgebeeld stonden die een dode Duitse soldaat stonden te bekijken. Onder de kijklustigen stond een corpulente vrouw. “Hier haben wir die Frau”, gilden ze, terwijl ze ons de foto onder de neus wreven. Juffrouw Julia ontkende dat zij die vrouw was en vroeg onze getuigenis. We herkenden die vrouw op de foto maar bekenden dit niet, we getuigden dat die vrouw op de foto wellicht een vluchteling was. We werden geloofd en zo is Julia (†1996) aan een gewisse dood ontsnapt. Dergelijke zaken bleven ze verder proberen alsof ze ten alle prijs nieuwe slachtoffers zochten.

Ondertussen waren andere soldaten op de weide verschenen. Ze hadden als opdracht voor eten te zorgen. Ze kwamen naar de kinderen toe en verplichtten hen te eten van hun ‘lekkere’ erwtensoep. Mixers hadden ze niet gebruikt zodat de soep voor een groot deel bestond uit dikke bollen met ertussen blokjes spek. Ons moeder drong er op aan de voor ons ongewone brei op te eten om te voorkomen dat de Duitsers zich zouden kwaad maken. Die vrees bleek ongegrond. Dit waren nu eens mensen tussen de mensen. Ze brachten ons ook water, dat deed enorm deugd. Onze kelen en monden waren droog door de verschrikking van alles wat we hadden meegemaakt. Midden al die onmenselijkheden, waarvan honderden machteloos getuigen waren geweest, drong de jobsmare door van het bloedbad van de avond voordien aan het klooster, de kerk en de slagerij van De Laere. Er waren getuigenissen van mensen die de lijken hadden gezien en hadden herkend of die ze, onder dwang, naar het kerkhof hadden gedragen.

Midden al onze ellende begon het nog te regenen. We waren zo door de schrik bevangen dat we het amper voelden. In leven blijven was nu de hoofdzaak.

Rond drie uur in de namiddag konden we huiswaarts keren. We mochten de weide van bloed en tranen verlaten. Met onzekere tred togen we naar huis.

Nog voor we aan ons huis kwamen, vervoegde Etienne ons per fiets. Vader kwam strompelend achterop, gekweld door pijnlijke voeten van de dodenmars op klompen. Droevig bekeek vader zijn eigendom, zijn huis, zijn goed. Wat een verwoesting!

Moeder deed vlug het relaas van wat ons overkomen was, ook dat Louis gefusilleerd was. Vader leek niet echt verwonderd over dit bericht. Zijzelf waren meermaals in groepen van 30 opgesteld geweest met bedoeling hen te fusilleren. Gelukkig was er telkens iets tussengekomen.

Aan de gedragingen van de soldaten te oordelen zouden we terug naar de weide moeten, zei vader. Maar moeder riposteerde dat ze van de weide naar huis waren gestuurd. Vader kreeg gelijk. Een kwartuur later kwam het bevel terug te keren naar de weide. Zouden de Duitsers hun wrede barbaarsheden voortzetten? De mannen werden opnieuw ingedeeld in groepen van 30 man. Neerzitten was niet meer mogelijk wegens de aanhoudende regen. De ganse weide leek op een grote modderpoel. De kinderen kregen een deken over de schouders om ze tegen de regen te beschermen. De volwassenen moesten hun plan trekken. Er werden geen burgers meer gedood, maar de bedreigingen gingen verder. Godelieve Corijn, de dochter van de hoofdonderwijzer en ik wilden niet schuilen in de stallen van de boerderij, we wilden zien wat er met ons vader zou gebeuren. We liepen dus rond onder ons deken en brachten af en toe verslag uit bij ons moeder die bangelijk afwachtte. Bij het vallen van de duisternis verliet iedereen de weide.

Plots begonnen de Duitsers te schreeuwen dat we in snel tempo naar onze woningen moesten terugkeren. Een tweede bevel was niet nodig. Aan de jongensschool gekomen werden de mannen uit Vinkt gedwongen te blijven staan, de rest mocht verder.

Aan ons huis, dat in dezelfde straat stond, was een wacht geplaatst. Die verhinderde ons binnen te gaan. Ons moeder zei dat we daar woonden, dat het ons huis was en dat we er verbleven met 7 kinderen, een grootmoeder en nog een paar oudjes daarbij. Het was tevergeefs zodat ons moeder met de groep verder ging. Ik bleef staan, de soldaat recht in de ogen kijkend. Ik begon te wenen en dat scheen de soldaat te beroeren. Hij vroeg waarom ik binnen wilde. Openhartig zei ik hem te weten dat er nog brood voorradig was in onze kelder en drinkbaar water. Ik mocht binnen met de opdracht zo vlug mogelijk wederom buiten te zijn. Hij ging mee tot aan de kelderdeur. Er was weinig te zien want er was geen licht. Ik liep de trap af en verschoot mij een bult, een soldaat was bezig de matrassen te effenen om er op te sla-

pen. “Niet bang zijn”, zei hij. “Nee kameraad” zei ik doodsbenauwd. Ik dacht dat ik niets verkeerd zegde door het woordje “kameraad” te gebruiken. Iedereen gebruikte dat woord net alsof ze onze beste vrienden waren. Ik graaide vlug drie broden en een fles water mee en ijlde de trap op naar de veranda. Ik wist dat daar een gelakte emmer stond, waarin we in betere tijden de aardappelen en de groenten in spoelden. Ik pompte de emmer vol met water, stak er een tas in en trok ermee naar buiten: “goed” zei de soldaat. Toen ik bij het groepje mannen kwam wilden ze allen tegelijk drinken. Ik trok de broden in stukken en deelde ze kwistig uit. Nu ze wat te eten en te drinken gekregen hadden, werden ze kalmer. Aan vader gaf ik de fles water. Toen die bijna leeg gedronken was, stapte ik bij meester Corijn binnen om ze bij te vullen. Meester Corijn vulde ze met wat wijn: “Voor de kloekte” zei hij.

De soldaten hebben met die mannen heel wat over en weer gelopen, in een woord er de zot mee gehouden. Als mijn taak van barmhartige Samaritaan volbracht was, zocht ik vlug ons moeder en de anderen op. Ze stonden aan het kruispunt, richting Nevele. Etienne had zich tot aan de kerk gewaagd. Hij smeekte ons moeder er niet heen te gaan, er was bijna geen plaats meer en er werd gevreesd dat hetzelfde zou gebeuren als in de kerk van Meigem. Ik wist dat het schoolhuis open was en dat er daar plaats was en vroeg ons moeder naar daar te gaan om te slapen. Langs de Staggestraat en het Molenstraatje gingen we naar het schoolhuis. Halfweg gekomen in het Molenstraatje, aan het huis van de familie Van Overbeke-Van de Voorde riep Zulma ons toe: “Maria waar gaan jullie naar toe?”. “Wel”, zei moeder, “we mogen ons huis niet binnen en gaan vragen om in het schoolhuis te mogen overnachten.” “Ge moet zo ver niet lopen, mensen”, zei Zulma, “wij hebben ook plaats, we zullen enkele matrassen op de grond leggen”. Tevreden stapten we met acht mensen binnen.

Woensdag 29 mei 1940

Dinsdagavond omstreeks 21 uur kwam het bevel dat de groep gijzelaars die nog aan het schoolgebouw stond, zich naar de kerk moest begeven. Deze was echter reeds volzet met krijgsgevangenen en burgers. Zo belandden de gijzelaars in een broerij naast het kerkhof. De ruimte was veel te klein om er ongeveer 120 man in onder te brengen, zodat ze rechtop moesten blijven staan.

De woensdagmorgen deed het gerucht de ronde dat men de opgesloten

eten mocht dragen. Ondertussen waren we er toch in geslaagd onze woning te betreden. De soldaten die er vertoefden waren menselijker dan die van de avond voordien. Ze beklaagden ons en zegden dat we dom waren geweest om te vluchten. Veel uitleg gaf ons moeder daar niet op. De ontbijttafel werd gedekt en we kregen koffie, melk, brood en beleg in overvloed. Ik nam een pakje boterhammen om aan vader en Etienne te dragen. We dachten dat ze samen waren. Aan de broeierij gekomen tikte een soldaat op het venster en riep: “Te eten voor Etienne en Achiel D’Haenens”. Ons vader kwam aan het geopend raam. Hij zag er erbarmelijk uit, 52 jaar... in bijna een ganse week niet geschoren, en dan nog geen deftige maaltijd kunnen nemen. Te voet had hij de dodenmars meegemaakt op klompen onder vele doodsbedreigingen opgesloten in de kerk en dan te voet over Deinze en terug naar Vinkt. We konden onmogelijk aanvoelen wat al die mensen aan angst hadden doorstaan. Etienne was niet bij die opgesloten groep. “Te veel eten voor mij alleen”, zei hij, en hij deelde de rest uit.

Ondertussen thuis in de Molenstraat leken de soldaten bekommerd over onze toestand. Ze stelden vragen en nog eens vragen, onder meer of het ganse gezin nu aanwezig was. Moeder ontkende en voegde er aan toe dat vader nog ontbrak die opgesloten was in de broeierij aan de kerk en dat nog een zoon ontbrak van 15 jaar. “Ach so” zei hij, “Een grote jongen met blonde haren, wel die slaapt boven in bed.” “Echt waar?” riep moeder ongelovig. We hadden er moeite mee om een Duitser nog te kunnen geloven. We hadden reeds zoveel meegemaakt. Ons ongeloof beseffende stapte de soldaat naar boven om Etienne te wekken. Van vermoeidheid en van de voorbije belevenissen had hij verkwikking gevonden in een diepe slaap.

We misten Etienne slechts sinds de vorige avond maar toch was het een uitbundig weerzien. Hoeveel waren er vertrokken en zouden nooit meer terugkomen?

Dit soort soldaten wou terug goedmaken wat stuk geslagen was, wilden teruggeven wat we verloren hadden: ons paard, onze fietsen, de plundering ongedaan maken in onze winkel. De vorige soldaten hadden alle laden en kasten opengetrokken, de inhoud eruit gegooid en vertrappeld.

De avond voordien hadden we ons paard gezien. Moeder had het op een weide gelaten. Een soldaat ging mee om het op te zoeken, met Etienne en Meetje. Fier kwamen ze terug met ons paard en nog een grote witte schimmel erbij. We herkenden het paard en wisten wie de eigenaar was. Voorlopige stalden we het bij ons paard. We togen naar de gezusters Lecluyse om hen het goede nieuws te melden dat hun paard terecht was.

Vijf jaar terug hadden de meisjes hun moeder verloren en nu, bij de beschieting van Vinkt, hun vader. Hun broer was samen met mijn oudste broer gevlucht naar Frankrijk en ze maakten er zich zorgen over zonder nieuws van hem te zijn.

Niet alle wildemannen van de vorige dagen waren verdwenen. Enkele waren achtergebleven om de opgesloten mannen te bewaken in de kerk en de broeierij. Ze sliepen in onze eetkamer op de matrassen die ze uit de kelder hadden gehaald hadden. Eerst hadden ze de kamer bestrooid met stro. Ze waren niet meer moorddadig.

Alles wat ze gevonden hadden aan sterke drank, die nog niet ontstopt was, hadden ze leeg gedronken. Een ontstopte fles vertrouwden ze niet. Een soldaat kwam bij moeder met een fles waar nog maar een paar teugjes uit gedronken was. “Een fles echte Schnaps die ik gespaard heb voor uw man als hij terugkomt, wilt ge eens proeven?” Dit smoesje had moeder meege maakt in de Eerste Wereldoorlog: de schrik vergiftigd te worden. Moeder vulde hem een glas en nipte zelf van een ander glas. Toen borg ze de fles op “Voor ons vader” zei ze. De Duitser drong niet verder aan.

Achteraan ons hof stond een Duitse veldkeuken. Moeder mocht zelf niet koken. Het eten dat door hen werd bereid was immers van ons. We kregen dus gewoon terug wat van ons was.

Toen ik vader ‘s middags eten bracht, moest eerst alles nagezien worden door een schildwacht. Achter mijn rug hoorde ik “Olga” roepen. Ik verschoot. Lachend kwam een schildwacht naar mij toe om het eten na te zien. Toen herkende ik hem. Hij was een van de soldaten die bij ons zijn intrek had genomen.

Zo verliep de woensdag alsook de donderdag. In de namiddag zijn de Duitsers vertrokken.

De avond van de 30e mei werden de gijzelaars vrijgelaten, op drie na: O. De Roo burgemeester, J. Van Der Eecken gemeentesecretaris en J. Corijn schoolhoofd zouden gefusilleerd worden als er nog geschoten werd. De drie werden afgezonderd in een stal bij de gebroeders Coopman, een hoeve in de Poekestraat. De zaterdagmorgen zijn ook deze drie laatste gijzelaars vrijgelaten.

Zo eindigt mijn relaas over het drama dat ik beleefde juist vóór en na de capitulatie. Ik zou nog verder kunnen uitweiden. Het kostte mij echter veel moeite om deze belevenissen neer te schrijven en opnieuw geconfronteerd

te worden met de feiten die een waar trauma hebben achtergelaten. Wat in Vinkt gebeurde mag niet vergeten worden. Het is daarom dat ik op aandringen van een neef deze pijnlijke gebeurtenissen uit mijn kinderjaren heb neergeschreven.

Onze drie kinderen en onze zeven kleinkinderen horen oma graag vertellen over de oorlog. Voor hen is het een verhaal gelijk een ander, begrijpen doen ze niet. Enkel wie het allemaal meemaakte kan dit begrijpen.

Mijn broer Etienne bewoont nog het ouderlijk huis, het huis met de vele herinneringen. Iedere week ga ik bij hem op bezoek.

Olga D'HAENENS, Hansbeke

ETIENNE D'HAENENS: ALS ZESTIENJARIGE DOOR HET OOG VAN DE NAALD GELKROPEN

Maandag 27 mei 1940

Toen de Duitsers bij ons binnenstormden, werd iedereen uit de kelder gejaagd. De mannen werden gescheiden van de vrouwen en de kinderen. Deze laatste mochten daarna terug de kelder in. De mannen, ons vader, Mielke, twee oude burens en ikzelf moesten opstappen richting Aarsele. Achter ons de Duitsers met hun wapens in aanslag. We fungeerden voor hen als een levend schild. Ze hadden pas de dorpskom ingenomen en moesten op verkenning tot een driehonderd meter ver. Het waren de eerste Duitsers die zich zo ver waagden. Dit gebeurde tussen 14u30 en 15u op maandag 27 mei 1940.

Samen met andere gevangen genomen burgers moesten we in twee rijen gaan staan. De soldaten zagen er vervaarlijk uit en waren van top tot teen bewapend.

Uiteindelijk mochten we rechtsomkeer maken. We keerden terug voorbij ons huis richting Nevele tussen het puin en dode lichamen. Aan het hof van burgemeester Omer De Roo werd de burgemeester aangemaand om samen met R. Martens de gijzelaarsgroep te vervoegen. De groep was gegroeid tot een dertigtal. “Dertig burgers zullen gedood worden voor ieder gesneuveldde soldaat” schreeuwden de bewakers.

We trokken verder richting Nevele. We passeerden het huis van Van de Vijver dat uitgebrand was. Vooraleer het huis in brand te steken zou het volgepropt geweest zijn met dode en gekwetste soldaten, zo vertelden ons de bewoners die geblinddoekt uit hun huis waren gejaagd om hen te verhinderen het schouwspel te aanschouwen.

De grootste woede van de Duitsers was de vernedering dat op een front van amper 3 km, tussen “De Spoele” Meigem en Vinkt zovelen gesneuveld waren, toen het dorp van Vinkt nog ingenomen diende te worden wat pas rond 14u15 gebeurde. Ook het huis van A. Craeymeersch stond in lichterslaai.

Herhaaldelijk werden we aangepord niet te slenteren maar flink door te stappen. Aan Kruiswege moesten we halt houden, aan het hof van C. Beke, en terug op twee rijen gaan staan met de armen omhoog. Zeker een half uur hebben we daar zo gestaan, voor- en achteraan bewaakt door alle onnensen

met hun vuurwapens schietensgereed. Na een beraadslaging onder de officieren werd bevel gegeven verder te marcheren naar Meigem.

Op de wijk “De Spoele” was het huis van de gebroeders De Cock uitgebrand. De lijken van de bewoners en de burens lagen tegen de gevel. Deze mensen moeten onmenselijke schrik en pijn hebben geleden. De Duitsers waren reeds de vrijdag tot daar doorgedrongen. De eerste soldaten waren vervangen door een horde soldaten die als wilde beesten het schuim op de mond hadden. Het zijn deze die wreedheden hebben begaan.

Huizen in vuur en vlam zetten, scheen een van hun hobby’s te zijn want verderop stond ook het huis van T. Maes in brand.

We stapten in een etappe via het (Zwart) Huizeke op naar het centrum van Meigem.

Daar hadden de Duitsers zich reeds vergrepen aan de burgers die opgesloten waren in de kerk. Van op het oksaal hadden ze handgranaten gegooid midden de massa. Dode en stervende mannen lagen aan het Gemeentehuis en steeds bracht men nog gekwetste en bloedende mensen naar buiten, jongeren en ouderen. Enkelen werden gedragen, anderen werden per twee met een kruiwagen vervoerd. Iedereen wou zo vlug mogelijk uit die verschrikking.

Lang mochten we niet blijven staan. We moesten opmarcheren naar het Schipdonkkanaal.

De bruggen van Deinze, Bachte-Maria-Lerne en Nevele waren opgeblazen. De Duitsers hadden wel reeds een noodbrug aangelegd. Aan die brug moesten we wel een half uur wachten vooraleer er over te stappen. Voorrang werd gegeven aan de opmarcherende Duitse eenheden. We kregen het bevel de brug over te trekken. We dwarsten het hof van F. Everaert om aldus de baan van Nevele naar Sint-Martens-Lerne te bereiken. Daar gekomen moesten we ons opstellen op het hof van A. Schollier, rechts van de baan.

Aan de ingang van het hof had een generaal te paard post gevat. Het bleek von Paulus¹⁴ te zijn. Op het hof moesten we plaats nemen bij andere gijzelaars. Het waren vooral overlevenden die uit de omgeving van Meigem kwamen.

Mitrailleursposten werden opgesteld en opnieuw werden we ingedeeld in

---

¹⁴ von Paulus zou zich begin 1943 overgeven in Stalingrad aan de Sovjets. Het verhaal doet de ronde dat bij sommige van zijn soldaten souvenirs van Vinkt werden teruggevonden.

groepen van 30 man. Iemand zei dat we water mochten halen. Ik was er de eerste bij want vader leed erg van de dorst. We waren plots persoonlijk in gesprek met de generaal, die ons verwees naar de aalpompe terwijl hij in een grijnzende lach schoot. We mochten niet laten blijken dat we geërgerd waren. De bewoners van de hoeve mochten ons tenslotte dan toch water aanreiken.

Daarna moesten we opstappen tot aan Leernebrug. Bij valavond werden we opgesloten in de kerk van Sint-Martens-Lerne, een paar honderd meter van de brug vandaan. Het kerkje zat proppensvol. Na enige tijd werd de kerkdeur dichtgenageld. We gingen een verschrikkelijke nacht in. We hadden schrik, honger en dorst en waren op van de zenuwen. Bij het minste gerucht buiten dachten we aan een herhaling van wat in de kerk van Meigem was gebeurd. Baziel Bovijn, een gekwetste man uit Deinze, is die nacht in een hoekje van de kerk aan zijn verwondingen overleden tussen urine en drek. Iedereen deed er zijn behoefte waar hij plaats vond.

Ik zag dat men het stinkende water uitdronk dat bij het Mariabeeld stond. Zakdoeken werden gedrenkt in het wijwatervat om toch wat vochtigheid aan de lippen te kunnen brengen. Wat een ellende, eindeloze ellende. Zou daar geen einde aan komen? Hoe vermoeid we ook waren, van slapen was geen sprake. Met de regelmaat van de klok kwamen soldaten op de deur bonken. Iedereen riep en hilde en allen drumden samen in het hoogkoor om toch maar zo ver mogelijk van die kerkdeur verwijderd te zijn.

Dinsdag 28 mei 1940

Omstreeks 9 uur werd de kerk met veel rumoer opengemaakt. Bij de eerste geluiden aan de poort drumde iedereen weer samen in het koor zodat nog slechts één derde van de kerkoppervlakte nog bezet leek. Een officier kwam binnen met zijn gevolg. Hij vroeg of iemand aanwezig was die Duits sprak. Een vluchteling uit Eupen-Malmedy meldde zich. De officier had een kort gesprek met hem. De man uit Eupen-Malmedy besteeg daarop de preekstoel en verkondigde: “De koning heeft de strijd gestaakt, ge zult binnen een paar uren worden vrijgelaten. Om terug te keren moet ge u in de richting van Gent bewegen.”

De kerk ging open maar er bleef een schildwacht aan de deur staan. Met enkelen mochten we water halen in de woningen rechtover de kerk.

Om 11u30 werden we vrijgelaten. We moesten niet de richting van Gent uit

maar richting Deinze, in geen geval langs Nevele. Het waarom was ons niet duidelijk. We moesten stappen, niet lopen en we mochten ook niet achterom zien. Dit laatste stemde ons niet tot vertrouwen. We voelden ons pas veilig als we buiten kogelbereik waren.

Aan Bachtégrot lagen veel fietsen, waarschijnlijk van vluchtelingen. Ik heb er mij één genomen. Aan de noodbrug over het Schipdonkkanaal te Deinze moest er opnieuw voorrang verleend worden aan Duitse colonnes. Eens over de brug reed ik naar Vinkt.

Aangekomen in Vinkt was er geen levende ziel te bespeuren. Ik ging ons huis binnen in de Molenstraat. Ook daar niemand te bespeuren, behalve een angstige verdwaalde hond die in onze keuken lag.

Na onrustig afwachten, niet wetend wat ik moest of zou doen, hoorde ik lawaai. Bang was ik niet meer, wel wat onverschillig. Ik ging tot op straat en zag de eerste mensen die mochten terugkeren van de weide. Toen wist ik nog niets van wat er allemaal gebeurd was. Daar zag ik ook moeder, meeten en de anderen aankomen. Ik liep ze tegen. Het eerste wat moeder vroeg: “En ons vader, waar is die?”. “Wees gerust” zei ik, “Hij komt te voet achter, ik heb een fiets genomen aan de grot van Bachte. Zo ben ik vlugger thuis gekomen.” Een tijdje later kwam ons vader doodmoe aangestrompeld op zijn klompen. We voelden ons gelukkig allen samen te zijn, hoewel het niet van lange duur was. Vader had nog maar net zijn klompen vervangen door schoenen of er werd bevolen dat we terug naar de weide moesten gaan. De mannen werden terug opgesteld in groepen van 30. Toen begon het, tot overmaat van ramp, te regenen. De vrouwen en de kinderen mochten in de stallen schuilen, maar de mannen moesten in de regen blijven staan. Tegen de avond werden we opnieuw vrijgelaten. Aan het schoolhuis moesten de mannen opnieuw blijven staan. Ik trok er mij niets van aan en trok naar ons huis. Ik had amper twee passen naar binnen gezet of ik vloog terug buiten, met een geweer in de rug moest ik de richting uit van het kruispunt Aalter-Deinze. Stop! Ik moest mijn identiteitskaart tonen aan een luitenant. Deze beval me terug naar huis te gaan. Het geweer verdween en de soldaat toog met mij terug. Aan de voordeur gekomen stonden er andere soldaten. Nieuw bevel: “Zurück nach die Kirche.” Een revolver in de rug en de kerk binnen. Vinkt-kerk was ongeveer voor twee derden bezet door krijgsgevangenen en soldaten. We waren met 17 burgers tussen de soldaten. Na korte tijd mochten wij, de burgers, de kerk verlaten.

Bij het buitenkomen van de kerk kwam de groep burgers aangestapt die gegijzeld waren aan het schoollokaal, waarbij ook ons vader. Ik ging naar

ons vader toe maar werd bij de arm gegrepen door een soldaat die me verbod bij die mannen te gaan. Onverschillig en stout antwoordde ik dat ik uit de kerk kwam en naar huis mocht gaan. Gelukkig toeval: daar daagde de luitenant op die mij aan het kruispunt had teruggestuurd naar huis. Voor zoveel ik er van verstond, kreeg de soldaat een strenge berisping. Opnieuw mocht ik naar huis. Ik trok de Molenstraat in vergezeld van de gezusters Dierickx en Germaine Van Doorne. Ik vroeg of ik met hen mee mocht gaan omdat ik niet meer in ons huis alleen durfde binnen te gaan. Toen we bij hen wilden binnegaan: “Halt, wonst du allen hier?” “Neen”, zei ik, “ik woon hier juist voorbij aan de overkant van de straat”. “Komt mit”, zei de luitenant die me voor de tweede maal in bescherming nam. Hij ging met mij ons huis binnen en praatte met de soldaten die er zich bevonden. Hij zei dat ik hier woonde en dat ik verder met rust moest worden gelaten. Hij ging naar de veldkeuken achteraan onze hof, en bracht mij te eten.

Ik heb nog lange tijd met die keukenpiet gesproken met mijn eigen woorden en gebaren tot ik uiteindelijk bezweek en zei dat ik heel lang wou slapen. Met een lantaarn trok hij met mij naar boven. Ik mocht in het bed gaan liggen, hij zou wel in het stro naast het bed gaan liggen.

Woensdag 29 mei 1940

Ik werd gewekt door de soldaat. Slaapdrongen wist ik van dag noch uur, of het avond was of morgen. Ik kwam naar beneden en de soldaat vroeg of we nu allemaal weer samen waren. “Neen” zei moeder, “Ons vader zit nog gevangen in de broeierij naast het kerkhof”.

In de namiddag ben ik met een soldaat stro gaan halen. Dit werd uitgestrooid in onze eetkamer, want voortaan zouden wij boven slapen.

Daarna gingen we ons paard halen en zijn we klaver gaan afzeisen. Dit ging zeer moeilijk maar ons paard had nu toch te eten.

De soldaten die we van toen af zagen, waren terug mensen. De beulen en moordenaars waren weg.

Achteraf bekeken hebben vader en ik nog geluk gehad in ons miserie. De groep Vinktenaren die vóór ons vertrokken was, is uitgemoord aan Kruiswege en de groep achter ons werd dood gefolterd aan het “Zwart Huizeke”. We hebben beide groepen nog gezien toen we zelf opgesteld stonden op het veld van C. Beke.

Ons vader is de donderdagavond thuisgekomen. We waren allemaal opnieuw verenigd op Antoine na die nog in Frankrijk verbleef.

Vader Achiel D'Haenens, oud-strijder van de oorlog '14-'18 en vuurkruiser, zei later dat hij gedurende die vier rampdagen meer doodsangst had doorstaan dan tijdens zijn vier jaar in de loopgraven.

Etienne D'HAENENS, Vinkt

**DE WAALSE SCHRIJVER XAVIER HANOTTE OVER
VINKT EN HET MINIMALISEREN VAN
OORLOGSGEBEURTENISSEN**

De Waalse auteur Xavier Hanotte (1960) schreef met ‘Des secrètes injustices’ een politieroman waarin Vinkt een centraal thema is.

De auteur, vertaler en germanist Xavier Hanotte¹⁵ (°1960) is in Wallonië en Brussel een vrij bekend auteur. Hij won prijzen en schreef verschillende boeken ('Manière Noire', 'Des secrètes injustices' en 'Derrière la colline') over de oorlog. Hij raakte beïnvloed door de oorlogsgebeurtenissen via het lezen van de boeken van Siegfried Sassoon, Wilfried Owen en Robert Graves over het frontleven van soldaten en officieren tijdens de Eerste Wereldoorlog.

We focussen ons op het werk 'Des secrètes injustices'¹⁶, een uitdrukking die uit een gedicht komt van Wilfried Owen. Hoewel verschillende boeken van Hanotte in het Nederlands werden vertaald, is dit niet het geval voor 'Des secrètes injustices'. Er kwam wel een Duitse vertaling.

Het boek is eigenlijk een politieroman die start met het wel en wee van enkele rechercheurs op een kantoor van de Brusselse gerechtelijke politie. Het is een typisch Belgische toestand, want zijn meest nabije collega is Trientje, een Vlaamse politie-inspecteur. Tijdens een kerstnacht moet de hoofdpersoon Barthélemy Dussert samen met Trientje erop uitgaan na de oproep dat een dode werd aangetroffen in de Brusselse binnenstad. Het blijkt een clochard te zijn, overleden door de vrieskoude. In het toilet van een naburig café wordt per toeval een neergeschoten man aangetroffen, waarvan de identiteit in eerste instantie niet bekend is.

---

¹⁵ Xavier Hanotte werd geboren in Mont-sur-Marchienne in Henegouwen op 31 oktober 1960, woonde nadien 25 jaar in La Hulpe en op dit ogenblik in Brussel. Hij studeerde Germaanse filologie aan de Facultés Saint-Louis de Bruxelles en later aan de Université Catholique de Louvain. Hij deed heel wat vertaalwerk van Nederlandse en Vlaamse auteurs en verdiepte zich vooral in het oeuvre van de Engelse dichter Wilfred Owen (1893-1918). Beroepshalve werkte hij een tijdlang voor een juridische uitgeverij in Brussel, studeerde informatica en documentatiewetenschappen aan de ULB en heeft zich nu georiënteerd op het beheer van databanken.

¹⁶ *Des secrètes injustices* verscheen bij Belfond, Paris in 1998 en werd ook in het Duits vertaald (*Von verschwiegenem Unrecht*, DTV, München, 1999). Een Nederlandse versie bestaat niet.

Geleidelijk aan ontdekt Dussert dat er meer aan de hand is. De omgebrachte Duitser is professor Hubermann die de rol van de Duitsers tijdens de oorlogen probeert te minimaliseren. De politie start een onderzoek dat de Dussert en Trientje eerst leidt naar Heidelberg.

Tussen de hoofdstukken door verwerkt Hanotte in korte aangrijpende stukken het verhaal van enkele soldaten van de Eerste Wereldoorlog en er is zijn liefdesrelatie met Aline, een archeologe die hem in het onderzoek op het juiste spoor zet. Als we vernemen dat de politiemann Dussert het werk van Wilfried Owen vertaalt, kunnen we niet anders dan concluderen dat de hoofdpersoon wel zeer nauw aansluit bij de schrijver zelf.

In het dossier van Huberman, wordt een foto gevonden over de moordpartij aan het Zwart Huizeke in Vinkt. En vanaf dit ogenblik betreft de auteur de gebeurtenissen van Vinkt in 1940 in zijn roman.

De naam Vinkt intrigeert inspecteur Dussert. De meeste van zijn collega's blijken echter helemaal niet te weten waarop de naam slaat. Iemand oppert zelfs dat het om een Vlaamse minister zou kunnen gaan. Maar een collega van Dussert heeft een oom die als Ardense Jager heeft gevochten in Vinkt. Dussert zal deze man interviewen. Hoewel het een stuk is in een roman, dus non fictie, is het allemaal zeer waarheidsgetrouw. Dat verklaart ook Jozef De Vlioger uit Vinkt, die de gebeurtenissen door en door kent en ze zelf heeft meegemaakt.

Hanotte heeft zich hier ongetwijfeld goed gedocumenteerd en is zeker in Vinkt geweest. De gewezen Ardense Jager vertelt honderduit. Hoe de eenheid vanuit Lotenhulle naar Vinkt trok en er in de tegenaanval ging. Een paar dagen werden de Belgische militairen bestookt door stuka's en artillerie. Onze man raakt gewond en geïsoleerd van zijn eenheid. Tijdens een poging om te ontkomen heeft hij een ontmoeting met een kleine verdwaalde jongen. Dat komt later in het verhaal terug.

Dussert zal met zijn collega Trientje een bezoek brengen aan Vinkt. Hij maakt een correcte beschrijving van het dorp. Zij dwalen rond in het verlaten centrum en wandelen een eindje richting Meigem in de hoop 't Zwart Huizeke te vinden. Maar zij vinden de locatie niet, wat ook al veelbetekend is. De enkele mensen die zij ontmoeten zijn niet in staat iets te vertel-

len of doen nogal wantrouwend. Beiden stappen uiteindelijk even de herberg ‘Het Oud Gemeentehuis’ binnen.

De interessante thematiek van het boek gaat over het vergeten van historische gebeurtenissen en het minimaliseren van oorlogsmisdaden en dat heeft volgens Hanotte zeker met Vinkt te maken. Zo werden na de gebeurtenissen in Vinkt door de Duitsers en hun bondgenoten heel wat verkeerde informatie verspreid om de misdaden te maskeren of in anderen hun schoenen te schuiven. Dit heeft als gevolg dat sommige mensen beweren dat effectief burgers hebben geschoten of dat de soldaten zich als burgers hadden vkleed. Er wordt zelfs door sommigen beweerd dat de Ardense Jagers nooit in Vinkt hebben gevochten, want een Waal zal nooit vechten op Vlaamse grond, zo luidt die theorie.

Een dergelijk revisionisme is volgens Hannote zeer gevaarlijk, omdat het net veel mogelijkheden krijgt door het vergeten van bepaalde gebeurtenissen uit het onderbewustzijn van de mensen of naar aanleiding van een verkeerde versie van de feiten of bewust weggommen ervan, bijvoorbeeld door het vernietigen van sporen. De executies in Vinkt zijn daar dus volgens de auteur een opvallend voorbeeld van.

We lezen op het einde van het boek in een stukje uit het politiedossier, zijnde een tekst van de vermoorde Huberman: “De banale aanblik van het huidige gedenkteken en het feit dat er nauwelijks bezoekers komen, zijn kenschetsend voor de malaise. Het contrast met vergelijkbare buitenlandse sites zoals Oradour-sur-Glane of Lidice is in dat opzicht frappant. Wat voor vorm men ook heeft gekozen, het gaat daar om echte gedenkplaatsen waar ‘het herinneren’ centraal staat.

Ook het feit dat in alle door ons geconsulteerde geschiedenisboeken de gebeurtenissen in Vinkt niet eens worden vermeld en de facto worden uitgewist, pleit ten gunste van onze hypothese. In een opflakking van intellectuele eerlijkheid heeft de elite van dit land er blijkbaar van afgezien openlijk een theorie te verkondigen die wordt tegengesproken door de feiten – feiten die meer behoren tot de nostalgie dan tot de historische waarheid...”

Huberman beschouwt het feit dat het monument vrij bescheiden is (banaal volgens de schrijver), weinig wordt bezocht én tegenwoordig niet wordt vermeld in de geschiedenisboeken als een bijkomend argument van zijn

revisionistische stelling. Op die manier wordt natuurlijk op een handige manier de officiële versie ontkracht en onderuit gehaald.

Meer algemeen vindt Hannote het belangrijk dat er eindelijk opnieuw wordt gepraat over Vinkt. Het is één van de redenen waarom de auteur het boek heeft geschreven. Als Waal associeert hij het ook met het verhaal van de Ardense Jagers en dus een stuk Waalse geschiedenis. Vinkt is voor Hannote vooral een symbool voor de onverschilligheid waarmee sommige beleidsmensen en burgers van dit vreemde land omgaan met hun geschiedenis.

En dat wil Hanotte ons allemaal vertellen via een briljante en ten onrechte niet in het Nederlands vertaalde politieroman.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

MONIKA VAN PAEMEL EN “DE VERMALEDIJDE VADERS” IN VINKT EN ELDERS

Monika Van Paemel (°1945) uit Poesele schreef over de gebeurtenissen in Vinkt in haar roman 'De vermaledijde vaders' en maakte er ook een radio-documentaire over.

Monika Van Paemel werd geboren in 1945 in het vlak bij Vinkt en Meigem gelegen Poesele.¹⁷ Zij debuteerde in 1971 met ‘De amazone met het blauwe voorhoofd’ een korte roman die goed werd ontvangen in Vlaanderen en Nederland. In die periode was zij één van de zeer weinige vrouwelijke auteurs. Kristien Hemmerechts, Patricia de Martelaere, Rita Demeester en Brigitte Raskin dienden nog te debuten. Haar werk bevat veel autobiografische gegevens en verwijzingen naar haar geboortestreek.

In 1985 publiceerde zij ‘De Vermaledijde Vaders’, haar meest bekende en belangrijkste werk. In dezelfde periode verscheen ook ‘Het verdriet van België’ van Hugo Claus, dat eveneens een hoogtepunt vormde in zijn romanproductie. Beide werken werden toen met elkaar vergeleken. Als familiekroniek, opgetrokken rond een herkenbaar autobiografische ik-figuur, is de roman ‘De Vermaledijde Vaders’ inderdaad verwant met ‘Het Verdriet van België’. Sommigen menen dat door deze verbinding van de persoonlijke herinnering met de geschiedenis van de familie en een schets van het historische klimaat en de tijdgeest Monika Van Paemel zich eveneens in de traditie plaatst van Boon.

Niet alle kritiek was positief. Het is immers een niet zo toegankelijk boek. Verschillende vertellingen en verhalen lopen door elkaar heen. Iemand schreef zelfs: ‘Van Paemel, Van Paemel, wat is dit voor gestamel’. Maar het boek werd een succes en kende verschillende herdrukken. Zij kreeg er verschillende prijzen voor. Ook de overheid reageerde positief, want zij kreeg in 1988 de staatsprijs voor proza en enkele jaren later de titel van barones.

In ‘De Vermaledijde Vaders’ wordt het levensverhaal verteld van Pam of Pamela, vanaf haar geboorte op 4 mei 1945 (de geboortedatum van de schrijfster) tot ze, als 76 jaar oude geëmancipeerde grootmoeder, terugblijkt op haar leven en zichzelf herkent in haar kleindochter.

Haar verhaal is een zoektocht naar de eigen identiteit, getekend tegen de achtergrond van de sociale en historische werkelijkheid, met de nadruk op de Tweede Wereldoorlog en de voor- en nageschiedenis ervan.

---

¹⁷ André Bollaert, *Monika van Paemel geadeld*, Het Land van Nevele, jg. XXIV, afl. 4

De schrijfster verklaarde ooit “Het boek is in de eerste plaats een oorlogsverklaring tegen elke vorm van oorlog. Tegen de grote oorlog, met als voorbeeld de Eerste en de Tweede Wereldoorlog en de dreiging van een derde, maar ook tegen de kleine oorlog, diegene die zich afspeelt tussen mensen onderling”.

De oorlogsthematiek krijgt bij Monika van Paemel evenwel een sterk persoonlijk gekleurde visie mee. “De Vermaledijde Vaders” is een feministisch oorlogsboek. De grote verantwoordelijke voor alle ellende die door de oorlog werd aangericht, is immers, volgens Pamela, het op macht beluste, autoritaire en meedogenloos harde optreden van “de heren”.

En het prototype van deze geboren heersers is voor de ik-figuur haar vader, tegen wie ze dan ook heftig in opstand komt. Zijn Vlaamsnationalisme dreef hem tot collaboratie met de Duitsers. Van zijn strijd aan het Oostfront is hij als invalide teruggekeerd. Met des te meer tirannieke kracht onderwerpt hij echter de hem omringende vrouwen aan zijn wil. De oorlog op familieschaal, dus: de vader verpersoonlijkt de oorlog. De rebellie van Pamela tegen alles waar de vader voor staat, krijgt echter ook een psychologische verklaring: ze was namelijk als meisje niet welkom, ze werd door de vader afgewezen en opgevoed bij grootouders en tantes.

Pamela’s afkeer tegenover de dreiging en vernieling van de oorlog komt tot een climax in de beschrijving van de gruwelijke moordpartij die de Duitsers in mei 1940 aanrichtten in Vinkt (vlakbij Poesele, Van Paemels geboortedorp) in Oost-Vlaanderen. Het relaas van de gebeurtenissen verleent de roman een documentaire waarde, maar heeft ook een voorbeeldfunctie: “Het dorp kan evengoed in Polen liggen. In de Oekraïne of in Normandië. Eventueel in Gelderland” en “Het dorp is van alle landen en van alle tijden.” De schrijfster kent de toestand ter plaatse vrij goed, want zij stelde onder meer een radiodocumentaire samen over de oorlogsgruwelen in Vinkt.

De onmenselijke wreedheid van de militaire operatie in Vinkt is het werk van perfide folteraars, van “de heren”, de hypocriete vaders. Toch worden hier niet alle vaders mee veroordeeld, maar alleen mannen die hun macht misbruiken, die macht belangrijker vinden dan liefde. Want ook aan het doemdenken wil de revolterende, zich van alle jukken bevrijdende Pamela zich onttrekken. Haar waarden zijn niet vernielend maar scheppend, ze liggen in de liefde en in de schrijfkunst.

Opvallend is wel dat de thematiek die Monika Van Paemel behandelt in 'De Vermaledijde Vaders' ook later aan bod komt in haar engagement in de PEN-club en op andere terreinen, die haar o.a. in de jaren negentig naar de Balkan brengen. Ook 'De Eerste Steen' (1992), haar andere grote roman, speelt zich af tegen de achtergrond van een strijd tussen mannen, nl. het conflict tussen de Palestijnen en Israëli's in Jeruzalem. Blijkbaar hebben de gebeurtenissen in Vinkt haar blijvend geïnspireerd.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

BIBLIOGRAFIE OVER HET ONDERWERP

Boeken

Romain De Bouver, 2000 *Duitse soldaten op het Ehrenfriedhof van Deinze en Vinkt*, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde.

De Fabribeckers, *De Veldtocht van het Belgische leger in 1940*, 1980, D.A.P. Reinaert Uitgaven, Zele.

J. De Vos en Antoine Janssens, *Het «Lyskanaal», Nevele, mei 1940*, 1980, Het Land van Nevele.

Luc De Vos en Frank Decat, *Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie*, 1990, dnb, Pelckmans, Kapellen.

Xavier Hanotte, *Des secrètes injustices*, 2000, Belfond, Parijs.

G. Hautecler, *Het leger der natie*, brochure.

Jan Janssens en Jan Luyssaert, *Ontmoeting tussen 1ste en 2de regiment Jagers te Voet en M.G. Bataljon 6 te Nevele*, 1980.

Frans Michem, *Vinkt mei 1940*, 1968.

Frans Michem, *Vinkt 1940 “het martelaarsdorp”*, 1967.

Georges Spittaël, *Duel aan het Leiekanaal mei 1940*

Peter Taghon, *Mei 1940*, Lannoo, Tielt, 1989.

Lucien Van Braeckel, *Meigem*, mei 1990.

Monika Van Paemel, *De vermaledijde vaders*, Meulenhof, Amsterdam, 1985.

X, *Commissie voor Oorlogsmisdaden: de oorlogsmisdaden, bedreven gedurende de bezetting van het Belgisch grondgebied, mei 1940: Vinkt en omstreken*, Brussel, 1949.

Artikels

Stefaan De Groote, *Karel Jonckheere over de meidagen 1940 in Vinkt*, in *Het Land van Nevele*, 1996.

Louis van Roy, *Het bloedbad dat Meigem en Vinkt niet kunnen vergeten*, In *De Gentenaar*, 25 en 27 mei 1985.

X, *Vinkt, Meigem, Deinze*, in *Taptoe*, eerste jaargang, nrs 32 tot 37, november en december 1945.

X, *Slachtoffers van de Duitse barbaarsheid te Vinkt leggen dramatische getuigenissen af*, *De Landwacht*, 8 december 1948.

Film

De Slag om Vinkt, Centrum voor Interculturele Communicatie en Interactie (CICI) van de Universiteit Gent, 1996-1997

LIJST VOORINTEKENINGEN

Maria Allemeersch, Vinkt
Arnou-Vandenbroucke, Deinze
Roger Baeckelandt, Aalter
Maurits Baetslé, Deinze
Herman Balthazar, Sint-Amandsberg
Basisschool Sint-Hendrikscollege, Vinkt
Suzanna Boone, Hansbeke
Roger Cammere, De Pinte
Eric Claerhout, Gent
Alma Claeys, Astene
Cécile Claeys, Grammene
Christiane Claeys, Waregem
Irené Claeys, Astene
Toni Claeys, Bellem
Eric Claus, Bachte-Maria-Leerne
Edi Clijsters, Berlijn
Lieven Coene, Vinkt
Raf Coppens, Meigem
Christiaan Declercq, Sint-Martens-Latem
Georges De Langhe, Burst
Luc De Meester, Bachte-Maria-Leerne
Jef De Meester, Meigem
Martin Demedts, Houthulst
Julien Demey, Machelen
Cyriel Denewet, Hooglede
Greta De Saar, Bachte-Maria-Leerne
Sophie De Schaepdrijver, Pennsylvania
Luc Deschamps, Eke
De Scheemaeker-Mestdagh R. (Georges De Vreese), Landegem
Albert De Smet, Gent
Kristof De Schrijver, Meigem (2 ex.)
Maurice De Roo-Lataire, Nevele
De Roo-Landuyt, Ursel
Jozef De Vlieger, Vinkt
Yves De Vos, Sint-Martens-Latem
André De Vreese, Zeveren
Raoul Dhaeyere, Vinkt
D'Houst-Verplaetse Roland, Nevele,

Dhuyvetter-Claeys, Astene
André Dierickx, Petegem
Etienne Dierick, Machelen
Rita Dierickx, Knesselare
Joris Hoérée, Meigem
Jostens M.-Rutsaert O., Deinze
Koninklijk Verbond der Belgische Oorlogskruisen
Eggerick-Stanssens, Deinze
Urbain Geurs, Kruishoutem
Gerard Graveel, Aalter
Jean-Paul Heyman, Vinkt
Francine Heyse, Meigem
Edith Hoste, Drongen
Marc Hostens, Deinze
Erik Janssens, Petegem
Roger Janssens, Petegem
Edmond Lambert, Sint-Martens-Leerne
Irené Lambert, Sint-Martens-Leerne
Wim Lambert, Sint-Martens-Leerne
Johan Lanckswaert, Deinze
Bart Laureys, De Pinte
Maurice Maenhout, Aalter
Janssens-Maes, Deinze
Etienne Maes, Meigem
Freddy Mestdag, Meigem
Kamiel Mortier, Drongen
Albert Naessens, Machelen
Hugo Notteboom, Adegem
Naessens-Vermeulen, Vinkt
Luc Van Nevel, Meigem
Germain Peers, Sint-Martens-Latem
Maria Pieters, Zeveren (2 ex.)
Antoine Poppe, Sint-Martens-Latem
Daniël Pletinckx, Ename
Henri Put, Hasselt
Alex Oliebos, Sint-Martens-Latem
O. Rogge-Dekens, Petegem
Gilbert Schepens-Bouckaert, Vinkt
Niels en Diego Smet, Eeklo
Jacqueline Soetaert, Deinze

Stedelijke Openbare Bibliotheek Deinze (2 ex.)
Steyaert-Coussement, Deinze
Steyaert A – Galle C, Deinze
Eddy Strobbe, Deinze
Eliane Sucaet, Meigem
Julien Sucaet, Aalter
Willy Surmont-De Baets, Zomergem (2 ex.)
Theresa Thienpont, Deinze
Maurice Thys, Aalter
Weduwe Bertrand Van Braeckel, Meigem
Louis Van Damme, Deinze
Romain Van Den Berghe, Deinze
Yvonne Van Den Bulcke, Vinkt
Roger Vandenhoute, Deurle
Jean-Pierre Van Der Meiren, Oudenaarde
Lucien Van De Velde, Zulte
Diederick Vandevoorde, Eeklo
Frans Van Gaeveren, Hamme
Christiane Van Hoe, Vinkt
Etienne Van Laecke, Drongen
Hendrik Van Moltkot, Haasrode
Aimé Van Oost, Vinkt (4 ex.)
Noël Vandevelde, Aalter
Bart Van Hooreweghe, Vinkt
Juliaan Vanlandschoot, Adegem
Amandine Van Praet, Kruishoutem
Gilbert Van Rechem, Machelen
Van Wanseele-De Waegenaere, Deinze
Urbain Vanwildemeersch, Astene
Alexander Vercamer, Heusden
Jozef Vercamer, Vinkt
Yvan Verleyen, Dendermonde
Geert Vermandel, Astene
Daniël Verschuere, Sint-Martens-Latem
Roger Verstraete, Vosselare
Raymond Vertriest, Deinze
Joseph Vos, Nevele
Hendrik Vriendt, Landegem
Romain Wullaert, Vinkt